

Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Факультет дошкільної та початкової освіти
Кафедра початкової освіти

2017

№ 6

***МЕТОДИЧНИЙ ВІСНИК
КАФЕДРИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ***

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського
Факультет дошкільної та початкової освіти
Кафедра початкової освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки
Кафедра мистецьких дисциплін і методик навчання
Херсонський державний університет
Факультет дошкільної та початкової освіти
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет початкової освіти та філології

***МЕТОДИЧНИЙ ВІСНИК КАФЕДРИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ВИПУСК 6***

***ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ***

***МАТЕРІАЛИ РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ***

15 грудня 2016 року

**МИКОЛАЇВ
2017**

УДК 372.4+378.1
ББК 74.202.43+74.489
Д 44

Головний редактор:

Якименко Світлана – доктор філософії у галузі освіти, професор кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Технічний коректор:

Чумак Ксенія – магістрант факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Редакційна колегія:

Казанжи Ірина – доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Дячук Валентина – директор Миколаївської ЗОШ № 50 імені Г. Л. Дівіної.

Петухова Любов – доктор педагогічних наук, професор факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету

Рецензенти:

Яцук Інна – доктор педагогічних наук, професор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Біда Олена – доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

«Методичний вісник» – журнал, спрямований на інформування населення про розвиток інноваційних педагогічних систем в освіті (свідоцтво про Державну реєстрацію друкованих засобів масової інформації. – Серія МК № 564-60/P від 25.01.2008 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (протокол № 4 від 07.12.2016 р.).

Д 44 Гуманізація освітнього простору початкової школи: проблеми та перспективи: матеріали Регіональної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Миколаїв, 15 грудня 2016 р. // Методичний вісник кафедри початкової освіти / гол. ред. Якименко С. І. – Миколаїв: ТОВ «Іліон», 2017 – Вип. 6. – 111 с.

До збірника ввійшли матеріали Регіональної науково-практичної Інтернет-конференції, що відбулася 15 грудня 2016 року на базі кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Основна тематика доповідей відповідає напрямам роботи: проблеми гуманізації навчання та виховання молодших школярів в історії педагогічної думки; проблеми гуманізації освітнього простору початкової школи в теорії педагогіки; зміст та структура процесу гуманізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

УДК 372.4+378.1
ББК 74.202.43+74.489

ЗМІСТ	
Бабаян Юлія <i>Рефлексія як складова професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи</i>	5
Бавольська Оксана <i>Формування толерантного ставлення до дітей з обмеженими можливостями здоров'я в умовах інклюзивного навчання</i>	8
Біда Олена <i>Толерантність – професійна якість майбутнього вчителя початкових класів</i>	12
Білявська Тетяна <i>Питання гуманізації освітнього простору в контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи</i>	15
Бондаренко Тетяна <i>Готовність до гуманізації освітнього простору як складової професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи</i>	18
Бреславська Анна <i>Питання гуманістичного виховання учнів в освітньому просторі школи</i>	20
Бублик Анна <i>Адаптація навчального матеріалу на уроках англійської мови в початковій школі для учнів з різним рівнем лінгвістичної компетенції</i>	25
Владимирова Алла <i>Розвиток естетичної активності учнів молодшого шкільного віку засобами етномузичних цінностей</i>	30
Войтенко Олена <i>Проблема гуманізації освіти в історії педагогічної думки</i>	36
Волошина Яна <i>Основи наступності екологічного виховання дошкільної та початкової освіти</i>	38
Ганжела Євгенія <i>Гуманізація освітнього середовища учнів початкової школи</i>	40
Гречиха Олена <i>До питання про формування мовної компетентності майбутніх учителів початкової школи</i>	43
Грущенко Вікторія <i>Екологічна компетентність як професійна складова підготовки майбутніх вчителів початкових класів в освіті сталого розвитку</i>	45
Дудова Діна <i>Методи і форми національно-патріотичного виховання курсантів морського коледжу</i>	47
Єрошенко Надія <i>Гуманізація процесу навчання іншомовній комунікації</i>	51
Желан Алла <i>Гуманізація освітнього простору ВНЗ</i>	52
Іванець Наталія <i>Гуманістичний аспект мультикультурного виховання учнів початкової школи</i>	55
Іщенко Катерина <i>Ідеї К. Д. Ушинського про підготовку сучасного педагога</i>	56
Йорш Анастасія, Дроздова Катерина <i>Гуманізація навчально-виховного процесу в початковій школі</i>	58
Калачинська Олена <i>Створення ситуації успіху як одна з умов гуманізації навчання іноземної мови</i>	60
Кучай Олександр <i>Особливості професійної підготовки фахівців в Україні</i>	61
Кучай Тетяна <i>Професійна підготовка авіаційних спеціалістів до вивчення англійської мови</i>	63

Мельник Оксана <i>Питання громадянського виховання та навчання молодших школярів</i>	65
Наумчук Світлана <i>Технологія розвитку загальнокультурної компетентності студентів через музейно-педагогічний процес</i>	67
Обач Людмила <i>Методичні аспекти формування математичної компетентності молодших школярів</i>	68
Паршук Світлана <i>Гуманізація процесів навчання та виховання в сучасній початковій школі</i>	70
Петраш Олена <i>Гуманістичні цінності та ідеї у педагогічній системі Карла Роджерса</i>	73
Пукалова Наталія <i>Формування у майбутніх учителів початкової школи стійкого інтересу до педагогічної професії</i>	76
Рехтета Любов <i>Формування психологічної культури майбутнього вчителя початкової школи в процесі професійної підготовки</i>	78
Рибалко Вікторія <i>Методичні особливості роботи з формування логіко-математичної компетенції молодшого школяра</i>	81
Сапсай Анна <i>Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності учнів</i>	83
Сироєжко Ольга <i>Музичне мистецтво як засіб естетичного виховання молодших школярів</i>	85
Січко Ірина <i>Ідея гуманної педагогіки в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського</i>	89
Склянова Юлія <i>Проектна діяльність у початковій школі : теоретичний аспект</i>	92
Соляник Альона, Солodka Вікторія <i>Ідеї морального виховання у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського</i>	94
Тарасюк Анастасія <i>Формування предметно-перетворювальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в процесі професійної підготовки</i>	96
Урсалова Наталя <i>Формування читацької компетенції на уроках у початковій школі</i>	98
Чичук Антоніна <i>Підходи до професійної підготовки майбутніх учителів у США</i>	101
Щитініна Катерина <i>Гуманізація процесу підготовки майбутніх вчителів початкової школи до застосування особистісно-орієнтованого підходу навчання й виховання</i>	104
Якименко Світлана <i>Особливості професійної культури вчителя в гуманістичному освітньому просторі</i>	108

РЕФЛЕКСІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Сучасне суспільство розглядає спеціаліста не як людину, яка володіє уміннями і навичками у професійній сфері, але й як здібну ефективно діяти у складних, нестандартних ситуаціях, тобто компетентну. Проблема професійного становлення особистості майбутнього вчителя підкреслює провідну роль самопізнання у цьому процесі, наголошуючи, що саме активна рефлексія дає змогу зробити професійне становлення активним, творчим й особистісно значущим процесом.

Саме ці обставини зумовлюють необхідність оволодіння ключовими компетентностями, які дають особистості можливість реалізовувати в житті свої потенціали.

Аналіз останніх публікацій. Останнім часом у науковий обіг увійшли поняття «компетентність» і «компетенція», які використовуються на позначення різних явищ. Аналіз літератури з цієї проблеми показує всю складність, багатомірність і неоднозначність трактування самих понять «компетенція» і «компетентність».

Над визначенням та розмежуванням цих понять працюють вчені різних галузей знань (лінгвісти, соціолінгвісти, лінгвокультурознавці, психологи, педагоги тощо), а також, на більш узагальненому рівні, міжнародні організації сфери освіти. Найвідоміші праці В. Байденко, Н. Бібік, Н. Грішанової, І. Гудзик, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равена, Н. Хомського, А. Хуторського становлять основу досліджень цих явищ, дають змогу визначити аналізовані терміни як динамічні поняття.

Поняття «компетентність», «формування компетентності» прийшли до нас із західних педагогічних словників. Компетентність стала розглядатися як особистісна категорія, а компетенція як складова «анатомії» компетентності [2].

Філософське поняття позначає компетентність як інтегральну властивість особистості, яка характеризує її прагнення і здатність (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особисті якості тощо) для успішної діяльності у визначеній галузі.

Більшість дослідників згодні з твердженням, що компетентність включає в себе наявність комплексу знань, вмінь, навичок; постійне оновлення знань; професійне та особистісне самовдосконалення; поглиблене знання певних проблем; вміння впроваджувати набуті знання в практику; відповідність певним стандартам; креативний підхід до розв'язання професійних, життєвих та особистих проблем [2].

Поняття «компетентність» знаходиться сьогодні в епіцентрі світової думки тому що, воно розкриває якісно нові перспективи освітньої діяльності. В основі концепції компетентності лежить ідея виховання компетентної людини й

працівника, який не лише має необхідні знання, професіоналізм, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання, й бере на себе відповідальність за певну діяльність [5]. Орієнтуючись на сучасний ринок праці, основними пріоритетами освіти стосовно компетентності з'являються вміння пристосовуватися до швидких змін і нових потреб ринку праці, бути освіченими щодо інформації, уміти її аналізувати, активно діяти, швидко приймати рішення й навчатися упродовж всього життя.

Мета статті: висвітлити узагальнені відомості про поняття «компетентність» і «професійна компетентність», визначити особливості рефлексії як складової професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Компетентність – базова характеристика людини, яка причинно пов'язана з оцінкою на основі критеріїв ефективності і/або найкращого виконання у професійній діяльності чи у ситуаціях взагалі.

У наукових працях до поняття компетентності включають, крім загальної сукупності знань, ще й знання можливих наслідків конкретного способу впливу, рівень умінь та досвід практичного використання знань.

На думку Дж. Равена, основними складовими компетентності є внутрішньо вмотивовані характеристики, пов'язані з системою особистісних цінностей (ініціативність, лідерство, безпосередній інтерес до механізмів роботи організації, суспільства загалом, а також до роздумів про можливий вплив на неї саму); уявлення та очікування, пов'язані з механізмами функціонування суспільства та роллю людини в ньому (уявлення особистості про саму себе й про ту роль, яку вона сама відіграє у суспільстві) [3].

С. Архипова в якості складових компетентності пропонує певні характеристики. Згідно з її підходом, гностична чи когнітивна характеристика відображає наявність необхідних знань, обсяг та рівень яких є головною характеристикою компетентності. Регулятивний компонент дозволяє використовувати наявні знання для розв'язання різноманітних завдань у процесі життєдіяльності особистості. У свою чергу регулятивна характеристика містить у собі проєктивну й конструктивну складові, що проявляються в умінні прогнозувати й приймати ефективні рішення. Рефлексивно-статусний компонент дає право за рахунок визначення авторитетності діяти певним чином. Нормативна характеристика відображає коло повноважень у певній сфері діяльності. Важливою є й комунікативна характеристика, оскільки і поповнення знань, і практична діяльність завжди здійснюються у процесі спілкування та взаємодії [1].

Поняття професійна компетентність у сучасних дослідженнях розглядається як інтегральна характеристика професіоналізму, що поєднує у собі особистісно-діяльнісні структури. Структура та зміст професійної компетентності багато у чому визначається специфікою професійної діяльності, що виконується, та належністю до певних типів професій [4, с. 177].

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях одним з структурних елементів професійної компетентності виступають рефлексія, рефлексивні здібності. Важливість рефлексії в освітньому процесі зумовлена потенціалом її впливу на процеси самоосвіти, самовиховання, саморозвитку. Будучи

включеною в структуру педагогічної взаємодії, рефлексивні здібності визначають особистісну спрямованість освіти, сприяють її індивідуалізації і найбільш повному розкриттю особистісного потенціалу учасників освітнього процесу.

Кожну хвилину перед вчителем постають завдання різного характеру: виконавського, проектувального, аналітичного тощо. Якщо при вирішенні задач виконавського типу рефлексивні елементи як би «розчинені» у практичній діяльності, виконуючи свою фундаментальну функцію «зворотнього зв'язку», то завдання проектувального і тим більш аналітичного типу – більш «рефлексогенні», та їх продуктивне рішення можливо лише при виході у рефлексивну позицію відносно своєї діяльності.

Вчитель має можливість не тільки обирати у конкретній ситуації той чи інший метод чи методику навчання з розмаїття наявних, а й створювати їх. Це можливо у тому випадку, якщо він володіє компетентністю, необхідними здібностями, отримав відповідну підготовку, володіє засобами і способами рефлексії своєї практики, переходу від опису діяльності до її критики і нормування, а також до співставлення з наявними методами та методиками.

Рефлексія у професійній діяльності вчителя забезпечує осмислення минулого і передбачення майбутнього, дозволяє поглянути на себе з боку, проаналізувати свої думки, почуття, дії, а за необхідності скорегувати свої знання та уявлення, ціннісні орієнтації, діяльність і взаємодію з іншими суб'єктами [4]. Інакше кажучи, здатність педагога до рефлексії певною мірою визначає успішність його професійних дій у нових для нього умовах. Вміння аналізувати свій досвід, робити важливі висновки й оцінки веде педагога до розвитку професійної майстерності.

Висновки. Отже, здатність до рефлексії, тобто здатність до переосмислення стереотипів власного досвіду, виступає однією з головних характеристик особистості сучасного вчителя. У процесі рефлексії забезпечуються самопізнання, саморозвиток і саморегуляція особистості. Рефлексія передбачає самоконтроль, свідомість дій. Рефлексивні процеси у професійній діяльності педагога проявляються й у ситуації безпосередньої взаємодії з дітьми, й у процесі проектування і конструювання ним навчально-виховної діяльності, а також на етапі самоаналізу та самооцінки власної діяльності, самого себе як суб'єкта. Систематичне здійснення рефлексивної діяльності педагогом сприяє становленню його професійної компетентності і «готовності доцільно діяти відповідно до вимог справи».

Список використаних джерел:

1. Архипова С. П. Професійна компетентність і професіоналізм соціального працівника: сутність і шляхи розвитку / С. П. Архипова // Соціальна робота в Україні: теорія та практика. – К.: Аспект-Поліграф, 2004. – Вип. 2(7). – С. 15–24.
2. Іванов Д. А. Компетентнісний підхід в освіті. Проблеми, поняття, інструментарій / Іванов Д. А., Митрофанов К. Г., Соколова О. В. // Зарубіжна література в школі.– 2006.– № 23. – С. 16–28.
3. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М.: КоГито-Центр, 2002. – 257 с.

4. Раскалінос В. Рефлексивна компетентність як складова професійної характеристики майбутнього фахівця / В. Раскалінос // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 4. – С. 176–182.

5. Степанов С. Ю. Рефлексивная компетентность как базовая категория предпринимательской деятельности / С. Ю. Степанов, О. А. Полищук // Рефлексия, образование и интеллектуальные инновации. – Новосибирск: НГУ, 1995. – С. 266–271.

УДК 373.376

Бавольська Оксана,
*завідувач Кабінету медичної реабілітації Державного комплексу
соціальної реабілітації дітей інвалідів
м. Миколаїв*

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкрито питання формування толерантного ставлення до дітей з особливостями розвитку в умовах інклюзивного навчання, особливості включення їх в соціальне середовище.

Ключові слова: гуманізм, толерантність, інтеграція, інклюзивна освіта.

Постановка проблеми в загальному вигляді. За період свого існування людська цивілізація пройшла довгий шлях протиріч стосовно дітей з обмеженими можливостями. Це був шлях духовної еволюції суспільства, на якому зустрічалися як сторінки байдужості, ненависті, агресії, так і зразки піклування та милосердя. Тільки одного завжди було замало у минулих відносинах – співпраці на рівних умовах.

Чимала частина суспільства і сьогодні має негативне чи, у кращому разі, нейтральне відношення до інвалідів. Своєрідність соціальної перцепції уповільнює процес просування дітей з інвалідністю до соціуму, а сім'ю переводить у стан соціальної ізоляції.

Протягом останніх років наша держава зробила відчутні кроки в галузі соціальної реабілітації дітей з інвалідністю як магістрального напрямку їх соціального захисту.

Інтеграція дітей з обмеженими можливостями здоров'я в соціальне середовище – один із основних гуманістичних напрямків побудови суспільства рівних можливостей в Україні.

Аналіз досліджень та публікацій. Гуманістичні ідеї розвитку особистості закладені в працях Ш.Амонашвілі, І.Беха, А.Вирковского, І.Киреева, В.Кременя, А.Маслоу, П.Пидласого, Р.Тарасенко, І.Шевчука та ін. Значний внесок у розробку методології та теорії гуманістично орієнтованої освіти зробили Р.Бал, А.Капська, І.Кузнецова, А.Макаренко, Н.Ничкало, Р.Пустовіт, М.Романенко, М.Стельмахович, Б.Ступарик, В.Сухомлинський та ін. У дослідженнях педагогів і психологів проблема виховання гуманного поведіння представлена такими проявами, як милосердя (І. Княжево), чуйність (М. Воробйова, Т. Пономаренко), співчуття, співпереживання

(Р.Кошелева, Л.Стрелкова), гуманні взаємини (Л.Артемова, А.Гончаренко, В.Котирло, В.Павленчик), дбайливість (І.Дьоміна, М.Тимошенко), взаємодопомога (А.Виноградова, Л.Пеньєвська, Т.Поніманська, Т.Репіна). Формування досвіду гуманного поводження старших дошкільників присвячене дослідження Н.Цуканової, Л.Врочинської [6].

Метою нашої статті є простежити гуманістичну спрямованість тематики малих фольклорних жанрів для виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку.

Головна проблема особливої дитини полягає в її обмеженому зв'язку зі світом, збідненому спілкуванню з однолітками, обмеженості спілкування з природою, доступу до культурних цінностей, а інколи – до навчання.

Соціальні ініціативи, що сьогодні впроваджуються у наше співжиття, передбачають реалізацію цілеспрямованого системного підходу до дітей з особливостями розвитку. Одним із таких підходів є інклюзивне навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я у загальноосвітніх навчальних закладах.

Інклюзивна освіта – це процес отримання освіти шляхом включення дітей-інвалідів в освітній простір загальноосвітнього навчального закладу з метою їх навчання та виховання у комплексі з реабілітаційно-розвивальною роботою, в умовах спільної діяльності в дитячому колективі, максимального спілкування при умові соціально-медичного та психолого-педагогічного супроводу. Така форма інтеграції дає можливість реалізації внутрішніх потреб дітей у спілкуванні в процесі оволодіння основами наук, напрацюванні позитивних знань, умінь та навичок соціального співжиття, формування життєспроможності та життєвої компетентності дітей з обмеженими можливостями здоров'я.

Впровадження інклюзивного навчання, викликано, в першу чергу, необхідністю подолання ізольованості існуючої системи спеціальної освіти та потребує змін у мисленні оточуючих людей. Важливо досягти усвідомлення спільнотою важливості процесу оптимізації психофізичного розвитку та соціалізації дітей з особливостями розвитку з одного боку, та створення моделі соціуму для здорових дітей, в якому живуть люди з різними можливостями та індивідуальною неповторністю – з іншого.

Процес інтеграції дітей з інвалідністю до освітнього простору загальноосвітньої школи має подвійну користь:

– для дітей-інвалідів – соціальний розвиток, набуття досвіду спілкування, оволодіння основами наук в умовах інтегративного співжиття класу, школи, руйнування комплексів неповноцінності та формування позитивного світосприйняття та власної особистості;

– для дітей-однокласників – соціальний розвиток, набуття досвіду спілкування з дітьми-інвалідами, уміння прийти на допомогу, оволодіння основами наук в умовах інтегративного співжиття, руйнування хибних соціальних стереотипів, заміна їх реалістичним поглядом на розмаїття суспільства, формування позитивних якостей співжиття, розвиток доброти, милосердя, здатності опікуватися проблемами інших людей, виховання толерантного ставлення до людей з обмеженими можливостями.

Слово «толерантність» походить від латинського «tolerantia» – терпимість, тобто здатність утворювати й підтримувати спільність з людьми, які відрізняються в певному відношенні від переважаючого типу. Щодо педагогічної діяльності можна стверджувати, що, по-перше, толерантність – компонент комунікативної компетентності вчителя (викладача). По-друге, компетентний підхід в освіті – це фактор розвитку толерантності особистості студента – майбутнього вчителя. Толерантність має тісний зв'язок із поняттям гуманізації освіти. Якщо розуміти толерантність не як просту суму знань або поведінкових умінь, а як особистісну позицію, ціннісне відношення, то найбільш адекватною тактикою розвитку толерантності є відстоювання гуманістичних пріоритетів у розвитку освіти. Тоді основна увага зосереджується на створенні умов, найбільш сприятливих для вироблення кожним індивідуумом власної, самостійної й незалежної позиції, для природного, рефлексивного й індивідуального становлення толерантності в усіх основних вимірах.

З метою виховання толерантного ставлення суспільства до дітей з особливими потребами має проводитися постійна просвітницька робота серед всіх учасників освітнього процесу (педагогів, вихованців (учнів), батьків). Різні аспекти інклюзивного навчання мають стати предметом обговорення на методичних радах шкіл, батьківських зборах, за участю фахівців з медичних установ, центрів реабілітації, соціальних служб.

У процесі роз'яснювальної роботи з учнями та їх батьками слід висвітлювати значення переваг інклюзивного навчання для всіх учасників освітнього процесу, а саме:

Переваги для дітей з порушеннями розвитку:

- навчання в колективі здорових однолітків сприяє оптимізації психічного та особистісного розвитку дітей;
- здорові однолітки надають їм зразки (моделі) ефективної соціальної взаємодії;
- у дітей покращується оволодіння новими вміннями та навичками;
- навчання проводиться з орієнтацією на потенційно збережені можливості дітей;
- у дітей є умови для встановлення дружніх стосунків зі здоровими однолітками й участі у громадському житті.

Переваги для здорових дітей:

- діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людей з обмеженнями здоров'я;
- діти вчаться налагоджувати і підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них;
- діти вчаться співробітництву;
- діти вчаться поводитися нестандартним чином, бути гнучкими в ситуаціях соціальної взаємодії, а також співчувати іншим.

Переваги для родин:

- батьки отримують інформацію про типовий і атиповий розвиток дітей;

- родини одержують підтримку з боку інших батьків;
- батьки беруть активну участь у визначенні навчальних цілей і завдань для дітей;
- всі батьки стають частиною шкільної спільноти.

Переваги для вчителів та інших фахівців:

- вчителі інклюзивних класів поглиблюють та розширюють свої професійні знання, краще розуміють індивідуальні особливості учнів;
- вчителі оволодівають різноманітними педагогічними методиками, що допомагає їм ефективно сприяти розвиткові дітей з урахуванням їхньої індивідуальності;
- спеціалісти (медики, педагоги спеціального профілю, інші фахівці) навчаються працювати в команді.

Одним з основних завдань навчання майбутніх вчителів є формування педагогічної толерантності, здатності прийняти дитину такою, якою вона є, вбачаючи в ній носія інших цінностей, логіки, мислення, інших форм поведінки.

Виховання толерантності як особистісної якості реалізується шляхом створення певних умов для розвитку дитини. В спеціально організованій навчально-ігровій діяльності слід виховувати в дітях відкритість та повагу до інших людей, прищеплювати здатність розуміти інших, зберігаючи при цьому індивідуальність.

Досвід взаємодії дітей, що мають особливості розвитку і здорових дітей сприяє формуванню «норми» альтруїстичної поведінки, емпатії та гуманності. Діти стають більш терплячими один до одного. «Нормальні діти» навчаються сприймати «особливих» як рівних. Включення вихованців з особливими потребами в оточення здорових дітей формує навички комунікації, міжособистісної взаємодії в різних рольових та соціальних позиціях, що в цілому підвищує адаптаційні можливості дітей.

Без ретельної підготовки всіх суб'єктів інтеграції, без упередження можливих труднощів, без зустрічних, підготовчих кроків, без поєднання зусиль вертикалі соціального впливу міністерств та відомств неможливо забезпечити включення дитини з інвалідністю в освітній простір школи, у класний колектив. Внутрішня філософія інклюзивного навчання та виховання побудована на демократичних засадах: всі діти мають рівні права щодо реалізації свого внутрішнього потенціалу. Спільна освітня діяльність в інклюзивних класах є взаємозбагачувальною для всіх членів класного колективу, сімейного оточення, соціуму.

Список використаних джерел:

1. Дитина з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітньому просторі: [методичний посібник] / А.Г.Шевцов, О.В.Романенко, Л.О.Ханзерук, О.В.Чеботарьова. – ТОВ «Видавничий дім «Слово», Київ 2014. – 195с.
2. Зуева О.Е. Формирование толерантного отношения студентов колледжа к детям с ограниченными возможностями здоровья в условиях инклюзивного образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://io.nios.ru/articles2/84/12/formirovanie-tolerantnogo-otnosheniya-studentov-kolledzha-k-detyam-s-ogranichennymi>

3. Ляшенко В.І. Модель підготовки дітей з обмеженими можливостями здоров'я до інклюзивної освіти / Ляшенко В.І. – Миколаїв: Редакційно-видавничий відділ Державного комплексу соціальної реабілітації дітей-інвалідів, 2012р. – 52 с.

4. Перевалова Н. Е. Формирование толерантного отношения к детям с ограниченными возможностями здоровья в условиях инклюзивного образования [Электронный ресурс] / Н. Е. Перевалова. – Режим доступа:<http://festival.1september.ru/articles/580261>

5. Тодорцева Ю. В. Формування толерантності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Юлія Вікторівна Тодорцева. – Одеса, 2004. – 276 с.

6. http://zagpedagogika.at.ua/load/pedagogichna_pidtrimka_jak_zasib_gumanizaciji_osvitnogo_prostoru_doshkilnogo_navchalnogo_zakladu/1-1-0-230

Біда Олена,

доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ТОЛЕРАНТНІСТЬ – ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Толерантність для педагогічної галузі не є новим терміном, зокрема видатні педагоги неодноразово зверталися до вивчення проблеми толерантності. Серед яких Я. А. Коменський, К. Ушинський, В. Сухомлинський та інші. Щодо толерантності Ш. Амонашвілі зазначав, що потрібно керувати навчанням дітей з позицій їх інтересів; співпрацювати з дітьми у процесі навчання; поважати і підтримувати гідність дитини; організація життя та діяльність дітей на уроці повинна будуватися на підставі прийняття дітей такими, які вони є [1].

Проаналізуємо сутність дефініції «толерантність». Н. Бирко [2] зазначає, що наукова категорія «толерантність» належить до методологічного апарату декількох наук, а саме філософії, політології, юриспруденції, соціології, культурології, психології, та педагогіки. Це розширює коло наших наукових пошуків, спрямовує більш конкретніше розглянути толерантність саме з педагогічної точки зору.

«Загальна декларація прав людини» [8] це перший документ, у якому було піднято питання про толерантність. Зокрема у декларації записано, що «кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить». У 1996 р. рішенням Генеральної Асамблеї ООН було прийнято «Декларацію принципів толерантності» [9], у якій відмічено, що «толерантність означає повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів проявів людської індивідуальності. ... Толерантність – це гармонія в різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Толерантність – це чеснота, яка робить можливим досягнення миру і

сприяє заміні культури війни культурою миру». Отже, у контексті європейського бачення толерантність розглядається цінність суспільства, яка є складовою сучасної культури.

Етимологічний словник української мови пояснює походження слова «толерантний» як терпимий до чужих думок і вірувань, а толерувати – виявляти терпимість – запозичення із західноєвропейських мов від лат. *toleransntis* – терплячий, дієприкметник від слова *tolerāre* – витримувати, зносити, терпіти, пов'язаного з *tollo, tollere* – піднімати, здіймати, прибирати [11, с. 593]. Зокрема, С. Гончаренко [6] в українському педагогічному словнику пише «терплячий та передбачає «терпимість до чужих думок і вірувань та походить від латинського слова «tolerans» [6, с. 332]. Подібне трактування подає Є. Рапацевич [14] у педагогічній енциклопедії. У енциклопедії освіти під редакцією В. Кременя [10] зазначено, що без толерантності людство не може існувати. У психологічному словнику під редакцією А. Петровського толерантність трактується як «... відсутність або ослаблення реагування на будь-якої несприятливий фактор в результаті зниження чутливості до його впливу ...» [13, с. 401].

Встановлено, що толерантність сьогодні є актуальною у формуванні майбутнього учителя як свідомого громадянина, що активно та свідомо бере участь у демократичному процесі побудови навчально-виховного процесу, здатного до самоорганізації, вміло бути толерантним, терпимим до чужої думки, шукати і знаходити розумні компроміси.

Т. Гуров дає таке визначення толерантності «як інтегративної моральної цінності, що характеризується доброзичливим ставленням і вмінням визнавати погляди і вірування іншого на основі впевненості у власній позиції, зацікавленість в позиції іншого незалежно від його етнічної, національної або культурної приналежності, що передбачає вміння контролювати власну поведінку, а також вміння вести активний конструктивний діалог з метою розширення власного досвіду і знаходження компромісу» [7, с. 163]. Н. Бирко пропонує таке трактування толерантності це «якість особистості що передбачає терпиме ставлення до людини, враховуючи її погляди, вірування, расову приналежність, результатом якої є взаємна повага, розуміння, злагода, підтримка. Толерантна особистість передбачає такі складові: емпатію, комунікативність, гуманність, педагогіку миру, співробітництва, компетентність, демократизацію, духовність» [3, с. 78].

Л. Гончаренко толерантність розглядає як головну умову гуманізації освіти, а тому базується на «умінні краще розуміти себе й інших людей, вступати з ними в контакт, взаємодіяти без примусу, виявляти повагу і довіру» [5, с. 110]. О. Волошина наголошує про те, що толерантність з педагогічної точки зору – це, «по-перше, стан процесу виховання, і, по-друге, засіб досягнення виховних та освітніх завдань, тобто вимога до діяльності та особистості педагога» [4, с. 19]. О. Матієнко [12] зазначає, що «толерантність – професійно необхідна особистісна якість педагога, яка логічно впливає із змісту, завдання та характеристики його діяльності. Підкреслимо, що формування толерантності пов'язане з безперервним самовдосконаленням

педагога, накопиченням його професійної та комунікативної майстерності, розвитком своїх внутрішніх людських якостей» [12, с. 26].

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що толерантність це комплексна особистісна та професійна якість, яка впливає на усі сфери життєдіяльності студентів, які навчаються у педагогічних закладах.

При такій постановці проблеми, коли буде підвищуватись толерантність вчителя початкової школи та розглядатись як складова професійної діяльності викладача ВНЗ та вчителя середньої ЗОШ, коли школи будуть прискорювати шлях апробування та впровадження інноваційних теорій, освітніх технологій, теоретичних та практичних наробок з елементами новизни в практику роботи масових навчально-виховних закладів, із школи буде виходити молодь з новим мисленням і менталітетом, здатна успішно жити в світі, який динамічно розвивається і оновлюється.

Список використаних джерел:

1. Амонашвили Ш. А. В школу – с шести лет / Ш. А. Амонашвили. – М., 1986. – 176 с.
2. Бирко Н. М. Аналіз стану сформованості толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Н. М. Бирко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : Педагогічні науки. – Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2010. – № 14. – С. 80–84.
3. Бирко Н. М. Підготовка майбутніх учителів до формування толерантності учнів початкової школи : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Надія Михайлівна Бирко; Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир, 2014. – 261 с.
4. Волошина О. Проблема формування толерантності в сучасних педагогічних дослідженнях / Оксана Волошина // Рідна школа. – 2007. – № 3. – С. 18–23.
5. Гончаренко Л. А. Толерантність – умова гуманізації освіти / Л. А. Гончаренко // Таврійський вісник освіти. – 2004. – № 1. – С. 109–113.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
7. Гурова Т. Ю. Виховання толерантності молодших школярів в умовах полікультурного освітнього простору: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Тетяна Юріївна Гурова. – Луганськ, 2011. – 211 с.
8. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
9. Декларация принципов толерантности. Утверждена резолюцией 5.61 генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 года / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.studmed.ru/docs/document1452/content>
10. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України : [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
11. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / ред. кол. О. М. Мельничук (гол. ред.) та ін. Т. 3, Т. 5. уклад. Л. В. Болдирєв, В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова. – К. : Словники України, 2006. – 704 с.
12. Матієнко О. Принципи формування толерантності як професійної якості особистості вчителя / О. Матієнко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка / редкол.: М. Вашуленко, А. Вихрущ, Л. Вознюк, В. Кравець та ін. – Тернопіль : ТНПУ, 2005. – № 3 – С. 25–29.
13. Психология. Словарь / Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М., 1990. – 494 с.
14. Рапацевич Е. С. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Е. С. Рапацевич. – Минск: ИООО «Современное слово», 2005. – 719 с.

УДК 378.14

Білявська Тетяна,

доктор філософії у галузі гуманітарних наук, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ПИТАННЯ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі модернізації системи освіти в Україні особливої гостроти й актуальності набувають проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Динамічний розвиток науки, культури, суспільних відносин й відповідно зміни в економічному житті – все це зумовлює підвищення вимог не тільки до змісту освіти, а й до її якості. Адже саме забезпечення якості вищої освіти є «сьогодні чи не найважливішим пріоритетом як Болонського процесу, так і світової системи освіти загалом» [5, с. 11]. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання створення такої системи навчання, яка б забезпечила формування конкурентоспроможного фахівця, компетентного вчителя як представника національної еліти суспільства. Проблема гуманізації навчально-виховного процесу у вищій школі є однією з актуальних у педагогічній теорії та практиці діяльності вищих закладів освіти. Основною метою майбутніх перетворень у цьому напрямку є не тільки якість освіти, не лише знання, а й способи практичної діяльності, ціннісні орієнтації особистості, зміна стосунків в навчальних закладах на основі гуманної педагогічної етики.

Аналіз актуальних досліджень. Питання гуманізації освіти вивчали представники гуманістичного напрямку психології та педагогіки (І. Вільш, С. Гончаренко, І. Кон, Н. Єфремова, Д. Лихачов, Н. Маляр, А. Маслоу, С. Подмазін, Л. Пуховська, С. Рубінштейн, П. Фрейре, Тейяр де Шарден тощо). Так, Н. Єфремова та Н. Маляр визначають методичні аспекти гуманізації вищої освіти: забезпечення здатності вищої освіти формувати інтелектуальний потенціал нації з урахуванням змін у виробництві, науці, техніці, інформаційній і комп'ютерній технологіях; формування та стимулювання запиту на інтелектуальний товар з урахуванням багатоступеневої форми підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів; створення системи освіти, відповідно до вимог та потреб XXI століття [4, с. 38].

Мета статті: визначити основні аспекти практичної реалізації стратегічного принципу гуманізації в контексті фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Гуманізація вищої освіти – поняття багатовимірне. Воно охоплює зміст освіти, способи її здобування, безпосередні й концептуальні завдання, кінцеву мету освіти, можливість особи у будь-який

час розпочати певний освітній цикл, припинити його, а також відновити його в будь-який момент. Важливим пріоритетом гуманізації вищої освіти має стати не тільки розвиток особистості, яка здобуває освіту, а й розвиток того соціального середовища, в якому вже почала застосовувати знання зазначена особистість, або у якому вона працюватиме після здобуття освіти.

Варто зазначити, що науковці розглядають поняття «гуманізація» у вузькому і широкому значеннях. У вузькому – це прояв нового педагогічного мислення, пов'язаного з поверненням освіти гуманістичного змісту (орієнтація на розвиток особистості). У широкому – це складне системне (інтегративне) утворення, основним завданням якого є створення умов для розкриття здібностей особистості, задоволення її потреб в інтелектуальному, духовному, моральному та фізичному розвитку.

Гуманізація освіти щонайтісніше пов'язана з її гуманітаризацією. Гуманізація передбачає визнання самоцінності людини як особистості; забезпечення її прав, можливостей самореалізації. Гуманітаризація освіти забезпечує формування гуманістичних міжособистісних відносин у навчальному процесі, зокрема й між викладачем та студентом [3, с. 36]. Гуманізація й гуманітаризація – дві взаємозалежні сторони єдиного процесу підготовки фахівця. Перша дає методологічне й теоретичне обґрунтування шляхів формування особистості фахівця. Друга – забезпечує реалізацію цих ідей. Ми дотримуємося точки зору українського дослідника С. Гончаренка [2, с. 6], який розглядає гуманізацію та гуманітаризацію як два незалежних методологічних принципи, що знаходяться у взаємодії, але мають окрему мету й завдання: «Саме так вони й розглядаються у світі» [2, с. 7].

Гуманітаризація вищої освіти в широкому розумінні – це засіб глобальної гуманізації суспільства, який є необхідним для подолання негативних тенденцій у процесі розвитку техногенної цивілізації. У межах гуманітаризації як одному з принципів побудови освітніх систем виокремлюють два аспекти: людинознавчий (всебічне відбиття знань про життя та діяльність особистості) та культурологічний (спрямований на висвітлення людської діяльності в контексті історичного розвитку). Відповідно людинознавство і культурологія, які є самостійними науковими дисциплінами, у процесі гуманітаризації виявляються в конкретних формах і відбиваються насамперед на змісті вищої освіти.

Гуманізацію вищої освіти науковці розглядають як розкриття людиновимірного та орієнтованого на людину потенціалу викладачів та студентів. Тобто, всі ті гуманістичні можливості, які закладено в здібностях студентів та в процесі навчання, варто застосувати в майбутній діяльності спеціалістів. А для цього необхідно реалізувати гуманістичні принципи у самому процесі вступу до вузу, доступу до освіти, у процесі навчання, відновленні навчання через певний термін. Загалом реалізація гуманізації освітнього простору здійснюється за такими принципами: принцип спрямованості на всебічний розвиток особистості спеціаліста, принцип доступності, принцип гнучкості, принцип зв'язку навчально-виховного процесу з життям, принцип прогностичності, принцип моральності, принцип

солідарності, різноманітність форм вищої освіти, принцип формування творчого потенціалу, принцип професійної компетентності викладачів, принцип об'єктивності оцінки якості вищої освіти, принцип безперервності освіти. Провідним серед них є принцип спрямованості на всебічний розвиток особистості спеціаліста. У цьому контексті особливо важливим для гуманізації постає принцип національної спрямованості, тобто розширення обсягу знань з української культури, мови, літератури, історії. Не менш важливим тактичним принципом гуманізації вищої освіти є доступність для тих, у кого є в цьому потреба, хто має відповідні здібності, мотивації та підготовку.

Іншим важливим принципом є гнучкість. Вища освіта повинна пропонувати різноманітні форми навчання, щоб задовольнити освітні потреби на всіх етапах життєвого шляху людини, зокрема враховувати особливості конкретних студентів, забезпечувати умови для навчання (наприклад, підготовка упродовж неповного навчального дня, організація дистанційного навчання тощо). Гуманізація вищої освіти реалізується й через традиційний для педагогіки принцип зв'язку навчально-виховного процесу з життям. Однак у нових реаліях суть цього принципу полягає у вихованні в студентів такої системи життєвих орієнтирів, яка мала б бути заснована, по-перше, на гуманістичних цінностях, а, по-друге, на адекватному сприйнятті змін в суспільстві.

Принцип прогностичності вищої освіти полягає в тому, що вища школа повинна вивчати й визначати актуальні тенденції та пріоритетні напрямку розвитку.

У період кризи цінностей актуальним видається принцип моральності. Відповідно гуманістична функція вищої освіти полягає в актуалізації певних моральних норм. У контексті реалізації принципу толерантності завданням вищої школи є культивування вміння поважати та враховувати інтереси інших, що поступово втілюватиме культуру мирного співіснування або культуру досягнення та підтримання миру. Завданням вищої школи є проведення досліджень щодо виявлення чинників, які призводять до виникнення конфліктів, війн, насильства та ненависті.

Важливим тактичним принципом гуманізації вищої освіти є також різноманітність форм вищої освіти. Він забезпечує здобуття наукових ступенів, короткострокові курси, навчання протягом неповного дня, гнучкий розклад занять, модульні курси, дистанційне навчання. Все це передбачає розширення доступу до освіти різних верств населення та надає перспективу періодичного продовження освіти протягом всього життя.

Принцип професійної компетентності викладачів вищої школи передбачає підвищення кваліфікації, рівня власних наукових досліджень й викладання. Принцип об'єктивності оцінки якості вищої освіти не менш важливим, адже відомо, що підвищення якості освіти можливе за умови постійного удосконалення критеріїв її оцінки. Освіта повинна бути багатогранною, охоплювати всі її функції та види діяльності. Необхідно наголосити, що вагоме значення щодо підвищення якості освіти має й внутрішня самооцінка. У цьому контексті важливим є врахування міжнародного досвіду, обмін знаннями,

створення інтерактивних мереж, мобільність викладачів та студентів, міжнародні навчально-дослідницькі проекти з урахуванням національних культурних цінностей.

Висновки. Вивчення й аналіз практичної діяльності майбутніх фахівців початкової школи дозволяє стверджувати, що рівень сучасної підготовки майбутніх вчителів початкової школи є невисоким. Це передусім створює протиріччя між новими вимогами до педагогічної праці і фаховим рівнем випускників вищої педагогічної школи, між потребою вчителів у подальшому професійному розвитку і можливостями традиційної системи навчання. У цьому контексті важливим є питання реформування сучасної системи освіти, одним із основних напрямів якого є гуманізація освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Гуманізація і гуманітаризація освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Шлях освіти. – 2001. – № 2 – С. 2–6; № 3 – С. 2–8.
2. Гончаренко С. І все-таки – гуманітаризація / С. Гончаренко // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 3 – 7.
3. Гринев О.Л. Гуманізація і гуманітаризація – пріоритетний напрямок державної політики в галузі вищої освіти. / О. Гринев, А. Бакалець – Дніпропетровськ : Гуманітарний центр, 1992. – С. 36.
4. Єфремова Н. Ф. Методологічні аспекти гуманізації вищої освіти в Україні / Н. Ф. Єфремова, Н. І. Маляр // Гуманізація і гуманітаризація вищої технічної освіти : Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Харків, 2000. – С. 38
5. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.

Бондаренко Тетяна,

*студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: Казанжи Ірина Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ГОТОВНІСТЬ ДО ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інноваційні зміни в освіті і в галузі вищої освіти, дають підстави говорити про оновлення атмосфери і основ виховання, про гуманізацію та гуманітаризацію процесу викладання навчальних дисциплін.

Під впливом соціально-економічних перетворень у суспільному житті система вищої освіти України зазнала змін ціннісних орієнтацій, що спонукає до перегляду існуючих і пошуку нових шляхів та методів формування майбутніх фахівців у різних галузях життя. Сучасній школі потрібні вчителі-професіонали – компетентні, творчі, комунікабельні, з особливою системою ціннісних орієнтирів, із глибоким інноваційним педагогічним мисленням, високою професійною культурою, духовністю; ерудовані, толерантні, гуманні.

Вчитель повинен бути і професіоналом, і високоосвіченою людиною, справжнім представником педагогічної еліти.

Гуманізм як поняття – це вчення про людину, яка є визначальною метою й найвищою цінністю суспільства. Гуманістична функція освіти пов'язана з духовним та моральним розвитком особистості, а доміантними ознаками гуманістичного виховання є – формування системи загальнолюдських цінностей та усвідомлення цінності кожного людського життя, успадкування загальнокультурного досвіду попередніх поколінь та подолання кризи національної ідентичності та самосвідомості.

Підготовка висококваліфікованих кадрів, спроможних конкурувати на ринку праці, що володіють знаннями, уміннями, навичками у своїй галузі, а також здатні шукати необхідну інформацію, поповнювати знання та застосовувати їх у сучасних реаліях – все це завдання, на думку С. Мелікова, що постають перед вищою освітою XXI століття [2, с. 89].

Така значна кількість вимог до сучасних фахівців, зокрема майбутніх педагогів, зумовила поширення останнім часом нових уявлень про результати навчання у ВНЗ – так званого компетентнісного підходу до навчання та оцінювання його результатів. У педагогічній літературі часто використовуються і вже стали звичними терміни компетенція і компетентність, що не знімає проблеми різного їх застосування різними авторами. Під компетентністю ми розуміємо здатність (уміння) діяти на основі одержаних знань, а під компетенціями – особистісні якості, необхідні для виконання певних функцій, розв'язанню певних задач саме в певній галузі [3].

Основним положенням такого підходу є те, що для того, щоб бути конкурентноспроможним на ринку праці, сучасному випускнику педагогічного ВНЗ вже недостатньо володіти тільки вузькопрофесійними знаннями. «...основними результатами діяльності освітнього закладу повинна стати не система знань, умінь і навичок сама по собі. Мова йде про набір ключових компетенцій тих, хто навчається в інтелектуальній, правовій, інформаційній та інших сферах. В результаті навчання у ВНЗ майбутній учитель повинен не тільки володіти системою знань, умінь і навичок, а й набором компетенцій у багатьох сферах. Необхідним для випускника також вважається формування у нього у певному обсязі особистісних якостей, які відповідають сфері професійних інтересів» [1, с. 91].

Відповідно до компетентнісного підходу у ВНЗ існує гостра необхідність в модернізації прогностичних моделей підготовки своїх випускників, які визначають вимоги до їхніх знань, умінь та особистісних якостей, необхідних їм для успішного і ефективного розв'язання професійних задач у виробничих умовах.

У педагогіці вищої школи досліджуються: професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкових класів як компетентного, здатного до саморозвитку в умовах гуманізації освітнього простору; загальні принципи організації педагогічного процесу та основні напрями конструювання змісту психолого-педагогічної підготовки, що забезпечують формування вчителя-

новатора, який перебуває у постійному пошуку інноваційних методів навчання і виховання; формування творчої особистості.

Орієнтація на нові гуманістичні парадигми освіти поглиблює суперечності між суспільними вимогами до професійної готовності вчителя початкової школи та фактичним рівнем його підготовки, стан якої не дозволяє швидко реагувати на зміни в навчально-виховній сфері, тому важливо звертати увагу майбутніх учителів початкової школи на новітні зрушення в освіті.

Отже, важливо, щоб з отриманням вищої освіти людина набувала ідеалів для саморозвитку та зразки для наслідування, які допоможуть досягнути своє професійне та особистісне призначення. Варто зазначити, що студенти гуманітарних спеціальностей у порівнянні зі студентами, які навчаються за іншими напрямками, безумовно, мають набагато більше можливостей до залучення у систему найвищих моральних та культурних цінностей в процесі вивчення предметів загальноосвітнього циклу та спеціальних дисциплін. Адже початкова школа потребує педагогів, які володіють новітніми технологіями й методиками навчання та виховання, мають високий рівень педагогічної майстерності, здатні здійснювати професійну діяльність на демократичних і гуманістичних засадах.

Список використаних джерел:

1. Кухарев, Н. Директор учится : обратная связь в педагогической системе / Кухарев Н. В. – Минск : Университетское, 1989. – 157 с.
2. Мелікова С. О. Інтерактивне навчання – інноваційна форма навчального процесу / С. О. Мелікова // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – Черкаси, 2011. – Випуск 206. – С. 89–93.
3. Пометун, О. І. Активні й інтерактивні методи навчання : до питання про диференціацію понять / О. Пометун // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 10–15.

УДК 37.013

Бреславська Анна,

доктор філософії у галузі освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ПИТАННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННІ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується докорінними змінами у всіх суспільно політичних, економічних структурах та переоцінкою життєвих цінностей. З'явилися ознаки критичного стану і в духовному житті: втрачається престижність знань, знижається моральна культура.

В цей складний період значно підвищується роль школи як виховного закладу. Тенденції розвитку педагогічної думки орієнтують школу на демократизацію, гуманітаризацію та гуманізацію цілісного педагогічного процесу, на оновлення змісту і засобів освіти та виховання нового покоління. Перебудова школи на цих принципах передбачає забезпечення всебічного розвитку особистості, відродження втрачених духовних цінностей і формування гуманних взаємовідносин між людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Як показав аналіз літературних джерел, гуманізація навчально-виховного процесу була предметом дослідження Вітторіно де Фельтре, Я. А. Коменського, Ж. Ж. Руссо, В. О. Сухомлинського. Вагомий внесок до розв'язання проблеми формування гуманних відносин, виховання гуманної людини внесли Ш. О. Амонашвілі, Н. І. Болдирев. Окремим аспектам формування гуманних відносин присвячені праці А. Г. Ковальова, А. І. Лапіної, Л. І. Божович, О. В. Киричука, В. І. Петрової. Дослідники довели, що вік учнів початкових класів найбільш сприятливий для формування особистісних пізнавальних потреб, моральної свідомості, гуманних якостей. Українські дослідники гуманізації освіти Г. О. Балл, А. М. Гончаренко, П. П. Кононенко, В. В. Рибалко, М. І. Романенко, О. Г. Романовський, О. П. Рудницька, В. А. Семиченко.

Виділення невирішених її частин. Вивчення та аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування гуманних відносин дозволяє зробити висновок, що формування гуманних відносин учнів початкових класів має надзвичайно важливе значення для впровадження в школи України національної системи виховання.

Формулювання мети статті. Дослідити поняття гуманізації освітнього простору, як засобу, який сприятиме соціалізації та розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу. Сучасна соціально-педагогічна ситуація потребує наукового переосмислення виховання (у тому числі й гуманістичного), що можливо лише в контексті зміни педагогічного мислення і психології вчителя, адекватних особливостям відбудованого демократичного, гуманного суспільств.

Прагнення відповісти на питання про сутність істинного виховання притаманне різним підходам, різним системам виховання.

Суспільне призначення моралі – узгоджувати інтерес окремої особистості з інтересами соціуму – інших людей, її індивідуальне кредо – сприймати іншу людину як людину, бути її спільником, співчувати і радіти разом з нею, підносити її.

Моральне виховання учнів – це спеціально організована міжособистісна взаємодія педагога з вихованцем на основі норм і принципів гуманізму.

На вищому рівні змісту морального виховання постає завдання навчити вихованців приймати моральні рішення на основі таких категорій, як совість, обов'язок, відповідальність – категорій, зміст яких, у свою чергу, залежить від певної ціннісної системи. У цьому зв'язку виключним є значення гуманізму та гуманістичних цінностей, що визначають сутність особистості та її відносини із зовнішнім світом, з іншими людьми, із самим собою.

«Гуманізм» є вихідною категорією для характеристики поняття «гуманізація виховання», визначення сутності, змісту та організації цілеспрямованої виховної роботи з гуманізації відносин учнів.

Принципово важливі вихідні гуманізму прямо відбиваються в гуманістичному вихованні учнів і його базисній основі та стрижні гуманізації відносин.

Сутність гуманізації визначається основними напрямками або визначальними блоками, а саме: відродження і нове осмислення ідеалу свободи особистості; потреба піднесення людини на новий ступінь гуманності, розуму, інтелекту; піднесення людини в ранг цінності, «міри всіх речей»; гуманізація як умова відродження духовності.

Саме поняття «гуманізація» походить від терміну «гуманізм». В загальному плані гуманізмом прийнято вважати світогляд, в центрі якого знаходиться ідея людини як найвищої цінності. Гуманізм стверджує цінність людини як особистості, її право на свободу, розвиток, вільний прояв своїх здібностей (Універсальний словник – енциклопедія). В одному із сучасних економічних словників гуманізація визначається як посилення людяності, справедливості в економічному, громадському житті; визнання і повага загальнолюдських цінностей, увага до людей та їх вибору [5]. У словнику Т. Ф. Єфремової гуманізація розглядається як ствердження в громадському житті ідей, проникнутих гуманізмом. У словнику іноземних слів гуманізацію охарактеризовано як пом'якшення звичаїв [6].

Гуманізація – це два взаємопов'язаних процеси, що розвиваються нерівномірно. Перший – звільнення свідомості та поведінки людей від догм, стереотипів тоталітарної, авторитетної свідомості, від її страхів і загальних заборон.

Другий процес – укріплення системи гуманістичних цінностей, стимулів і мотивів у культурі свідомості та поведінки особистості.

Через поняття «гуманізація» стверджується головне завдання перетворення виховної системи школи – її послідовна орієнтація на особистість дитини, формування індивідуальності учня, творчих можливостей і здібностей, духовних потреб та інтересів, формування реальних оптимістичних життєвих планів, готовності усвідомлено й аргументовано вибрати ці плани, здатності згідно з гуманістичними завданнями соціального прогресу створювати навколишній світ і себе. Іншими словами, гуманізація виховної системи школи означає, що в структурі її цілей перевага надається завданню формування «людини духовної», «людини гуманної», «внутрішньо орієнтованої особистості», що здатна розрізняти «добро» і «зло», оцінювати з цих позицій свої думки і вчинки, відстоювати свої моральні принципи в разі потреби протистояти тиску (агресивності) середовища, усталеним стереотипам мислення і поведінки.

Головна риса гуманізації полягає в тому, що в удосконалюванні людини вбачають не засіб благополуччя суспільства, а мету суспільного життя, коли розвиток особистості не загнано в межі «соціального замовлення», а передбачає виявлення та вдосконалювання всіх сутнісних сил людини, коли самого індивіда бачать не «тим, якого ведуть», яким «керують», а творцем самого себе, своїх обставин.

Смислом гуманізації виховання, отже, є розв'язання гуманістичних завдань, спрямованих на людину, що йдуть від людини.

Сутність гуманізації виховання – в олюдненні виховання, тобто визнанні цінності дитини як особистості, її прав на свободу, щастя, соціальний захист як

людини, створення умов для прояву її здібностей, індивідуальності, а також стимулювання сил вихованця до саморозвитку і самовиховання.

Гуманізація має допомогти людині вбачати в кожній своїй дії, у кожному вчинку ставлення до іншого, вважати саме її ставлення фокусом, стрижнем будь-якого вибору. Ставлення до людей, речей, своїх прав і обов'язків, інтересів і планів, до природи, суспільства і культури вихована людина повинна сприймати як ставлення до «ближніх» і «далеких».

Для ставлення до людини характерні такі можливості: гуманізм і антигуманізм. Ці два основних ставлення означають бо визнання цінності іншої людини (цінності життя), дбайливість, захист або байдужість, нехтування і навіть ненависть (мізантропія).

Результатом гуманізації відносин є особистість, свідомість і поведінка якої орієнтована високими моральними цінностями, основою яких є гуманістичні норми, що відтворюють при педагогічно доцільних умовах ціннісне ставлення до людини. Це, безумовно, не означає догматичного слідування нормам, сліпого виконання приписань та інструкцій. Як відомо, людина протягом життя потрапляє в найрізноманітніші ситуації, контактує і взаємодіє з різними людьми. І в кожному випадку її поведінка визначається уявленнями про моральність і аморальність, про людяність і жорстокість, добро і зло, справедливість і несправедливість, в реалізації їх у діях і вчинках. Посправжньому гуманна людина, без сумніву, залишається сама собою навіть в обставинах, що примушують її відступитися від норм моралі.

Свідомо ставлячись до нормативних вимог суспільства, вона самостійно обирає лінію поведінки і приймає рішення за велінням совісті та обов'язку, динамічно пов'язує свою поведінку з вимогами дійсності, що постійно змінюється.

С. Л. Рубінштейн, пояснюючи будь-який вчинок людини, пропонував обов'язково враховувати мотиви різного рівня і спрямування в їх реальному сплетінні та складному взаємозв'язку [6].

Для гуманізації відносин усвідомлення свого «я», своєї особистості як унікального, неповторного світу має визначальне значення.

Не менш важливе місце в гуманізації посідає також ціннісне ставлення до іншого. Безперечно, важко перейнятися іншим – тим, хто відрізняється від «мене своїми думками і почуттями, звичками, світоглядом, світосприйманням, світовідчуттям». Ставлення до іншого як собі подібного починається з усвідомлення свого «я», зі ставлення до себе.

Адже науковцями доведено, що ніякі ставлення людини до оточуючого світу, в тому числі і гуманні, не можна сформувати, якщо немає фундаменту – не сформоване цілком усвідомлене, позитивне ставлення людини до себе як до особистості. Повага до іншого починається з поваги до себе. Людина, яка не поважає себе, не може поважати іншу людину. Ставлення до себе в людині визначається тим, якою вона бачить саму себе, тобто яким є її образ «я». Тому педагогам треба це пам'ятати і розпочинати виховну роботу з того, щоб учні усвідомили «я-концепцію», тобто з формування позитивного ставлення до себе.

Отже, сьогодні гуманізація відносин стає велінням часу. У нових умовах, коли різко підвищується роль самостійності людини, її творчого потенціалу, орієнтації на формування автономної і суверенної особистості, сприйняття і ставлення до іншої людини як найвищої життєвої цінності, гуманізація відносин виступає магістральним напрямком реорганізації виховання на якісно новій основі. Результатом гуманізації виховання має бути особистість, свідомість і поведінка якої орієнтована високими моральними цінностями, основою яких є гуманістичні норми, які при педагогічно доцільних умовах відтворюють ціннісне ставлення до людини.

Гуманізм у вихованні – це певна світоглядна позиція, яка в центр буття ставить людину, і тому все в цьому світі набуває значення і цінності лише у співставленні з нею.

Педагогічний аспект гуманізму як моральної якості включає виховання людяності і великодушності, чуйності, бережного, уважного ставлення до людини, вміння відгукуватись на біль чи радість інших, потребу робити людині добро, непримиренність до зла, жорстокості, байдужості, ненависть до будь-якого пригнічення людей. Справжня вихованість особистості визначається гуманістичним ядром, в центрі якого – безкорислива допомога іншій людині за власним поштовхом, покликанням.

Гуманізація відносин – це той логічний центр загальної системи педагогічної науки, на основі якого можна конструювати розв'язання проблеми формування особистості, її внутрішнього світу, регуляції поведінки людей, будувати ефективну систему виховання.

«Будівельним матеріалом» для простих якостей особистості, які складають моральну якість – гуманність, є сукупність гуманістичних потреб, емоційних станів і ціннісних орієнтацій. Їх розвиток відбувається не автономно: кожний елемент відчуває на собі дію інших. Найбільше піддаються керуванню емоційні стани школярів. Тому добиватися позитивних зрушень у ставленні учнів до людей треба зі зміни змісту їхніх емоційних станів. Важливим фактором гуманізації особистості виступає система гуманістичної просвіти.

Потреби вважаються пусковим механізмом емоційних станів, інтересів, ціннісних орієнтацій, моральних звичок. Гуманістичні потреби й переконання – це найбільш сильні внутрішні збудники моральної активності особистості, її ініціативи, самостійності, творчості у формуванні міжособистісних взаємин. Тому знання педагогом сукупності потреб, що створюють гуманність, знання засобів їх задоволення, усвідомлення особистої відповідальності за їх розвиток у підростаючого покоління складає найважливішу умову вдосконалення гуманістичного виховання школярів.

Отже, з аналізу теоретичних досліджень та вивчення практичних аспектів реалізації ідей гуманізму в освітньо-виховному процесі засвідчимо: визнання цінності людини як особистості, її права на свободу, право на виявлення і втілення своїх здібностей, утвердження добробуту людини – такі головні принципи гуманізму; гуманні відносини – це синтез гуманних якостей особистості, які проявляються в гуманних вчинках в різних видах діяльності;

теоретичною основою формування гуманних відносин є альтруїстичні мотиви, гуманні почуття, моральні якості особистості.

Висновки. Усе викладене дає підставу дійти висновку: гуманізація відносин – це їх олюднення, піднесення власної гідності людини: сприймання і ставлення до неї як найвищої життєвої цінності, визнання того, що кожний має право бути особистістю, вільно здійснювати свій вибір і волевиявлення. Це й оберігання, і захищеність людини, й усвідомлення кожним своєї унікальності та неповторності, й створення потрібних умов для її самоактуалізації. Саме в цьому разі кожний дістає широкі можливості для свого розвитку і саморозвитку, прояву індивідуальності, реалізації своїх потенціальних можливостей і обдаровань, може стати творчою особистістю.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності / Бех І. Д. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
2. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Выготский Л. С.– М.: Педагогика, 1991. – 374 с.
3. Джурицкий А.Н. Развитие образования в современном мире: Учеб. Пособие / Джурицкий А. Н.– М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 200 с.
4. Живое Знание: психологическая педагогика : материалы к курсу лекций / Зинченко В. П. – Самара : Самарский ГПУ, 1998. – 216 с. – Режим доступа : <http://www.psychlib.ru/inc/absid.php?absid=72635>
5. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРАМ, 2007. – 495 с. – (Б-ка словарей «ИНФРАМ»).
6. Романенко М. І. Гуманізація освіти: концептуальні проблеми та практичний досвід / Романенко М. І. – Наукова монографія. – Д., «Промінь», 2001. – 160 с. 19. Універсальний словник-енциклопедія. – Режим доступу: <http://slovo.org.ua>
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии [Текст]. – С. Л. Рубинштейн. – СПб., 2000. – 720 с.

УДК 37. 372

Бублик Анна,

викладач кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

**АДАПТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ДЛЯ УЧНІВ З РІЗНИМ
РІВНЕМ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ**

В статті розглядається проблема роботи вчителя з учнями початкової школи, які мають різний рівень лінгвістичної компетенції. Розглядається доцільність застосування диференційованого методу підготовки завдань. Автор аналізує види роботи в класі, які є доцільними у роботі з учнями з різним рівнем володіння англійською мовою.

Ключові слова: *рівень лінгвістичної компетенції, адаптація матеріалу, диференціація, англійська мова.*

Проблема навчання англійської мови учнів з різним рівнем лінгвістичної компетенції дуже поширена. Майже в усіх школах вчителі англійської мови

навчають дітей, які мають різні рівні володіння іноземною мовою. Це відбувається з цілого ряду причин, але в основному через різні стилі навчання, різну швидкість навчання, різні фактори мотивації і, нерідко, через неорганізований виклад інформації.

Оскільки вчителям доводиться працювати в класах з двома або більше різними рівнями здібностей, вони мають вирішувати проблему, як задовольнити потреби кожного учня в класі. Звичайно це не проста проблема, яка потребує непростих рішень. Принциповий крок полягає в тому, щоб обговорити з класом цю ситуацію і представити дану проблему як ту, яку можна вирішити тільки за умови спільної роботи учнів і вчителя. Це питання доцільніше обговорювати з учнями доцільніше рідною мовою. Оскільки більша частина вирішення проблеми залежить від співпраці між учнями класу, важливо підкреслити необхідність спільної роботи і вживання учнями англійської мови в спілкуванні в класі настільки часто, наскільки це можливо.

Використання парної та групової роботи на уроці англійської мови є актуальною, якщо вчитель хоче залучити до діяльності всіх учнів. Тут основним прийомом є використання анкет та інтерв'ю. Для того, щоб залучити слабких і сильних учнів до спільної діяльності під час підготовки та проведення анкети, вчитель повинен забезпечити максимальну участь всіх учнів. Цього можна досягти в ситуації, коли більш слабкі учні проводять інтерв'ю для сильніших учнів і навпаки. Звичайно, це може бути неприємно для учнів, у яких рівень лінгвістичної компетенції вищий за інших, але якщо вчитель допоможе їм побачити свою роль як «помічників» або навіть наставників, тоді можна отримати позитивний ефект.

Ще одним методом, який може бути продуктивним в роботі з учнями з різними рівнями лінгвістичної компетенції є проектна робота. Знову ж таки, позитивного результату в даному випадку можна досягти за умови використання групової роботи, де сильні учні допомагають слабким, але інший підхід полягає в тому, щоб сформувати групи, які знаходяться приблизно на однаковому рівні і дати різні завдання, які відповідають рівню кожної групи [4]. Диференціюючи завдання вчитель може бути впевненим в тому, що кожна група має завдання, яке вони можуть виконувати успішно. Таким чином вчитель забезпечує відповідний рівень складності для учнів з вищим рівнем володіння англійською мовою і, при цьому, не демотивує слабших учнів.

Наступним видом роботи є домашнє завдання. Якщо вчитель дає всьому класу однакові завдання та домашню роботу незалежно від рівня володіння іноземною мовою, то результати такої діяльності будуть досить неоднозначні. Основною ціллю домашнього завдання має бути консолідація із класною роботою. Щоб досягти цієї мети доцільніше давати більш слабким учням менш складні завдання, що може допомогти їх мотивувати і надасть їм можливість для відпрацювання мовних структур, які вони ще не освоїли. Більш складні завданнями для сильних учнів повинні допомогти вчителю переконатися, що рівень мотивації учнів знаходиться на високому рівні, і що вони сприяють досягненню прогресу в оволодінні мовними структурами. Звичайно це

додаткова робота для вчителя, але, в кінцевому рахунку, це дає позитивні результати.

Хорове опрацювання інформації може бути ефективним способом залучення слабкіших або сором'язливіших учнів. Якщо цей метод застосовувати розумно (іншими словами, не весь час), він може допомогти під час відпрацювання ритму та інтонації, вживання правильного порядку слів та граматичних структур.

І найголовніше, вчитель має бути дипломатичним і стриманим, коли задає запитання учням. Необхідно уникати розміщення слабших студентів на передні місця в класі, таким чином даючи їм зрозуміти, що вони будуть першими відповідати на запитання вчителя. Замість цього вчителю потрібно намагатися заохочувати учнів до уважного слухання в класі, тому доцільніше спочатку запитати сильніших учнів, а потім звернутися до більш слабкого учня, щоб повторити відповідь. Це може зайняти час, але, саме цей тип взаємодії може бути дуже продуктивним у плані розвитку динаміки класу [2].

В будь-якому класі є учні з різними рівнями лінгвістичної компетенції. У випадку, коли в класі поруч з учнями, у яких доволі високий рівень мовленнєвої компетенції є учні з початковим рівнем, вчителю на перший погляд може бути дуже складно скоординувати роботу, щоб всі учні отримали інформацію на відповідному рівні..

В такому випадку важливо пам'ятати, що всі учні отримують інформацію в класі, але не обов'язково в однаковому об'ємі її засвоять, і не обов'язково точно так як її було представлено! Наприклад, учні з початковим рівнем можуть тільки починати розуміти, що говорить вчитель, в той час, коли сильніші учні можуть вже бути в змозі використовувати нову інформацію в мовленні [1].

Адаптація матеріалів для учнів з різним рівнем лінгвістичної компетенції може мати різні форми.

Одним із способів адаптації матеріалів-переписати тексти для читання і оцінювати учнів відповідно рівня виконаного завдання. В ідеальному світі, де вчитель має безліч часу, щоб підготуватись до уроків таким чином це може бути ідеальним рішенням. Однак, реальність така, що цей вид адаптації є надзвичайно трудомістким і не багато вчителів насправді можуть перейти до такого варіанту роботи з матеріалами для роботи з різнорівневими учнями. Інша проблема, яка може виникнути при такій адаптації полягає в тому, що може бути незручно видавати різні тексти для різних учнів. Є небезпека, що учні починають миттєво розуміти, що вони були позначені як слабкі чи сильні учні, а у випадку слабших учнів це безсумнівно буде впливати на їх мотивацію [3].

Тому ми пропонуємо деякі ідеї про те, як вчитель може підтримати своїх більш слабких учнів, а також варіанти розширених завдань для сильніших учнів при використанні тих самих матеріалів у якості відправної точки для роботи в класі. Таким чином, під час підготовки вчителю не потрібно значно більше уваги приділяти підготовці до уроку і клас може працювати разом майже весь урок.

Читання

Завдання для учнів з вищим рівнем лінгвістичної компетенції:

1. Учні, які раніше закінчили працювати з новими словами, записують на дошці значення нових слів англійською мовою.
2. Переписати частину тексту від іншої особи.
3. Написати власне враження щодо прочитаного тексту. Скласти запитання до тексту.

Завдання для учнів із низьким рівнем лінгвістичної компетенції:

1. Після опрацювання нової лексики на уроці залишити її на дошці, щоб учні могли в будь-який момент подивитися і згадати слово. Використовувати наочність настільки часто, наскільки це можливо.
2. В завданнях на заповнення пропусків дати учням відповіді в неправильному порядку з декількома зайвими варіантами.
3. Звертати увагу на назву тексту, малюнки тощо, для того щоб надати якомога більше додаткової інформації і підготувати учнів до сприйняття нової.
4. Розділити текст на частини і дати завдання читати тільки окремі частини даного тексту.

Аудіювання

Завдання для учнів з вищим рівнем лінгвістичної компетенції:

1. Роздати учням текст аудіо матеріалу і призначити деяких з них «словничками-помічниками», які шукають складні слова або фрази в словнику, а потім пояснюють їх всьому класу.
2. Звернути увагу на наголос та інтонацію того, хто зачитує текст на плівці і попросити учнів скопіювати деякі речення.
3. Якщо учні виконують завдання на визначення чи правдиве твердження, то після кожної відповіді запитувати «Чому? Чому ні?»

Завдання для учнів із низьким рівнем лінгвістичної компетенції:

1. Заздалегідь опрацювати лексичні одиниці. Використовувати наочність настільки часто, наскільки це можливо.
2. Надати учням трохи більше часу для опрацювання завдань до прослуханої інформації.
3. Під час другого прослуховування роздати учням текст аудіо запису, щоб вони змогли самостійно перевірити чи правильно вони сприймають інформацію.
4. В завданнях на заповнення пропусків дати учням відповіді в неправильному порядку з декількома зайвими варіантами.

Письмове мовлення

Завдання для учнів з вищим рівнем лінгвістичної компетенції:

1. Давати учням творчі завдання, які вони можуть виконувати самостійно.
2. Не виправляти помилки, а позначати їх спеціальними позначками (Sp = spelling, Gr = grammar), щоб учні могли самостійно аналізувати і виправляти власні помилки.
3. Збільшувати кількість слів для вживання.
4. Допомогти учням визначити сфери мовлення, де вони могли б використовувати більш цікаві способи вираження своєї думки.

Завдання для учнів із низьким рівнем лінгвістичної компетенції:

1. Виправляти чорновий варіант роботи учнів, щоб вони мали змогу заздалегідь проаналізувати свої помилки.

2. Зменшити кількість лексичних одиниць.

3. Спонукати учнів використовувати словники.

4. Давати приклад творчого письмового завдання в якості моделі, перш ніж учні починають працювати самостійно.

5. Спонукати слабших і сильніших учнів працювати в групах або парах
Усне мовлення

Завдання для учнів з вищим рівнем лінгвістичної компетенції:

1. Спонукати учнів обґрунтовувати та відстоювати свою думку.

2. Спонукати учнів уникати у вживанні прості слова (good, bad etc.), щоб мотивувати їх вживати більш різноманітну лексику.

3. Учні можуть записувати себе на аудіо плівку і прослуховувати себе, щоб аналізувати свої помилки.

4. Спонукати слабших і сильніших учнів працювати в групах або парах
Завдання для учнів із низьким рівнем лінгвістичної компетенції:

1. Надавати учням час для тренування перед рольовою грою або дискусією.

2. Спонукати слабших і сильніших учнів працювати в групах або парах.

3. Надати більше часу на підготовку до усного мовлення. Учні можуть робити нотатки, які потім використовують в якості плану.

4. Оцінювати учнів за зусилля, які вони роблять, а не їх здібності.

5. Використовувати метод спілкування з класом за допомогою методу опитування «find somebody who...», попередньо відпрацювавши з учнями структури запитань.

6. Надавати більше часу на обдумування відповіді.

На перший погляд може здатись, що вчитель спонукає сильніших учнів працювати окремо від слабших. Однак, в залежності від завдань і динаміки роботи в класі у вчителя є можливість для трьох типів групування. Таким чином у вчителя є можливість експериментувати із групуванням сильних і слабких учнів, а також надавати більше часу для учнів з вищим рівнем лінгвістичної компетенції, щоб вони могли працювати разом і реалізували весь свій потенціал. Для учнів із низьким рівнем лінгвістичної компетенції дуже важливо чітко давати інструкції, щоб вони не відставали від інших учнів в класі. Доцільно використовувати жести і слова для пояснення завдання і залучати сильніших студентів до перевірити розуміння інструкції і навіть тлумачення завдання рідною мовою, якщо це необхідно. В той час як сильніші учні можуть в деяких випадках проводити само оцінювання, необхідно обережно ставитись до оцінювання слабших учнів оскільки це може впливати на їхню впевненість. Постановка цілей на кожний урок допомагає зосередити увагу учнів на матеріалі, який вони будуть вивчати. Звичайно цілі можуть бути різними для кожного учня, залежно від їх рівня, але процес реалізації цілей дасть почуття досягнення успіху для всіх учнів.

Список використаних джерел:

1. Ausubel D. P. (1968) Educational Psychology: A Cognitive View, London: Holt, Rinehard and Winston.

2. Boud D. (1986) Implementing Student Self-Assessment, HERDSA Green Guides Vol. 5, University of New South Wales, Australia.
3. Cowie B. and Bell B. (1999) 'A model for formative assessment', Assessment in Education 6(1): 101–116
4. Gibbs G. (1995) Learning in Teams: A Tutor Manual, Oxford: Oxford Centre for Staff and Learning Development.

УДК 37.036:398.8 – 053.5

Владимирова Алла,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕТНОМУЗИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Гуманізація освітнього простору – складова нового педагогічного мислення, що передбачає створення максимально сприятливих умов для розкриття й розвитку естетичної активності учнів молодшого шкільного віку. Одним із засобів обдарувань дитини та її самовизначення виступає національний пісенний фольклор.

Постановка проблеми. Етномузичні цінності мають вплив не лише на естетичну свідомість молодших школярів, але й на їх естетичну активність, зокрема на розвиток естетичного сприймання, мислення, художньо-творчої діяльності та ін. Саме тому з естетично-виховними можливостями пісенного фольклору вчителі пов'язують вирішення завдань, спрямованих на розвиток емоційно-чуттєвої, інтелектуальної та креативної сфери особистості.

Наукові спостереження за існуючою практикою естетичного активності учнів засобами етномузичних цінностей в навчально-виховному процесі початкової школи засвідчують існування факторів, що негативно впливають на процес використання естетико-виховних можливостей народнопісенної творчості. До них слід віднести: вплив розважальної «масової культури», спонтанний розвиток звукозаписувальної, відтворювальної та підсилювальної апаратури; надання переваги засобам масової інформації, жанрам естрадної музики, недостатній рівень підготовки вчителів музичного мистецтва до пропаганди творів пісенного фольклору. Ці причини зумовлюють недостатній розвиток в учнів вміння слухати й розуміти народнопісенну творчість, відсутність інтересу й свідомого ставлення до творів пісенного фольклору.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Про невичерпні виховні можливості пісенного фольклору писали Л. Українка, М. Вовчок, О. Маркович, І. Франко, В. Верховинець, С. Килимник, К. Квітка, С. Грица, Ф. Колесса, М. Лисенко, М. Леонтович, В. Скуратівський, М. Стельмахович та ін.

У наукових дослідженнях Л. Аристової, В. Бутенка, Л. Виготського, Л. Масол, Т. Наземної, Б. Неменського, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Л. Хлебнікової підкреслюється, що «завдяки своїй емоційній сутності музика здійснює потужний вплив на формування в учнів кращих моральних якостей, пробуджує жагу творчості, вчить жити за ідеалами Краси і Добра як вищих духовних цінностей» [5, с. 3].

Дослідження Г. Довженок, А. Іваницького, С. Садовської, В. Семеренського, П. Черемиського, Л. Черкаського доводять, що український народ з давніх-давен вирізнявся своєю музикальністю та пісенністю.

Мета статті полягає в тому, щоб акцентувати увагу на розгляді ролі, значенні та можливостях національного пісенного фольклору як засобу розвитку естетичної активності учнів молодшого шкільного віку

Виклад основного матеріалу дослідження. Як засвідчує освітньо-виховна практика, національний пісенний фольклор допомагає в розвитку передусім таких якостей молодших школярів, як естетичне сприймання, образна уява, милування, співпереживання, вияв чуйності та насолоди та ін. Естетичне сприймання формується в процесі сенсорно-перцептивної діяльності учнів. Його змістом виступають ритм, темп, звук, гармонія, мелодія, яскравість, барви. На цій основі розвивається емоційно-почуттєва активність, можливість порівнювати, спостерігати, відбирати й оцінювати прояви прекрасного в житті та мистецтві. Естетичне сприймання також тісно пов'язане з переживаннями учнів. Ознаками емоційно-чуттєвої активності молодших школярів постають відчуття прекрасного, піднесеного, красивого, а також враження, що виникають у результаті переживання проявів трагічного в мистецтві, почуття гумору під час споглядання комічного.

Естетичне виховання учнів засобами національного пісенного фольклору потребує посилення існуючої практики етнопедагогічного впливу з боку фольклорного середовища та середовища професійного мистецтва. Як зазначають учені, є потреба в цілеспрямованому формуванні ознак фольклорного соціуму в декількох вимірах. Художньо-естетичне середовище школи, що зорієнтоване на цінності народного мистецтва, має стати основою естетизації навчально-виховного процесу, а саме осмислення понять «обряд», «звичай», «традиція», «державно-народне свято» (Різдво, Великдень, Трійця, Покрова та ін.) [4, с. 9].

Молодший шкільний вік є сензитивним періодом, у якому дитина залучається до слухання, сприймання та виконання народних пісень. Слухові враження поступово враховують мелодійні та ритмічні особливості пісенного фольклору, які з часом стають звичними й близькими. При цьому естетичне сприймання творів національного пісенного фольклору передбачає вияв учнями музичної активності, що виявляється в поєднанні почуттєвого й творчого освоєння етномузичних образів.

Образи уяви є основним продуктом музично-естетичної творчості, що характеризує здатність школярів до користування засобами звуків, фарб, персонажів у художньо-образному сполученні та фантазії. Про милування та насолоду красою художніх і музичних образів засвідчують почуття задоволення, що виявляють учні. Співпереживання є виявом естетичного ставлення молодших школярів до навколишнього світу. Їх почуття пов'язані з художньо-естетичними явищами та предметами. При цьому чуття прекрасного, відчуття насолоди від сприймання пісенних творів, краси природи, прагнення до активної творчої діяльності у сфері етномузичної культури є показниками майстерності виконання творів мистецтва.

В естетичному вихованні молодших школярів важливе значення має їх емоційно-чуттєва активність. Вона впливає на формування художньо-естетичного смаку, переживання й розуміння прекрасного учнями початкової школи, викликає у процесі естетичного ставлення відповідну активність. Зокрема музично-естетичне сприймання передбачає прояв спостережливості, мислення, емоційно-творчого діалогу з творами мистецтва.

Як зазначає Н. Аніщенко, «без спеціального педагогічного впливу властивості та якості особистості не змінюються і важко піддаються педагогічній корекції. Тому на ранніх етапах навчання важливо виховувати розуміння та потребу спілкуватися зі справжнім мистецтвом, високу естетичну вимогливість і самостійність оцінних суджень» [1, с. 39].

Важливе значення в естетичному вихованні учнів засобами національного пісенного фольклору в навчально-виховному процесі початкової школи має розвиток естетичного мислення. Він передбачає озброєння учнів необхідними знаннями, розвиток здатності запам'ятовувати, розуміти, осмислювати, тлумачити, пояснювати, аналізувати факти, події, процеси, проводити синтез і аналіз художнього та музичного матеріалу, оцінювати і використовувати його в різних ситуаціях. Однією зі складових цього процесу є формування в учнів естетичних суджень, що дозволяють висловлювати власну думку про прекрасне, самостійно й критично оцінювати твори народного пісенного мистецтва.

Здатність виділяти головне, відстоювати свій погляд, уміння обирати цінності, сприймати та реагувати на твори народного пісенного мистецтва, оцінювати виконавську діяльність є важливими проявами естетичного мислення учнів початкової школи. Естетичне мислення сприяє виникненню в учнів зацікавленості, захопленості, переживання краси, здатності до спілкування з прекрасним через власну вибірковість, осмислене ставлення й переживання щодо загальнолюдських цінностей, прийняття моральних норм та естетики поведінки. Осмислення є основною формою мислення, що реалізується під час аналізу й оцінювання музичних образів. Розвиток естетичного мислення є складним виховним процесом, адже свідомість формується на основі набутих знань та емоційно-чуттєвого ставлення учнів до цих знань. Знання засвідчують факти, що закріплюються в естетичній свідомості учнів. Саме тому викладання художньо-естетичних дисциплін покликане бути яскравим, пов'язаним з образним сприйманням навчального матеріалу. Використання інтерактивних технологій сприяє творчій співпраці з учнями, порозумінню у спілкуванні, орієнтує на втілення творчих ідей та знахідок у сфері музичного мистецтва.

Розуміння прекрасного характеризує процес осмислення учнями явищ і предметів через вияв певних істотних ознак і зв'язків між ними. Використання в навчально-виховному процесі національного пісенного фольклору сприяє кращому освоєнню навчального матеріалу, формує художньо-естетичні оцінки і судження молодших школярів.

При цьому важливо зазначити, що аналіз і синтез є важливими проявами навчального та виховного процесу, оскільки мислення учнів є аналітико-

синтетичним. Аналіз і синтез різних музичних і художніх засобів впливає на асоціативність, образність, а також сприймання виразності музики, її темпу, динаміки, гармонії, тембру, штрихів та регістрів. На цій основі молодші школярі краще знайомляться з різними видами народного мистецтва. Саме тому художньо-педагогічний аналіз творів національного пісенного фольклору допомагає у формуванні естетичних почуттів, інтересів, смаків тощо. Залежно від дидактичної та виховної мети реалізується синтетичний принцип, що передбачає усвідомлення взаємодії різних форм народної музично-художньої творчості. Естетичні оцінки і судження спонукають до сприймання прекрасного та його глибокого розуміння. Вони оцінюють навколишню дійсність, людей, їх вчинки та поведінку. Відповідно до особливостей розвитку й виховання в молодших школярів виробляється естетичний смак, що має вибіркового характеру.

За визначенням О. Рудницької, «показниками естетичної оцінки є емоційне реагування на музику, вміння розкрити змістову сутність елементів музичної мови; наявність і характер асоціацій; обґрунтованість оціночних суджень; цілісність і повнота осягнення твору; вміння співвідносити вербальну і виконавську інтерпретації музики» [3, с. 164].

Усе розмаїття об'єктивної реальності, що впливає на учнів початкової школи у вигляді матеріальних та ідеальних проявів, містить у собі такі структурні форми, як краса навколишньої дійсності; мистецтво і фольклор як духовна культура суспільства; культура поведінки й спілкування як засвоєване учнями мистецтво відповідати наявним морально-естетичним вимогам; народна музична творчість як невід'ємна частина духовно-практичної активності учнів у навчально-виховному процесі.

Важливо, щоб основою естетичного виховання учнів стала національна художня спадщина, родинні та народні традиції, звичаї, обряди, скарби хорео-музично-поетичної творчості. Саме тому батьки й учителі мають завжди пам'ятати, що атмосфера сім'ї, світ її захоплень, естетичні, художні смаки та інтереси, мають бути спрямовані на добро і творчість. Краса добрих сімейних стосунків емоційно сприймається дітьми. Батьки для дітей є першими й найважливішими у сприйнятті якостей, що передаються від покоління до покоління. Учні є новаторами у сприйнятті традиційних сімейних цінностей, звичаїв, обрядів, досвіду, який поважають і шанують у сім'ї та вважають взірцем для наслідування. Саме тому сучасна освітньо-виховна практика покликана повернутися до традиційних джерел естетичного виховання – родинної педагогіки, адже родина є глибинним джерелом людського життя. У родині дитина пізнає навколишній світ, тут у неї формується характер, світогляд, естетичні смаки, морально-етичні ідеали.

Естетичне виховання є важливим чинником естетичного розвитку, що є фундаментальною основою до самовиховання особистості. Психологія становлення особистості зобов'язує розглядати поряд із вихованням і власну активність учнів.

Організація естетичної діяльності учнів є одним із завдань початкової школи, що передбачає залучення їх до світу прекрасного засобами

національного пісенного фольклору. Адже основи моральності, світорозуміння дитини закладаються в дитячі роки. Вивчення впливу національного пісенного фольклору на формування духовних цінностей учнів початкової школи дозволяє констатувати, що вже з трьох років діти починають диференційовано сприймати звучання музичних інтонацій, з чотирьох років відзначають зміну настрою, характеру музичних творів і сприймають її як частину навколишнього світу. Діти вперше відчують себе носіями культурних цінностей. Це вимагає відповідної виховної роботи, розвитку та формування духовної самосвідомості й активності. Навчально-виховний процес початкової школи покликаний сприяти залученню учнів до світу прекрасного. У цей період формуються естетичні потреби, погляди, ідеали й почуття. Образи пам'яті засвідчують перехід психічної діяльності учнів на рівень уявлень. Це дозволяє поглиблювати ставлення молодших школярів до прекрасного. Творча уява спонукає учнів до нових, більш високих форм діяльності, пов'язаних із художньо-естетичним освоєнням дійсності.

Етномузика є одним із впливових засобів духовного формування особистості та її естетичного виховання. У народній пісні знаходять відображення почуття багатьох поколінь. Будучи суспільним явищем, фольклор тісно взаємодіє з історичним досвідом, літературою, філософією та іншими видами мистецтва. Залучення учнів до народної музично-художньої діяльності активно розвиває естетичні здібності.

В.Верховинець зазначав, що через народні ігри з піснями можна «виховувати в дитини всі властивості, котрі ми шануємо у людей і котрі нам хотілося б прищепити малечі різними оповіданнями, бесідами та навчанням» [2, с. 6].

Стилізація національного пісенного фольклору має стати ефективним засобом протидії стандартизованому взірцям сучасної масової пісенної культури. Здійснення в такий спосіб непрямой передачі національних культурних цінностей спирається на сім'ю, школу, фахівців і вимагає здійснення спеціальних культурних заходів.

Виховання в учнів естетичних якостей пов'язане з наданням дітям свободи вибору художньо-творчих видів діяльності, у яких вони можуть реалізовувати свої здібності. До цього їх може спонукати творче використання національної пісенної культури. Естетичне виховання учнів набуватиме ознак якості за умови, коли братимуться до уваги цінності духовної культури українського народу, його погляди та уявлення про прекрасне й піднесене у природі, суспільстві й мистецтві. Адже народні погляди на красу досить глибокі і багатогранні. Без знання цінностей духовної культури учні не можуть бути повноцінно розвинутими й естетично вихованими у сфері національного пісенного фольклору.

Естетичне виховання молодших школярів засобами національного пісенного фольклору пов'язане з наданням учням необхідних знань і практичних навичок на основі фольклорних творів. Вони необхідні для розуміння народної вокальної музики та основних засобів виразності фольклорних традицій. Це сприяє формуванню етносвідомості, забезпечує

можливість емоційного переживання та оцінювання естетично значущих предметів і явищ, насолоди і милування ними. Саме тому одним з основних завдань естетичного виховання молодших школярів є розкриття ролі та місця національного пісенного фольклору в естетичному вихованні учнів у навчально-виховному процесі початкової школи, забезпечення спеціально організованих педагогічних умов для духовно-практичної активності учнів, формування естетичних якостей особистості шляхом залучення до цінностей вітчизняної та зарубіжної пісенної культури, розвиток здатності спиратися на набуті знання та передавати їх іншим.

Забезпечення учнів початкової школи необхідними художньо-естетичними вміннями і навичками пов'язане з такими процесами, як сприймання національного пісенного фольклору, спів, гра на музичних інструментах, музично-ритмічна діяльність, розуміння засобів музичної виразності, ритмічна, вокальна, інструментальна імпровізація, музично-дидактичні ігри, інсценізація народних пісень і обрядів, виконання дитячих опер-казок, ритміка і хореографія. У комплексній програмі художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах зазначено, що естетичне виховання є пріоритетним завданням. За його допомогою здійснюється художньо-естетичний і загальний розвиток учнів, збагачується емоційно-чуттєва сфера, уява, судження, смаки, фантазія, розвивається художнє мислення, вирішуються питання морального, патріотичного, громадянського, екологічного та фізичного виховання. Набуті в такий спосіб естетичні враження і знання стають духовним надбанням і забезпечують емоційне ставлення до певних фактів, які відображено в етномузичних творах.

Естетичне виховання передбачає розвиток естетичної активності, яка виявляється у прояві запитів та інтересів, виборі ідеалів і визначенні життєвих цінностей. Пісенний фольклорний матеріал є засобом формування вокальних навичок, гуманістичних якостей учнів, розвитку музичної культури. Синтез пісні, танцю, слова та гри розвиває уяву, увагу, пам'ять, кмітливість, спритність та інші здібності дітей. Колискові пісні, римовані пісеньки, співомовки, гадульки, пустощі, утішки-забавки, нескінчуки, каламбури, пародії, ігрові дотепи, приповідки-віршики-пісеньки, небилиці, жартівливі пісеньки та інші малі фольклорні форми допомагають учням в освоєнні естетичного досвіду, сприйнятті предметів і явищ навколишньої дійсності як прекрасних, красивих, виразних тощо. При цьому учні вчаться жити чесно, справедливо, відстоювати добро, викорінювати зло, захищати правду, викривати брехню, узагальнювати вчинки людей. Народна пісенна творчість спонукає молодших школярів придивлятися, думати, зіставляти, аналізувати, імпровізувати, пізнавати й відкривати нові, ще невідомі їм перлини народної пісенної творчості.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Таким чином, естетичне виховання учнів виробляє активну життєву позицію, розуміння проявів прекрасного у вчинках та діях людей, ставлення до родини, праці, визначає роль національного мистецтва в житті суспільства і окремої людини.

В подальшому результатом розвитку естетичної активності учнів засобами етномузичних цінностей має стати система особистісних музично-естетичних цінностей, готовність молодших школярів активно використовувати набутий досвід у духовно-практичній і творчій діяльності, яка узгоджується з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та гуманістичними світоглядними позиціями. Упровадження в навчально-виховний процес початкової школи національного пісенного фольклору сприяє кращому освоєнню навчального матеріалу, формуванню морально-естетичної культури учнів. Саме тому основою естетичного виховання має стати національна художня спадщина, родинні та народні традиції, звичаї, обряди, цінності музично-поетичної творчості.

Список використаних джерел:

1. Аніщенко Н. Комплекс мистецтв у процесі вивчення школярами народної творчості. / Н. Аніщенко. // Початкова школа. – 1993. – № 3. – С. 17–20.
2. Верховинець В. Весняночка / В. Верховинець. – К.: Муз. Україна, 1989. – 343 с.
3. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька / О. Рудницька – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
4. Стефанюк С. Формування творчої особистості засобами етнопедагогіки / С. Стефанюк // Позакласний час. – січень, 2005. – С. 5.
5. Хлебнікова Л. О. «Музичне мистецтво. 1 клас. Конспекти уроків / Л. О. Хлебнікова, Т. О. Наземнова, Л. О. Дорогань, Н. І. Міщенко – Х.: Вид-во «Ранок», 2012. – 192 с.

УДК 378.14 : 373.3

Войтенко Олена,

*студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: Казанжи Ірина Володимирівна,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

*Вихователь, який не затискує, а визволяє, не пригнічує, а підносить, не
мне, а формує, не диктує, а вчить, не вимагає, а запитує, переживає разом з
дитиною багато натхненних хвилин.*

Януш Корчак

В Україні, яка розвивається як незалежна та демократична країна, гостро постає завдання реформувати систему освіти. Діюча освітня система не в повній мірі задовольняє сучасні потреби українського суспільства і потребує поширення процесів гуманізації. Результатом цього процесу повинна стати державна гуманістична система освіти, яка створює умови для розвитку вільної творчої особистості з високим рівнем знань та духовності.

Система гуманістичних поглядів, створена українськими та зарубіжними педагогами, філософами та діячами культури є надбанням громадської і педагогічної думки впродовж століть.

Так, український філософ Г. Сковорода, утверджуючи ідеї гуманізму, писав, що виховання повинно сприяти злиттю людини з народом, служити справі утвердження людського щастя, формувати «благогородне серце» і «високі думки» [1, с. 22].

Проблемам виховання дітей і молоді в дусі гуманізму особливу увагу надавав В. Сухомлинський. Він неодноразово підкреслював, що нема і не може бути виховання гуманіста без людської любові і поваги до вихованців, бо саме розумна любов і повага роблять дитину здатною піддаватись впливові педагога і колективу [2, с. 5].

Саме поняття «гуманізація» походить від терміну «гуманізм». В загальному плані гуманізмом прийнято вважати світогляд, в центрі якого знаходиться ідея людини як найвищої цінності. Гуманізм стверджує цінність людини як особистості, її право на свободу, розвиток, вільний прояв своїх здібностей [3, с. 266].

Сучасні дослідники пропонують під «гуманізацією освіти» розуміти зміну змісту освіти, збільшення в ньому долі гуманітарних знань і цінностей загальнолюдської культури в цілому; демократизацію педагогічного спілкування, створення в кожному навчальному закладі належного морально-педагогічного клімату; звернення до мотиваційно-споживчої сфери дитини. Проте, на думку Н. Осухової, усе назване є тільки необхідними аспектами вирішення проблеми гуманізації, а найбільш повне і глибоке розуміння сутності гуманізації освіти – це «...олюднення особистості кожного педагога та кожної дитини» [5, с. 41]. Її позицію підтримує О. Вишневецький, згідно з концепцією якого гуманізація освіти – це відродження поваги до людини, до її духовності, до морально-етичних засад життя. Він стверджує, що «суть гуманізації – у відході від культу сили, від зневаги до людини та в реабілітації загальнолюдських цінностей.... У більш глибоких вимірах це означає відмову від погляду на людину як на засіб здійснення якихось глобальних абстрактних ідей і планів, як на «гвинтик» у класових процесах і перехід до трактування її як господаря життя. Людина перестає бути «додатком» до чогось, «фактором», вона розглядається як суб'єкт власної діяльності» [5, с. 43].

Подібна думка висловлюється і в українському педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка, де гуманізації освіти визначається як «процес переосмислення, переоцінки всіх компонентів педагогічного процесу у світлі їхньої людинотворчої функції», а гуманна освіта – як особистісно зорієнтована освіта, що проголошує особистість найвищою соціальною цінністю [4, с. 32].

Усе це дозволяє схарактеризувати гуманізацію освіти як процес формування особистісно орієнтованого навчально-виховного середовища на засадах взаємодії всіх учасників педагогічного процесу і визнати її вихідним принципом свободу вибору особистості.

Отже, гуманізація освіти – багатоплановий процес, що передбачає єдність загальнокультурного, соціально морального й професійного розвитку особистості і може розглядатися в теоретичному та прикладному аспектах. Гуманізація освіти виступає невід'ємною складовою демократизації суспільного життя, адже являє собою процес створення необхідних умов задля

самореалізації особистості в сучасному просторі, що сприяє розкриттю її творчого потенціалу, формуванню критичного мислення та ціннісних орієнтацій.

Список використаних джерел:

1. Балл Г. Гуманізація освіти в контексті сучасності: психолого-педагогічні орієнтири // Г. Балл // Освіта і управління. – 1999. – Т. 3. – С. 21–34.
2. Боришевський М. Й. Гуманізм педагогічної системи В. О. Сухомлинського / М. Й. Боришевський // Початкова школа. – 1995. – № 10–11. – С. 4–8.
3. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 430 с.
5. Вишневецький О. І. Гуманізація шкільного життя / О. І. Вишневецький // Рад. школа. – 1990. – № 1. – С. 41–46.

Волошина Яна,

*студентка 748 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник: Якименко Світлана Іванівна, доктор філософії у
галузі освіти, професор кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського*

**ОСНОВИ НАСТУПНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Початкова школа виростає з дошкілля. Цей період психологи і педагоги визначають як унікальний у психічному становленні людини, оскільки саме тоді закладаються фундаментальні основи розвитку, пробуджуються і змінюються передумови та механізми оволодіння різноманітними видами людської діяльності.

Метою даної статті є обґрунтування шляхів удосконалення екологічного виховання молодших школярів на засадах наступності.

Головним завданням екологічної освіти є розробка моделі неперервного навчання, що має забезпечити формування екологічно вихованої особистості. Основою такого цілеспрямованого виховання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку є навчання і виховання у дошкільному навчальному закладі і його продовження в школі.

Перехід дитини з дитячого садка у школу є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо.

У дошкільному закладі важливо забезпечити зв'язок вихованців і педагогів дитячого садка і школи. Для цього використовують екскурсії до школи, відвідування уроків, спільні з першокласниками розваги, а молодших школярів запрошують у дитячий садок для зустрічі з випускниками старшої (підготовчої) групи. Побутує також практика взаємовідвідування вихованцями дитячого

садка і учнями початкових класів свят у дошкільному закладі та початковій школі (свято знань, посвята у школярі, букваря, випуску з дитячого садка).

Чільне місце в системі екологічної освіти належить початковій школі. У працях І. Беха, Л. Виготського, Г. Костюка та інших визначається, що молодший шкільний вік сприятливий для формування культури екологічної поведінки, оскільки у цьому віці відбуваються значні зміни у всій психічній сфері дитини. Досягнення суттєвих результатів у цьому напрямі можливо за умов застосування принципу наступності в дошкільній та початковій освіти, зокрема, під час переходу від дитячого садка до школи, що, в свою чергу, зумовлює пошук нових та переосмислення існуючих підходів до екологічного виховання учнів.

Визначено основні принципи екологічного виховання учнів початкової школи на засадах наступності і формування їх екологічної культури. До них належать:

– принцип міждисциплінарного підходу, що вимагає точного визначення місця і ролі кожного предмета в загальній системі екологічної освіти;

– взаємне погодження змісту, форм і методів роботи; логіку розвитку провідних ідей і понять, їх постійне вивчення і поглиблення;

– принцип систематичності і безперервності вивчення екологічного матеріалу, що реалізується за умови урахування ступенів навчання (дошкільної та початкової освіти),

– принцип взаємозв'язку глобального, національного і регіонального розкриття екологічних проблем у навчальному процесі.

Висновки. Враховуючи те, що наступність передбачає певну послідовність і поетапність формування знань, умінь, навичок, способів діяльності, якими має оволодіти учень, ми вважаємо, що наступність повинна включати взаємозв'язок методів, прийомів, форм навчання; певні послідовно зростаючі вимоги до результативності екологічного навчання, виховання, розвитку.

Список використаних джерел:

1. Біда О. Формування природничих понять. // Початкова школа. – 2000. – № 7. – С. 23–25.
2. Богуш А. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2006. – № 2. – С. 58–61.
3. Варакута О. Формування природничих понять в учнів початкових класів. // Початкова школа. – 1999. – № 5. – С. 20–23.

Ганжела Євгенія,
студентка VI курсу 648 групи заочної форми навчання факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник: Якименко Світлана Іванівна, *доктор філософії у галузі освіти, професор кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Основні стратегічні завдання і напрямки розвитку європейської системи освіти направлені на гуманізацію, гуманітаризацію освіти, визнання головною цінністю індивідуальності учня, особистісну орієнтацію виховного процесу, створення умов для розвитку індивідуальних здібностей учня, продуктивний характер навчання, необхідність виховання активної, духовно багатой особистості.

Мета статті – виявити підходи до проблеми гуманізації освітнього середовища.

Гуманізація освітнього середовища в сучасному навчальному закладі – це формування матеріально-просторового середовища, що відповідає потребам розвитку дітей і формується на основі знання дитячої психології та реалізації принципів природовідповідного навчання, пробудження у дітей системи функцій саморозвитку та їх оптимальної реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі вивчення теоретичного аналізу з проблеми дослідження було з'ясовано, що концепції гуманізації освіти розглядають (Ш. Амонашвілі, Г. Балл, М. Берулави, І. Бех, В. Білоусова, А. Бойко, В. Гавриловець, С. Гончаренко, В. Гриньова, Г. Жирська, О. Захаренко, Ю. Мальований, І. Зязюн, М. Євтух, В. Кабуша, В. Караковський, О. Мороз, В. Лутай, В. Сухомлинський, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, Г. Троцько, О. Сухомлинська, Г. Шевченко, Н. Щуркова та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із найважливіших якостей людяності, від розуміння якої залежить дуже багато – є почуття гідності. Саме тому гуманна педагогіка орієнтована на повагу почуттів і виховання розумної сердечності та духовності.

Гуманізація виховання і навчання – це реалізація принципів світогляду у процесі побудови стосунків між педагогом і вихованцем, в основі якого – повага до людей, турбота про них; в центрі педагогічної уваги – інтереси і проблеми дитини; формування у дітей ставлення до людини як до найвищої цінності.

Тому гуманізацію освіти доцільно розглядати як поширення ідей гуманізму на зміст, форми і методи навчання та забезпечення освітнім процесом вільного і всебічного розвитку особистості, її діяльній участі у житті суспільства.

Основним засобом гуманізації освіти є її **гуманітаризація**, що включає два аспекти:

1) нарощування знань про людину, людяність, виокремлення гуманітарного аспекту у всіх навчальних предметах;

2) покращення якості викладання гуманітарних предметів і гуманізація викладання негуманітарних предметів через їх зміст; формування ціннісних орієнтацій, творчої мотивації.

Гуманізація і гуманітаризація освіти потребують психологізації педагогічного спілкування, підвищення рівня комунікативної компетентності вчителя, бо часто будь-який зміст спілкування учителя й учня знецінюється психологічно неграмотною комунікацією.

Виховний процес буде гуманним, якщо:

– оточимо дитину створеними нами образами добра, любові, краси, щирості, відданості, мужності, справедливості, поваги, співпереживання;

– спрямуємо її погляд на свій власний, духовний світ і допоможемо знайти й осягнути свій шлях, місію, призначення;

– розвиватимемо позитивне мислення, чітке мовлення, відповідальність за свої вчинки, думки і слова;

– розвиватимемо волю, сміливість, самостійність, стверджуватимемо у ній щирість, бажання говорити правду, бути уважними до думок інших;

– допоможемо осягнути зміст поняття *совість і жити по совісті*;

– збуджуватимемо бажання пізнавати, інтерес до знань.

Виховний процес буде гуманнішим і зверненим до особистості дитини, якщо самі спрямовані до духовного гуманізму, бо учителя творці цього процесу. Він буде таким, які учителя самі.

Якщо у духовному світі особистості панують злість, заздрість, ненависть, почуття власності, гордині, зазнайства, і життя їм підпорядковується, то з таким внутрішнім світом нестимемо нещастя і руйнацію багатьом, не тільки тепер, а й у майбутньому.

Та коли у духовному світі переважають світлі образи і думки, благородні почуття і спрямування, культура і героїчне життя, то відтак у зовнішньому світі стверджуватимемо моральні цінності.

Якщо в освіті буде закладене спрямування дати учням шлях до самопізнання, до осягнення у собі істини, лише тоді освіта стане гуманною. Вона спрямує учнів до творіння добра, навчить, як його робити, зрощуватиме в них любов.

У гуманному виховному процесі, метою якого є виховання благородної людини, ми повинні тримати себе гідно. Наш виховний процес буде гуманним і зверненим на особистість, якщо ми самі також спрямовані до духовного гуманізму.

Навчально-пізнавальна діяльність учня стимулюється не лише цікавим навчальним матеріалом, різноманітними методами його викладання, а й характером стосунків, які сповідує педагог у процесі навчання. В атмосфері доброзичливості, любові, довіри, співпереживання, поваги учень з інтересом і легко сприймає навчально-пізнавальне завдання.

Вихідними педагогічними позиціями, які передують встановленню гуманних стосунків між учнем і вчителем, Ш. О. Амонашвілі вважає:

1. Управління навчанням і всім шкільним життям дітей з позиції їхніх інтересів. Здійснити це можливо за допомогою методичних прийомів, які ставлять учня у ситуацію вільного вибору і самостійного прийняття рішень.

2. Постійно вірити у можливості і перспективи кожної дитини. Слід оптимістично ставитися до навчальних успіхів і поразок кожного учня.

3. Співробітничати зі школярами у процесі навчання. Співробітництво з учнями – це об'єднання інтересів і зусиль вчителя та учня у вирішенні пізнавальних завдань. Учень при цьому є самостійно і вільно діючою особистістю.

4. Бути етичним і тактовним до учнів, поважати і підтримувати їхню гідність.

Діти мають почуватися творцями процесу навчання. Для цього слід будувати стосунки з учнями на основі взаємодовіри, піднімати авторитет кожного з них серед товаришів і в сім'ї. Постійно формувати і виховувати взаємоповагу у дитячому колективі, навчати етиці спілкування.

Виказувати жвавий інтерес до захоплень, інтересів і справ кожного учня.

Ш. О. Амонашвілі визначає наступні **принципи гуманної педагогіки**:

1. Любити дитину. Любов – це людське сонце. Сонце випромінює тепло і світло, без яких не було б життя на Землі. Вчитель же має випромінювати людську доброту і любов, без яких неможливо виховати гуманну душу в людині. Дитина стає щасливою, як тільки відчуває, що вчитель її любить щиро і безкорисливо. Педагогіка любові не терпить грубощів, тиску, ігнорування повсякденного життя дитини. Все це складає темну силу педагогіки, педагогічне зло, яке здатне зруйнувати світле життя дитини, внести в нього розгубленість, розчарування, злість.

2. Олюднити середовище, в якому живе дитина. Олюднення середовища означає увагу до усіх сфер спілкування дитини з метою забезпечення її душевного комфорту і рівноваги. Жодна сфера спілкування не повинна дратувати дитину, породжувати в ній страх, невпевненість, смуток, приниження. Неузгодженість різних сфер спілкування у вихованні викликає коливання душі дитини, вона розгублюється, може озлобитись. Тоді дитина легко знаходить притулок у «тихому омуті». Обов'язок учителя – об'єднати всі ці сфери, переобладнати їх в інтересах дитини.

3. Прожити в дитині своє дитинство. Це правильний шлях до довіри дитини і пізнання життя учня. Тому що в основу гуманної педагогіки покладено глибоке розуміння сутності дитини. Вищою мірою гуманної педагогіки Ш. О. Амонашвілі вважає творчість В. О. Сухомлинського.

Саме тому, Ш. О. Амонашвілі називає свої узагальнення результатів теоретичних і науково-експериментальних пошуків, які стосуються початкового етапу освіти в руслі загальної теорії гуманно-особистісного підходу до дітей у педагогічному процесі і вкладаються у цілісну освітню систему, Школою Життя .

Висновки. Гуманізація передбачає відношення до людини як до суб'єкта, визнання її прав на унікальність – несхожість на нікого. Концепція гуманної

освіти віддає перевагу суб'єктному навчальному процесу, де той, хто навчається є активним, ініціативним, готовим до колективної інтелектуальної діяльності, яка може бути досягнута.

Список використаних джерел:

1. Амонашвілі Ш. О. Без серця, що зрозуміємо? / Ш. О. Амонашвілі. – Х. : Подільський культурно-просвітительський центр ім. М. К. Реріха, 2002. – С. 11–24.
2. Амонашвили Ш. А. Школа жизни / Ш. А. Амонашвили. – М.: Издательский Дом Ш. Амонашвили, 2000. – С. 22–84.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – С. 98.

Гречиха Олена,

*студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

***Науковий керівник: Білявська Тетяна Миколаївна, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського***

**ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

На сучасному етапі модернізації системи освіти в Україні особливої гостроти й актуальності набувають проблеми професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи, які упродовж початкової ланки освіти закладатимуть ключові компетентності учнів. Відповідно формування мовної компетентності, є важливою складовою в системі професійної підготовки. Вивчення зазначеного питання сприятиме формуванню ключових компетентностей майбутніх спеціалістів, їх конкурентоздатності, спроможності увійти у світовий глобальний простір.

Питання вивчення теоретико-методологічних засад формування мовної компетентності майбутніх учителів початкової школи у науковій літературі варто розглядати в педагогічному, лінгвістичному та відповідно лінгводидактичному аспектах. Так, проблему компетентнісного підходу в освіті досліджували такі вчені, як-от: (Бібік Н., Савченко О., Пометун О., Овчарук Л., тощо). У контексті реалізації компетентнісної парадигми сучасної мовної освіти у вищій школі важливе значення мають розвідки відомих українських лінгводидактів (Біляєва О., Пентилюк М., Климової К. тощо). Однак попри те, що все ж існують сучасні дослідження з методики навчання української мови у вищій школі, які висвітлюють різні аспекти мовної підготовки вчителів до професійної діяльності, ґрунтовних цілісних досліджень щодо проблеми формування мовної компетентності майбутніх учителів початкової школи вкрай мало.

З'ясовано, що термін «компетентність» походить від латинського слова *competens*, що в перекладі означає «належний» «відповідний». Компетентність у навчанні вітчизняні та зарубіжні науковці розглядають як інтегрований результат, який передбачає поряд з накопиченням класично визначених стандартів педагогічної науки, формування здатності в майбутніх спеціалістів

практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності у відповідній сфері [2, с. 59].

Мовна компетентність належить, на нашу думку, до спеціальних (фахових) компетентностей та водночас й до предметних. Загалом аналіз наукових джерел доводить, що думки вчених щодо визначення поняття «мовна компетентність», його змісту та структури не збігаються. Крім цього, в науковому обігу зустрічаємо паралельне вживання термінів «мовна компетентність» та «лінгвістична компетентність» [2, с. 45]. Так, лінгвістична компетентність передбачає обсяг знань, умінь та навичок у межах лінгвістики як науки. Тому в контексті питання формування професійної компетентності вчителів початкової школи доречно вживати термін «мовна компетентність». Водночас можемо погодитися із вживанням терміна «лінгвістична компетентність» щодо характеристики майбутнього вчителя початкової школи, якщо розглядати його як здатність майбутніх фахівців виконувати елементарний лінгвістичний аналіз мовних одиниць, явищ відповідно до певних мовних рівнів.

У наш час спостерігаємо численні дискусії на сторінках наукових видань навколо питання, яке висвітлює зміст мовної компетентності. Вивчення цієї проблеми дозволяє нам дійти висновку, що мовна компетентність це інтегрований результат, який передбачає: 1) обсяг знань, умінь та навичок, які отримують майбутні спеціалісти у межах вивчення однієї філологічної дисципліни або групи предметів (для спеціальності «Початкова освіта»); 2) формування особистісної складової (здатність успішно діяти, застосовувати набуті знання в педагогічній діяльності [3, с. 70].

Питання складових мовної компетентності також знаходиться на стадії активного обговорення в колі сучасних науковців. На нашу думку, воно нерозривно пов'язане з формуванням компетенцій майбутніх спеціалістів. Адже відомо, що результатом набуття компетенцій є компетентність [1, с. 409]. «Ознакою ж компетенції є її специфічний предметний або загальнопредметний характер, що дає можливість визначити сфери формування (освітні галузі, навчальні предмети тощо)» [1, с. 409]. У контексті нашого дослідження актуальним видається формування мовних компетенцій у межах певних філологічних дисциплін (зокрема, сучасна українська літературна мова з практикумом, українська мова (за професійним спрямуванням)).

Як бачимо, у комплексі зазначених компетенцій закладено можливість подати освітні результати системно. У результаті успішного оволодіння мовними компетенціями ми можемо говорити про сформовану мовну компетентність майбутнього вчителя початкової школи [3, с. 72].

Вивчення й аналіз практичної діяльності майбутніх фахівців дозволяє стверджувати, що рівень сучасної мовної підготовки майбутніх вчителів початкової школи є невисоким. У цьому контексті важливим є питання реформування сучасної системи освіти, одним із основних напрямів якого є підвищення й удосконалення рівня мовної підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Список використаних джерел:

6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремін. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / За заг. ред. О. В. Овчарук. – К., 2004. – 234 с.
8. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 66–72.

Грущенко Вікторія,

студентка VI курсу 648 групи заочної форми навчання факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник: Січко Ірина Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ОСВІТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Суспільство на сьогодні вимагає від шкільної освіти забезпечення максимального розвитку інтелектуальних здібностей і формування, насамперед духовного розвитку особистості, якій притаманний екологічний спосіб мислення та екологічна культура. Тому у школах, особливо у початковій у дітей повинні розвивати екологічне мислення. Екологічна освіта повинна орієнтуватися на взаємодію людини з природою, зрозуміти, що людина є частиною природи. Екологічні знання людей, повинні стати основою екологічної культури та екологічного мислення. Вони мають сприяти усвідомленню цінностей, допомагати вирішенню комплексних екологічних проблем, що стоять перед людством, забезпечити комфортність його проживання у майбутньому житті.

Важлива роль у здійсненні процесу формування екологічної культури школярів належить батькам, сім'ї. Без батьківської мудрості немає виховної сили сім'ї – вказував В. Сухомлинський. Адже саме в сім'ї діти набувають початкових знань про природу і досвіду спілкування з нею. Сім'я у цьому процесі є головним чинником і умовою розвитку та виховання підлітків тому, що діти перші свої роки перебувають у тісному і безпосередньому контакті зі своїми батьками, родиною. Саме тут дитина одержує перші знання про природу, набуває початкових навичок спілкування з нею. Але все ж таки, основні знання школярам закладає їхній перший вчитель. Тому сьогодні виникає дуже важлива проблема, щодо професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до вимог сучасного життя. Насамперед, майбутній вчитель повинен зрозуміти, що для нього важливо усвідомлено засвоїти знання, які йому даються як майбутньому вчителю. Тому що, через деякий час тобі самому потрібно буде давати ці ж самі знання, але уже своїм учням, якщо звісно ти сам ними володієш і вмієш самотійно їх використовувати. Отже,

через осмислення і усвідомлення на особистому досвіді екологічної освіти майбутні вчителі можуть бути психологічно готові до проведення уроків.

Навчальна програма вимагає від вчителів не тільки знати теорію, але потрібно вміти провести спостереження за природою, правильно організувати екскурсію. На сьогоднішній день у програмі відбулися зміни і одна з найважливіших змін – це підготовка компетентного, самостійного, готовий до професійного росту спеціаліста. З погляду акмеології, «компетентний – це знаючий, провідний у певній сфері фахівець, який має право відповідно до своїх знань та повноважень робити або вирішувати будь-що, судити про будь-що», а компетентність в свою чергу є «характеристика володіння знаннями, які дозволили б судити про будь-що, виказувати відоме, авторитетну думка в певній сфері».

Формування екологічної компетентності громадян є одним з найголовніших завдань освіти сталого розвитку. Екологічна компетентність дає змогу людині відповідально вирішувати проблеми принципом сталого розвитку. Саме екологічна проблема потребує особливої уваги. Вчитель, як носій екологічних знань, тому науковці готовність майбутніх вчителів визначається за такими критеріями:

1. рівень його компетентності;
2. рівень сформованості екологічних ЗУН;
3. рівень сформованості екологічного мислення, світогляду, свідомості.

Підготовка грамотного вчителя базується на засадах міждисциплінарних зв'язків, що дає змогу всебічно, самостійно аналізувати явище, яке виникло в навколишньому середовищу. Глибше осмислювати взаємозв'язків людини з суспільством. Екологічне виховання в Україні почалося ще з давнини.

Вивчення рідного краю є основою екологічного виховання, а ставлення учнів і студентів до природи формується під впливом знань морально – етичних підходів до збереження навколишнього середовища.

Формування екологічної компетентності студентів повинна бути заснована на адекватних екологічних уявлень. Наявність екологічних знань не гарантує екологічно доцільної поведінки особистості, для цього необхідно відповідне ставлення до природи. Воно визначає характер взаємодії з природою, його мотивів, готовність вибирати екологічні стратегії поведінки, іншими словами, стимулює діяльність з точки зору екологічної доцільності. Формування у людей приймати рішення та діяти в інтересах збереження природи є провідною тенденцією розвитку екологічної освіти, яка потребує, на мою думку, особливої уваги на опрацювання проблем та знаходження правильних відповідей. Останнім часом екологічна компетентність виступає інтегрованим показником якості екологічної освіти. До практичних методів підвищення екологічної компетентності серед педагогів та студентів є постановка казок, проведення екологічних вікторин, метою яких є підвищення активності студентів, кращого запам'ятовування нового матеріалу, також підвищується мотивація студентів. Тому екологічна компетентність майбутнього вчителя повинна бути частиною його власного життя.

Сучасні зміни в шкільних програмах призводять до труднощів та різних питань. Тому екологічне виховання повністю лежить на плеча вчителя, зокрема вчителя початкових класів. Вже с перших днів вчитель має формувати у дітей власну екологічну компетентність. Вчитель з легкістю може спроектувати власний екологічний, духовний багаж на інших предметах (читання, математика, фізкультура, малювання). А все це, насамперед, полегшить і покращить навчально-виховний процес.

Список використаних джерел:

1. Чайковська Г. Екологічне виховання учителя початкової школи / Г. Чайковська // Імідж сучасного педагога : науково-практичний і світопопулярний журнал. – 2012. – № 5.
2. Навчальні програми 1–4 класів.
3. Марченко Л. І. Екологічна компетентність як показник освіти та як складова життєвої компетентності.
4. Калюжна Т. Основні напрями розвитку вищої освіти України у XXI столітті / Т. Калюжна // Вища освіта України – 2006. – Додаток 3 (т. 4) – С. 106–114.
5. Гуменюк В. Освіта для сталого розвитку // Директор школи (Шкільний світ), № 43. – 2011. – С. 3–4.
6. Науковий дебют – 2011. Сталий розвиток.» – Збірник студентських наукових праць// за ред. Генри Кретека. – Raciborz, 2012. – 446 с.
7. Пехота О. М. Якість вищої освіти - умова сталого інноваційного розвитку інституту педагогічної освіти / О. М. Пехота. – С. 73–79. Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського: збірник наукових праць. Вип. 1.28. Розвиток педагогічної освіти в контексті цивілізаційних змін / ред.: В. Д. Будак, О. М. Пехота. – Миколаїв: МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – 224 с.

Дудова Діна,

докторант Міжрегіональної академії управління персоналом

м. Київ, Україна

викладач Морського коледжу Херсонської державної морської академії

м. Херсон, Україна

МЕТОДИ І ФОРМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ МОРСЬКОГО КОЛЕДЖУ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. У сучасних умовах розвитку українського суспільства першочерговим як для держави, так і для системи освіти в цілому є формування національного патріотизму молодого покоління. Життєву необхідність активізації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання молоді, засвідчили доленосні події, що переживає український народ: Революція Гідності, жертвний подвиг Героїв Небесної Сотні, збройне протистояння на сході країни. У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» зазначено про необхідність «формування особистості та професіонала – патріота країни, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації, чітко орієнтується в сучасних реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлений до життя і праці у XXI столітті» [5, с. 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Українські прогресивні діячі, педагоги Г. Ващенко, В. Винниченко, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. у своїх педагогічних працях звертали особливу увагу на важливість національно-патріотичного виховання підростаючого покоління. Так, зокрема І. Огієнко стверджував, що у закладах освіти весь навчально-виховний процес повинен будуватися таким чином, щоб вихованець проймався українським патріотизмом, національною свідомістю і світоглядом [6, с. 141].

Українські психологи та педагоги, зокрема: І. Бех, М. Боришевський, О. Вишневський, Б. Ступарик, О. Сухомлинська, К. Чорна, Я. Ярема та ін. значне місце у своїх наукових працях відводять українській національній ідеї, духовності, демократичним засадам навчання і виховання, гуманістичним цінностям. Національно-патріотичне виховання на традиціях українського народу висвітлено у наукових працях сучасних педагогів, таких як Ю. Бондаренко, О. Вишневський, Р. Захарченко, П. Ігнатенко, В. Каюков, О. Сухомлинська, Б. Ступарик та ін.

Метою статті є теоретичне обґрунтування методики організації національно-патріотичного виховання курсантів морського коледжу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасних умовах на основі узагальнення національних надбань, на думку педагогів, важливо по-новому підходити до вирішення завдань національно-патріотичного виховання молоді.

На жаль, спеціальних методичних рекомендацій з методики організації виховного процесу у навчальних закладах морського спрямування немає, не зважаючи на те, що майбутніх фахівців цієї галузі очікує працевлаштування у закордонних судноплавних компаніях та їм доводиться працювати у міжетнічних трудових колективах на суднах закордонного плавання. Найчастіше український моряк у команді судна є єдиним представником своєї нації, носієм її культури, традицій, менталітету протягом всього рейсу, що означає тривалу його відірваність від Батьківщини, своїх рідних і близьких. У цих умовах особливо важливим є прояв українським фахівцем взаєморозуміння та поваги до інших націй і народів, готовності до позитивного міжетнічного й міжкультурного діалогу, взаєморозуміння, довіри й толерантності. Аналіз освітнього процесу в морських коледжах свідчить про деякі проблеми у національно-патріотичному вихованні курсантів морського коледжу, зокрема щодо використання викладачами змісту соціально-гуманітарних дисциплін; інтеграції системи позааудиторних виховних заходів із навчальним процесом; залучення курсантів до активної патріотичної діяльності; компетентності викладачів соціально-гуманітарних дисциплін і кураторів груп з впровадження інноваційних методів і форм національно-патріотичного виховання курсантів.

Український педагогічний словник тлумачить методи виховання - як «сукупність найбільш загальних способів розв'язання виховних завдань і здійснення виховних взаємодій, способів взаємопов'язаної діяльності вихователя і вихованців, спрямованих на досягнення мети виховання»;

сукупність специфічних способів і прийомів виховної роботи, що використовуються в процесі формування особистих якостей вихованця для розвитку його свідомості, навичок і звичок поведінки і діяльності, а також їх корекції і вдосконалення» [1, с. 206].

Розглянемо пояснення змісту поняття «метод» в науково-педагогічній думці. Великий педагог А. Макаренко називав метод виховання «інструментом дотику до особистості» [3, с. 78].

На думку С. Карпенчука, методи – це оптимальні підходи до ефективного розв'язання тих виховних завдань, які визначаються метою виховання [2, с. 99]. Однією з найпоширеніших класифікацій методів виховання у педагогіці є класифікація В. Сластьоніна: згідно з якою вони поділяються на: методи формування свідомості особистості (бесіда, лекція, дискусія, переконання, навіювання, приклад) – в основі лежить слово педагога; методи організації діяльності, спілкування, формування позитивного досвіду суспільної поведінки (привчання, тренування, педагогічна вимога, громадська думка, виховуючі ситуації) – ґрунтуються на практичних діях вихованців; методи стимулювання діяльності і поведінки (гра, змагання, заохочення, покарання) – спираються на емоційні аспекти засобів стимулювання та є стимулами, що сприяють ефективному використанню методів двох попередніх груп; методи самовиховання (самопізнання, самоусвідомлення, саморегуляція) [4, с. 144].

Засобом організації змісту національно-патріотичного виховання є форма тобто зовнішнє вираження узгодженої позиції діяльності викладача та вихованців, яка здійснюється у встановленому порядку та у певному режимі.

Форми, методи та прийоми роботи з національно-патріотичного виховання доцільно обирати на основі наступних принципів, зокрема: залежність вибору методів від мети і завдань виховання; урахування вікових особливостей вихованців; урахування індивідуальних особливостей фізичного, психічного і соціального розвитку вихованців; урахування соціального середовища, в якому розвивається особистість; наявність і дієвість засобів виховного впливу; рівень сформованості професіоналізму.

Зміст національно-патріотичного виховання в морському коледжі реалізується засобами вивчення традицій українського морського флоту; навчальними програмами гуманітарних навчальних предметів; пропагуванням кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини; відзначенням державних і народних, традиційних, обрядових свят; проведенням заходів, присвячених визначним особистостям, подіям, датам історії України; волонтерською діяльністю; краєзнавчо-туристичною роботою; проведенням зустрічей з діячами сучасної української культури, мистецтва, науки, видатними спортсменами.

З огляду на це серед новітніх технологій національно-патріотичного виховання великого значення набуває використання у виховній роботі активних методів особистісно орієнтованого виховання, які на думку вчених І. Бега, В. Рибалки, Г. Селевка, І. Якиманської створюють умови для ефективного нагромадження вихованцем свого власного особистого досвіду, самостійного усвідомлення ним загальнолюдських цінностей-ставлень, дозволяють йому

проявити ініціативу, творчість, самостійність у процесі особистісно значущої діяльності, стимулюють його до самовираження та самореалізації. Теоретичний аналіз проблеми виховної роботи та вивчення стану її реалізації в практичній діяльності морського коледжу дозволили зробити висновок, що особливо продуктивними сучасними технологіями є **інтерактивні форми** національно-патріотичного виховання курсантів морського коледжу (творчі проекти, майстер-класи, стріт-арт на асфальті, історичні квести, патріотичні флеш-моби, волонтерські акції, реальні або віртуальні подорожі, тренінги, вечори пам'яті героїв, брейн-ринги з історії морського флоту), що сприяють оптимізації їх діяльності; розвитку корпоративної культури, гуманних, толерантних стосунків між учасниками виховного заходу та здатності взаємодіяти або знаходитися в режимі діалогу з ким-небудь; активізації отримання власного досвіду.

Оскільки інтерактивні методи характеризуються посиленою педагогічною взаємодією, інтенсивністю комунікації, обміном діяльностями, зміною і різноманітністю її видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасників, то освітнім результатом їх реалізації виступає зміна та вдосконалення моделей поведінки і діяльності курсантів у напрямку національно-патріотичної вихованості.

Впровадження інтерактивних та комунікативних форм особистісно орієнтованого виховання курсантів морського коледжу найбільш повно реалізують інваріанти особистісно орієнтованого підходу до вищезазначеного освітнього процесу, оскільки під час активної участі в них вихованці знаходяться в ситуації вибору моральних норм, цінностей, стилю поведінки тобто набувають позитивного особистісного життєвого досвіду. Важливо відзначити необхідність та доцільність впровадження проблемного підходу у процесі засвоєння патріотичних понять, який забезпечує розвиток національно-патріотичних рис, дослідницьких умінь курсантів на основі пізнавально-пошукової діяльності; формування практичних умінь, які дозволяють здійснювати краєзнавчо-пошукові дослідження з елементами історизму, національної культури, традицій; активізація пізнавальної, предметно-перетворювальної діяльності, спрямованої на формування патріотичної свідомості та самостійне збагачення знаннями та вміннями патріотичного змісту; чітка взаємодія позааудиторної виховної діяльності.

Напрямом самовдосконалення в контексті патріотичної вихованості курсантів є організація процесу самовиховання, оскільки самовиховання здійснюється у всіх сферах життя і діяльності курсанта і є стимулом формування ідеалу висококваліфікованого фахівця, патріота.

Ми прийшли до висновку, що **національно-патріотичне виховання курсантів морського коледжу – це цілеспрямований, організований, системний, інтегрований процес, який забезпечує: засвоєння майбутнім фахівцем морської галузі національних цінностей і норм культури; формування національно-громадянської самосвідомості, патріотичних переконань та поведінки; усвідомлення своїх вчинків і дій на благо народу й держави; готовність до захисту Батьківщини.**

Таким чином, при доборі форм і методів виховного впливу на курсанта обов'язково необхідно враховувати особливості майбутньої професії, галузі її застосування та прогнозоване місце працевлаштування. Проведене теоретичне дослідження, безумовно, не вичерпує всіх проблем, пов'язаних із національно-патріотичним вихованням. Важливими для дослідження залишаються теоретичне обґрунтування педагогічних умов національно-патріотичного виховання курсантів морського коледжу.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – с. 206.
2. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання / С.Г. Карпенчук. – К. : Вища школа, 1997. – 278 с.
3. Макаренко А. С. О воспитании / А. С. Макаренко. – М.: Педагогика, 1990. – 415 с.
4. Методика воспитательной работы: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л. Байкова, Л. Гребенкина, О. Еремкина и др.; под ред. В. Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 144 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К., 2001. – 20 с.
6. Огієнко І. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. – К.: Довіра, 1992. – 141 с.

Єрошенко Надія,

*студентка 458 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*
**Науковий керівник: Казанжи Олександра Вадимівна, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського**

ГУМАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Інтеграція до світового освітнього простору, поява інноваційних засобів масової комунікації, динамічний розвиток суспільних відносин, науки, культури, зміни в економічному житті зумовили підвищення вимог до якості та змісту освіти в Україні. У цьому контексті гуманізація процесу навчання іншомовній комунікації посідає одне з визначних місць у системі навчання учнів початкової школи. Головною умовою навчального процесу у закладі освіти є його особистісна зорієнтованість, спрямована на те, щоб кожний учень став повноцінним, самодостатнім, творчим суб'єктом діяльності, пізнання, спілкування, вільною і самодіяльною особистістю. Саме в цьому і полягає гуманістична спрямованість іншомовної підготовки, центром і метою якого є особистість учня. Ступінь гуманізації цього процесу залежить від того, наскільки вчитель створює передумови для самореалізації особистості, розкриття її природних задатків, прагнення до свободи, відповідальності, творчості.

Становленню гуманістичної парадигми в освіті сприяли праці Ш. Амонашвілі, С. Гессена, А. Дистервега, Дж. Дьюї, Я. Коменського, А. Макаренка, Й. Песталоцці, К. Роджерса та інших педагогів. Психологічні основи мотивації гуманної поведінки школярів на різних вікових етапах

розвитку і становлення особистості знайшли відображення в дослідженнях психологів Б. Ананьєва, Л. Божович, Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Леонтєва, С. Рубінштейна та ін. Психологічну сутність гуманізму у вихованні особистості визначили в своїх дослідженнях І. Бех, Г. Костюк.

Всі основні принципи і положення гуманістичної педагогіки повинні знайти своє відображення в процесі навчання. Положення гуманістичної педагогіки повинні враховуватися при формулюванні цілей і завдань освіти, в процесі розробки його змістовного компонента і пошуку засобів розвитку особистості учня.

Вчителеві важливо знати новітні методи викладання іноземної мови, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод викладання відповідно до рівня знань, потреб, інтересів учнів. Використання різних методів на заняттях з іноземної мови вимагає креативного підходу з боку вчителя, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога.

Інтерактивний метод навчання надає можливість вирішити комунікативно-пізнавальні задачі засобами іншомовного спілкування. Інтерактивна діяльність включає організацію і розвиток діалогічного мовлення, спрямованих на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем, важливих для кожного із учасників навчального процесу.

Ефективність навчання іноземних мов у школі I ступеня залежатиме від здатності вчителів скористатися позитивним досвідом вітчизняних та іноземних учених щодо гуманістичного підходу в навчанні. Застосування на практиці інноваційних методологічних підходів надає можливість вчителям іноземної мови впроваджувати та вдосконалювати нові методи роботи, підвищувати ефективність навчального процесу й рівень знань учнів.

Список використаних джерел:

1. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти / Г. Крючков // Іноземні мови в навчальних закладах : наук.-метод. журнал. – 2004. – № 1. – С. 4–8.
2. Сисоєва С. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя // Педагогіка і психологія. – 2005. – №4(49). – С. 60–66.
3. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць ; [у 2-х ч.] ; [Текст] / [ред. кол.: І. А. Зязюн (голова) та ін.]. – К. – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2000. – Ч. I – 486 с., Ч. II – 531 с.

Желан Алла,

доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ВНЗ

Проблему гуманізації навчання не можна назвати новою, але вона одна з найактуальніших. Одним із шляхів реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки є гуманізація, що полягає в реформуванні

системи освіти на основі філософії «людиноцентризму», утвердженні людини як найвищої цінності, у найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб. Співзвучними до цього є положення Загальної декларації прав людини, де вказується, що «освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами». Звідси витікає пріоритетність гуманних цінностей системи освіти. Саме їх розвитком зумовлюється процес гуманізації та гуманітаризації освіти на сучасному етапі як головний напрям змістовного реформування системи освіти.

Першочерговим завданням викладачів вищої школи є підготовка майбутніх педагогів, наповнення змісту їх студентських років певними компетенціями та практичним досвідом, що є запорукою успішності та конкурентоспроможності як викладачів, так і їх вихованців.

На основі аналізу світових та вітчизняних тенденцій розвитку педагогічної підготовки вчителя було визначено основні принципи, на яких базується навчально-виховний процес: пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей у формуванні педагога; гуманістична спрямованість та демократизація навчального процесу; урахування психолого-фізіологічних можливостей студента. На думку Б. Косова, існує чотири основні напрямки гуманізації освіти: 1) навчання має бути доповнене побудовою студентом особистісно-значущих індивідуальних моделей пізнання; 2) в учінні представлена єдність когнітивних здібностей і мотиваційних установок; 3) потрібно диференціювати навчальні програми з урахуванням суб'єктивного досвіду і надання переваги студентом тим або іншим способам навчальної роботи, опанування якими є основним шляхом розвитку пізнавальних здібностей; 4) основним результатом має бути формування пізнавальних здібностей на основі оволодіння відповідними знаннями і вміннями.

Реалізацію гуманізації навчання та впровадження особистісно-орієнтованого підходу вбачаємо у створенні просторово-гуманного розвивального середовища в навчальному закладі як запоруки всебічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Розглянемо з яких елементів, на нашу думку, повинно складатися це середовище.

Як зазначає І. Похило, особливого значення сьогодні набуває формування етично обумовленої мотивації навчання, орієнтованої на самоактуалізацію системи взаємовідносин між викладачем і студентом. Провідними мотивами навчання ми вважаємо формування відчуття «щастя дня, що настане», що призводить з часом до зацікавленості у навчанні, усвідомлення важливості набутих знань для майбутньої діяльності. Тому головною домінантою у роботі зі студентами стає орієнтація на успішність у навчанні з наголосом на її процес і результат.

Як наголошує М. Кісіль, гуманізація передбачає відношення до людини як до суб'єкта, визнання її прав на унікальність – несхожість на нікого. Концепція гуманної освіти віддає перевагу суб'єкт-суб'єктному навчальному процесу, де

той, хто навчається є активним, ініціативним, готовим до колективної інтелектуальної діяльності, яка може бути досягнута, наприклад, за допомогою проблемно-діалогового викладання. Активність досягається через почуття внутрішньої свободи, через визнання права на вибір.

Ще одним проявом гуманізації є духовність як абсолютна цінність людського життя, основа цілісності і душевного здоров'я людини. «Морально-духовна вихованість молоді особистості нині є пріоритетною метою освітньої системи» – стверджує І. Бех і пропонує реалізовувати відомий постулат про силу знання в дещо трансформованому вигляді (знання – гуманістично орієнтована сила) та з дотриманням деяких важливих принципів, а саме: національної спрямованості; культуровідповідності; гуманізації виховного процесу; цілісності; акмеологічного принципу; суб'єкт-суб'єктної взаємодії; особистісної орієнтації; превентивності; технологізації.

Ми підтримуємо думку А. Кузьмінського стосовно того, що принцип гуманізації виховання передбачає створення умов для формування кращих якостей та розвитку здібностей людини, розкриття джерел її життєвих сил; гуманізацію взаємин між вихователями і вихованцями, постановку виховання в центр навчально-виховного процесу, повагу до особистості, її гідності, розуміння її запитів, інтересів, довір'я до неї; формування щирої, доброзичливої, милосердної людини.

На нашу думку, доступність та інтерес до знань – ось дві головні складові гуманізації освіти. З метою виявлення існування та важливості для студентів цих складових, були протестовані студенти I курсу. З відповідей стало зрозумілим: чи подобається їм навчатися; чи вибір професії був усвідомлений; які предмети подобаються і чому; щоб хотіли змінити у навчальному процесі. Майже 40% студентів вказують на не завжди об'єктивні оцінки з боку викладачів, складність у спілкуванні, великий обсяг самостійної роботи і не завжди зрозумілість шляхів її виконання.

Зі всього вищезазначеного, можемо виділити напрями створення просторово-гуманного розвивального середовища: віра в студента в його сили і можливості; створення сприятливих умов для розвитку професійних компетенцій і здібностей кожного студенту (свобода, можливість вибору, шляхів реалізації); комфортність навчально-виховної діяльності (підтримка, культура спілкування); переорієнтація внутрішніх особистісних орієнтирів студента; забезпечення успішності навчання і виховання (доступність, об'єктивність, конкретність, доцільна вимогливість).

Іванець Наталія,
*викладач кафедри початкової освіти факультету дошкільної та
початкової освіти Миколаївського національного університету імені
В. О. Сухомлинського*

ГУМАНІСТИЧНИЙ АСПЕКТ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. У сучасній педагогічній науці все більш гостро проявляються протиріччя між розробками у окремих аспектів мультикультурного виховання і відсутністю її системного теоретичного і методологічного обґрунтування; теоретичними підходами вітчизняних вчених до визначення окремих категорій мультикультурного виховання і відсутністю його концептуального узагальнення для визначення понятійного апарата даної області і, перш за все, самій категорії «мультикультурне виховання».

Однією з найважливіших завдань вищої педагогічної школи є підготовка майбутніх вчителів до реалізації ідей мультикультурного виховання в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. На наш погляд, його виконання передбачає формування гуманістично спрямованої мультикультурної компетентності сучасного вчителя, під якою розуміють сукупність певних якостей особистості з високим рівнем інтелектуальних знань, професійно-педагогічних умінь і навичок, завдяки яким він може професійно працювати в умовах поліетнічного і багатокультурного суспільства.

Аналіз останніх публікацій з проблеми показав, що дослідження особливостей мультикультурного виховання приділяється належна увага, зокрема теоретико-методологічні основи обґрунтовуються в роботах сучасних вчених: Р. Агаддуліна, А. Гуренко, М. Лещенко, Н. Миропільська. Проблему мультикультурного виховання досліджували зарубіжні вчені: Е. Абрамова, А. Аракелян, Н. Байचेкуев, І. Васютенкова, М. Воловікова, О. Гукаленко, А. Джуринський, П. Сисоєв, Дж. Бенкс, Ж. Гей, М. Гібсон, К. Грант, С. Ніето, Д. Гілборн, Дж. Уайт, Дж. Хартлі, М. Вайнберг, В. Міттер, Т. Рюлькер, Дж. Хофф та інші.

Виклад основного матеріалу. Пізнання інших культур, певною мірою проникнення в них і погляд на власну культуру крізь призму інших культурних форм сприяє усвідомленню дітьми багатовимірності світу, його етнокультурної мозаїчності як атрибутивного якості, визначення місця своєї культури в загальнолюдській цивілізації, а також вищої цінності людини як узагальнення високої духовності і моральності, різноманіття, єдності і гармонії світу [2, с. 15].

Слід зазначити також, що успішному навчанню в умовах мультикультурності сприяють особистісні характеристики вчителя, такі як: толерантність, гуманізм, гнучкість, терпіння, розвиненість особистісної та культурної самосвідомості, рефлексивність, здатність до емпатії, ентузіазм і розвинене почуття гумору.

Мультикультурна компетентність вчителя повинна включати в себе баланс культурних, національних і глобальних ідентифікацій; багатогранні знання в

області культур і їх взаємодії; соціальну активність і бажання створити ще більш гуманну націю і світ, в якому ми існуємо.

Також гуманістичний аспект мультикультурної компетентності проявляється в прагненні вчителя до максимального розвитку своєї індивідуальності; в умінні пристосовуватися до різних ситуацій; у володінні лідерськими якостями; в умінні вирішувати конфлікти в різних групах за допомогою інноваційних рішень; в спрямованості на соціальну справедливість і рівноправ'я для всіх громадян.

Мультикультурна компетентність педагогів починає формуватися ще під час навчання у вищому навчальному закладі. Організація навчальної діяльності повинна бути спрямована на створення позитивного емоційно-мотиваційного фону і здійснюватися з урахуванням певного соціокультурного контексту.

Для досягнення такого результату потрібна систематична, інтегрована, цілеспрямована робота у ході всього навчально-виховного процесу, без інтервалів і перерв, з постійними доповненнями та уточненнями. Її особливість полягає в добровільній участі в ній, суспільній спрямованості (зміст виховного впливу відповідає потребам суспільства, відображає досягнення науки, культури), ініціативності та самодіяльності учнів (врахування бажання дітей, їх пропозицій).

На завершення вищесказаного хочеться відзначити, що в розвитку мультикультурної освіти намітилися стратегічні орієнтири зростання потенціалу особистості не тільки протягом перших 4-х років навчання в школі, але і на кожному наступному етапі життєвого шляху.

Список використаних джерел

1. Агадулін Р. Р. Полікультурна професійна компетентність сучасного вчителя // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – М.: Пед. Преса, 2003. – С. 12–17.2.
2. Джалалова А. Основи розвитку мультикультурної компетентності вчителів: навч. матеріал для студ. і вчителів / А. Джалалова. – Нарва 2009. – 40 с.
3. Трасберг К. Мультикультурна освіта: розвиток ідей і пошук шляхів її реалізації в сучасному світі / під ред. Л. Васильченко. – Тарту, 2004. – С. 7–12.

Іщенко Катерина,

*студентка 548 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник: Авраменко Квітослава Богданівна, доктор
філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ІДЕЇ К. Д. УШИНСЬКОГО ПРО ПІДГОТОВКУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Сучасні зміни у системі вітчизняної освіти вимагають переосмислення національного досвіду та доцільності його використання у підготовці вчителів нового покоління.

З огляду на викладене, вважаємо доцільним звернення до педагогічної спадщини К. Д. Ушинського.

Вважаємо корисним порівняння К. Д. Ушинського педагогіки та мистецтва, оскільки двом напрямам притаманний потяг до ідеалу, розвиток здібностей та нахилів, а тому, вчитель має вирізнятися індивідуальним та творчим стилем своєї діяльності.

Крім того, цікавим є порівняння педагогіки та медицини. Розмірковуючи, К. Д. Ушинський робить висновок, що вплив педагога на духовний розвиток вихованців такий самий, як і лікаря на тілесний [2, с. 163–165].

Іншою важливою порадою вважаємо думку К. Д. Ушинського, що не можна бути вчителем-професіоналом без знання психології. Переконані, що ця ідея видатного педагога не втратила актуальності і в сучасних умовах підготовки майбутніх педагогів.

Ще одним важливим напрямом є визначення К. Д. Ушинським змісту навчання у педагогічному закладі. Вивчаючи досвід зарубіжних країн, він робить висновок, що для вчителя всякої народної та всякої елементарної школи немає потреби в розширених загальноосвітніх знаннях, проте знання народного вчителя мають бути ясні, точні, виразні.

Крім того, він стверджував, що ні гімназії, ні університети не можуть дати такого об'єму знань для майбутнього вчителя, який дозволить підготувати його не тільки теоретично, а й практично. Серед різних типів навчальних закладів, перевагу К. Д. Ушинський надавав учительським семінаріям. Він наголошував на всебічній підготовці вчителів: окрім обізнаності із Законом Божим, вони мали добре писати, малювати, креслити, читати ясно і виразно, і, якщо можливо, співати. Серед усіх предметів перевагу він надавав рідній мові як джерелу народної мудрості.

Крім того, К. Д. Ушинський вважав доречним введення у навчальний план учительських семінарій дисциплін, які б озброювали майбутніх педагогів знаннями та вміннями з медицини, сільського господарства, столярної справи, ткацького ремесла, оскільки живучи з народом єдиним життям, вчитель одночасно буде зразком та стимулом для розумового і морального зростання селян.

Таким чином, основними вимогами до підготовки майбутнього педагога К. Д. Ушинський вважає освіченість, ґрунтовні знання педагогіки та психології, володіння педагогічною майстерністю та педагогічним тактом, вміння не тільки вчити, а й виховувати та розвивати.

Таким чином, ми робимо висновок, що ідеї, висловлені К. Д. Ушинським не втратили своєї актуальності при підготовці майбутніх учителів у сучасних вищих педагогічних навчальних закладах нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Левківський М.В. Історія педагогіки. Видання 2-е, доповнене. Підручник / М.В.Левківський. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 370 с.
2. Ушинський К.Д. Педагогические сочинения: В 6 томах. Т 1 / Состав. С.Ф.Егоров. – М. : Педагогика, 1988. – 416 с.

**Йорш Анастасія,
Дроздова Катерина,**
*студентки 448 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
**Науковий керівник: Рехтета Любов Олександрівна, доктор філософії у
галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського**

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Гуманізація навчально-виховного процесу передбачає оволодіння людиною духовними цінностями суспільства, формуванню у неї визнання пріоритету людини як найвищої цінності. При цьому на першому місці мусить бути інтерес дитини, її пізнавальна допитливість, відчуття радості від навчальної праці, щоб виховати в учня «прагнення засвоїти та зберегти у своїй пам'яті все те суттєво важливе, що необхідно для подальшого життя і праці». Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті виділяє «формування високої гуманістичної культури особистості» [2].

Відповідаючи на питання про зміст поняття «гуманна педагогіка», сам

Ш. Амонашвілі каже: «Ця педагогіка сприймає дитину такою, як вона є, погоджується з її природою. Вона бачить у дитині її безмежність, усвідомлює її космічність і веде, готує її до служіння людству протягом усього життя. Вона затверджує особистість в дитині шляхом виявлення її свободної волі й будує педагогічні системи, процесуальність яких визначає любов учителя, оптимізм, високо духовна моральність. Вона заохочує педагогічну творчість і закликає до педагогічного мистецтва» [3, 5].

У педагогічній літературі зазначається, що гуманізація педагогічного процесу (від лат. людяний, людський) – це його олюднення, забезпечення з боку тих, хто виховує, любові і уваги до дітей, поваги до їхньої гідності. При цьому слід враховувати стан здоров'я, вік, потреби, інтереси, рівень розвитку, стать, індивідуальність, створювати умови для різнобічного і повноцінного розвитку [1].

Для того щоб ефективніше здійснювати гуманізацію педагогічного процесу в початковій школі, бажано керуватись рядом принципів, які покладені в основу гуманістичних концепцій виховання:

Принцип рівності. За цим принципом у системі взаємовідносин «вчитель-учень» вчителю потрібно змінити своє відношення до учня. Позиція педагога по відношенню до учня, яку можна визначити прийменником «над» або так звана позиція «п'єдестал», яка характерна для авторитарного стилю, має змінитися на позицію, яку можна визначити прийменником «разом з учнем». За таких умов вчитель і учень будуть виступати як рівноправні учасники педагогічного процесу.

Принцип діалогу. Активність діалогічного спілкування за гуманістичного підходу має забезпечуватись у двохсторонньому напрямку: не лише вчителю ставити запитання, а учням відповідати, а й заохочувати дітей ставити запитання, висловлювати свої пропозиції, вносити власні ідеї, тобто активно

включатись в діалог. Запитання, які ставить дитина є важливим виявом її допитливості і є показником розвитку пізнавального інтересу. Якщо його, за даними досліджень, цілеспрямовано не розвивати, то він згасає. Отже, бажано розвивати допитливість і формувати уміння ставити запитання у молодших школярів [4].

О. Я. Савченко, віце-президент АПН України рекомендує підготовчий етап формування уміння запитувати проводити переважно в першому класі. Його мета: заохотити дітей ставити запитання, привчати їх помічати такі ситуації, які потребують додаткових пояснень, чутливо реагувати на нове, невідоме, незрозуміле, несподіване. На цьому етапі першокласникам треба допомогти виділяти запитання з мовлення вчителя, усвідомлювати різноманітність формулювання запитань, стимулювати різні форми їх постановки.

На навчально-тренувальному етапі формування вміння ставити запитання (другий клас) увага дітей більше зосереджується на пізнавальній цінності запитань і ситуаціях, коли доцільно запитувати, потім на тому, як краще це зробити; поряд з «вільними» запитаннями учнів слід спонукати ставити запитання з певною метою (Наприклад: «Подумайте, які запитання можна поставити до цієї частини моєї розповіді? Як запитати про час описуваних подій?») [5].

Принцип співробітництва. За цим принципом вчитель має організувати роботу з дітьми таким чином, щоб учні включалися в роботу на уроці як його партнери. Керуючись ідеями гуманності в початковій школі потрібно створити умови співпраці педагога і учнів [4].

В. О. Сухомлинський писав, що влада педагога над особистістю учня дуже велика, і вона має бути мудрою. Потрібно сприймати дітей такими, якими вони є, без поділу на «любимчиків» і «нестерпних хуліганів», водночас створювати умови, щоб вони ставали кращими, – це вияв педагогічного гуманізму. Треба виховувати в собі терплячість, уміння не піддаватись роздратуванню через неслухняність дітей. Неприпустимо переносити на учнів своє незадоволення світом, своїм життям або їхніми батьками.

Гуманність учителя не означає, що він невимогливий, непослідовний, дає доручення і не перевіряє. Гуманний учитель природно, ненав'язливо виховує дітей на позитивних прикладах, враженнях, почуттях [2].

На шляху до гуманізації педагогічного процесу в початковій школі слухними будуть поради Ш. О. Амонашвілі, автора гуманно-особистісної школи, школи життя:

- спілкуйтеся з дитиною як з дорослою людиною;
- смійтеся разом з дітьми, веселіться, грайтеся;
- навчіться вибачатись перед дитиною;
- залучайте батьків до шкільного життя, пропонуйте їм відвідувати уроки;
- провокуйте дискусію з дітьми. Подякуйте опісля;
- вводьте на уроках миттєвості мовчання, думання (про себе, про рідних, про добро і зло, вміння відчувати серцем);
- допускайте на уроці помилки. Надавайте дітям можливість виявити їх і виправити. Подякуйте за сприяння;

– не ставте у приклад одного учня іншому, ні за старанністю, ні за поведінкою;

– виявляйте своє оптимістичне ставлення до можливостей учня. Особливо коли його спіткала невдача.

Гуманний підхід вимагає формування у педагога психологічної готовності до змін, відмови від авторитарної позиції, яка глибоко проникла в педагогічну практику [2].

На нашу думку, залишаючи в минулому традиційну (авторитарну) педагогіку, яка реалізовує систему примусу і, орієнтуючись на класичну (гуманну), що пропонує творчий пошук, співробітництво, педагоги відкривають нові перспективи для виховання творчої, мислячої, гуманної особистості учня з розвинутою особистою гідністю і повагою до інших людей.

Список використаних джерел:

1. Захаренко О. А. Слово до нащадків / О. А. Захаренко. – К.: СПД, 2006 – 216 с.
2. Матюша І. К. Гуманізація навчання і виховання в загальноосвітній школі / І. К. Матюша. – К., 1995. – 372 с.
3. Мостова Т. Світ на ім'я Амонашвілі / Т. Мостова // Освіта України. – 2002. – № 79. – С. 8.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. (проект) // Педагогічна газета. – № 7. – 2001.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко – К.: Генеза, 2002. – 368 с.

Калачинська Олена,

*студентка 458 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*

**Науковий керівник: Казанжи Олександра Вадимівна, доктор філософії
у галузі гуманітарних наук, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського**

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ ЯК ОДНА З УМОВ ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Проблеми виховання, освіти, розвитку молодого покоління набувають особливого значення, оскільки доля майбутнього людства більшою мірою залежатиме від розвитку духовної і моральної сфери суспільства. Більшість дослідників сходяться на думці, що гуманізація навчання іноземної мови передбачає створення умов для розкриття та розвитку здібностей школяра, його позитивну самореалізацію [4].

Мета навчання іноземної мови у школах різних типів – оволодіння комунікативною компетенцією, тобто передбачається навчання не стільки системі мови (лінгвістичної компетенції), скільки практичне оволодіння іноземною мовою.

Створення ситуацій успіху покликане сприяти гуманізації процесу навчання, такого специфічного предмета, як іноземна мова: усуненню перешкод на шляху кожного до оволодіння іноземною мовою та до росту

впевненості в собі, подоланню сором'язливості, вагань, побоюванню зробити помилку та викликати насмішки [2].

Великою стимулюючою силою, що сприяє розвитку особистості, спонукає до співпраці у навчальному та виховному процесах, є віра педагога у позитивні властивості дитини, її сили, успішність, втілена на вербальному рівні. Дати дітям відчуття радості праці, щастя успіху в навчанні, збудити в їхніх серцях почуття власної гідності – ось найперше завдання, бо успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, що породжує енергію для боротьби з труднощами, бажання вчитися. Успіх створює сильний додатковий імпульс до активної роботи, сприяє становленню гідності учня[1].

Умови створення ситуації успіху на уроці іноземної мови:

- атмосфера доброзичливості в класі впродовж усього уроку;
- «авансування» дітей перед тим, як вони розпочнуть виконувати завдання;
- висока мотивація пропонованих завдань;
- реальна допомога в просуванні до успіху – прихована інструкція діяльності;
- педагогічна підтримка в процесі виконання роботи [3].

Отже, створення ситуацій успіху в процесі навчання іноземної мови є важливим фактором формування стійкого позитивного ставлення до вивчення іноземної мови, що можна вважати однією з ознак гуманізації освітнього процесу у школі. Це, в свою чергу, означає, що і після закінчення навчання діти самостійно продовжуватимуть оволодінні іноземною мовою [4].

Список використаних джерел:

1. Байдурова Л. А. Шапошникова Т. В. Метод проектів під час навчання учнів двох іноземних мов // Іноземні мови в школі. – 2002. – № 1.
2. Бім І. Л. Деякі актуальні проблеми сучасного навчання іноземних мов // Іноземні мови в школі. – 2001. – № 4.
3. Ветохов, О. М. Психолого-педагогічна характеристика основних сучасних методичних підходів до навчання іноземних мов у школі [Текст] / О. М. Ветохов // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 2 (47). – С. 89–97.
4. Красногорова І. Б. Формування мотивів учіння студентів у процесі викладання англійської мови: Автореферат дис... канд. пед. наук. – К., 2002.
5. Пасів Є. І., Кузовлев В. П., Коростельов В. С. Мета навчання іноземної мови на сучасному етапі розвитку суспільства. Іноземні мови в школі. – 1990. – № 6.

Кучай Олександр,

доктор педагогічних наук Національного авіаційного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку суспільства освіта висуває високі вимоги до педагога. Це зумовлено новими суспільними потребами у світі на початку ХХІ ст. Однією з глобальних цілей інформатизації освіти є підготовка вчителів, які володіють високим рівнем застосування мультимедійних технологій, готові застосовувати їх у навчально-виховному процесі й управлінні освітою, беруть активну участь у процесі інформатизації освіти.

Низький рівень інформаційної культури вчителя початкових класів призвів до того, що він переважно є лише споживачем готової дидактичної продукції, не готовий до створення авторських розробок навчальних і виховних заходів. Розуміння необхідності широкого впровадження мультимедійних технологій в навчально-виховний процес у школах і ВНЗ ще не знайшло повного застосування на практиці. Застосування мультимедійних технологій у навчанні розуміється багатьма практиками лише як фрагментарне використання у вивченні окремих предметів.

Європейські вимоги до підготовки вчителів, якості їх професійних кваліфікацій і компетенцій, професійне вдосконалення педагогів – це найбільш актуальні питання професійної підготовки учителів в Європі. Дуже важко створити універсальну, одночасно ефективну для різних країн, модель сучасного вчителя і визначити комплекс необхідних йому професійних кваліфікацій, умінь і компетенцій, особливо в умовах динамічних перетворень в різних сферах громадського і культурного життя європейського суспільства. Згадані чинники, дискусії з даної проблеми сприяли початку пошукам і визначенням набору професійних компетенцій, необхідних для ефективної діяльності польських учителів початкових класів в сучасних умовах європейської інтеграції і реформування освіти, конкретизації умов їх професійного розвитку [1].

У основі сучасної моделі підготовки майбутніх учителів лежить ідея, що учитель в європейському вимірі має бути творчим, націленим на пошук, ініціативним, активним, відкритим для новацій, має бути партнером в діалозі з учнем.

Питання самооцінки учителями свого ставлення до новаторства і творчості було також предметом аналізу в процесі досліджень. Його результати показують, що респонденти у значній мірі відрізняються креативністю і здатністю до творчості. Зокрема досліджувалося розуміння педагогами фрази «творчий, відкритий змінам учитель».

Теоретична підготовленість педагога сучасної школи забезпечує успішність його до практичної діяльності. Практична готовність проявляється в зовнішніх (предметних) уміннях. До них належать організаторські і комунікативні уміння. У свою чергу ці уміння носять комплексний, універсальний характер і у своїй основі припускають сформованість ряду інших умінь, таких, як класифікація, мобілізаційні уміння, інформаційні уміння, що розвивають уміння, інтерпретація. Разом із зазначеним – важливе володіння різною педагогічною технікою, володіння здатністю до емпатії, пластичність і динамізм.

Увесь комплекс теоретичної і практичної готовності педагога до професійної діяльності складає основу його різних професійних компетенцій, що є системою [2].

Європейські вимоги до підготовки учителів, якості їх професійних кваліфікацій і компетенцій, професійне вдосконалення педагогів – це найбільш актуальні питання професійної підготовки вчителів у Європі. Дуже важко створити універсальну, одночасно ефективну для різних країн, модель

сучасного учителя і визначити комплекс необхідних йому професійних кваліфікацій, умінь і компетенцій, особливо в умовах динамічних перетворень у різних сферах громадського і культурного життя європейського суспільства [3].

Список використаних джерел:

1. Гандабура О. В. Особливості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи / Гандабура О. В. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2010_9/files/pd910_51.pdf
2. Ордон Уршуля Профессиональные компетенции учителей начальных школ в контексте европейских интеграционных процессов : На примере системы образования Республики Польша : дисс. ... доктора педагогических наук / Ордон Уршуля. – Москва, 2005. – 404 с.
3. Крамаренко А. М. Гуманістична спрямованість діяльності майбутніх учителів початкових класів / Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. праць / Ред. кол. Сущенко Т. І. та ін. – Київ–Запоріжжя, 2003. – Вип. 28. – С. 125–129.

Кучай Тетяна,

*доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної
англійської мови Національного авіаційного університету*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА АВІАЦІЙНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Галузь цивільної авіації за останні десятиліття зазнала значних змін у розбудові повітряних суден, їх удосконаленні та модернізації. Літаки стали більш автоматизовані, що в свою чергу призводить до покращення роботи льотчиків, але поряд з цим і збільшуються вимоги до психологічних та психофізіологічних якостей авіаспеціалістів, адже головною ланкою під час керування повітряним судном залишається особистість пілота.

Сьогодні висуває високі вимоги, як до особистих знань, так і до фізичної та психофізіологічної підготовки льотного складу. Дані вимоги обумовлюються також впливом несприятливих факторів на організм льотчика під час польоту (перевантаження, ймовірна гіпоксія, шуми тощо), величезним потоком інформації, яка надходить у польоті, гострим дефіцитом часу для прийняття рішення, підвищеним нервово-психічним напруженням, пов'язаним з відповідальністю за прийняття рішення [1].

Сучасний рівень розвитку авіації висуває нові, вищі вимоги до підготовки фахівців. Радіообмін на міжнародних повітряних трасах здійснюється англійською мовою. Ефективне усне спілкування важливе для забезпечення безпеки польотів. Голосові повідомлення – це єдиний засіб спілкування між пілотом і диспетчером на відстані, хоча основні стандартні повідомлення передаються також і в електронному вигляді. З 1 березня 2008 р. набули чинності нові вимоги ІКАО (Міжнародна організація цивільної авіації), які висуваються до пілотів і диспетчерів цивільної авіації щодо володіння ними англійською мовою. Комунікативні вміння пілотів і диспетчерів оцінюються за критеріями володіння англійською мовою. Ці критерії включають: вільність

говоріння, взаємодію, словниковий запас, граматичні конструкції, вимову, розуміння.

Володіння професійно орієнтованою англійською мовою є одним із показників рівня освіченості та компетентності авіаційного фахівця. Більшість курсантів ВЛНЗ (вищих льотних навчальних закладів) пов'язує вивчення іноземної мови з майбутньою професійною діяльністю, прагненням стати компетентним і конкурентоспроможним спеціалістом в авіаційній галузі.

Глобалізація суспільства і бурхливий розвиток авіаційної галузі за останні 10 років зумовлюють потребу в висококваліфікованих спеціалістах, які можуть вільно спілкуватися іноземною мовою професійного спрямування. Оволодіння професійно орієнтованою англійською мовою є багаторівневим і складним процесом. Для того, щоб повною мірою охопити цю галузь знань, слід звернути увагу на те, що спонукає людину вивчати іноземну мову взагалі [2].

Сьогодні людський чинник розглядається як невід'ємна частина безпеки польотів. За даними ІКАО за останні 10 років встановлено, що близько 65% авіакатастроф виникають через порушення комунікації під час ведення радіообміну між пілотом і диспетчером, тобто той самий людський чинник, але з англійською складовою. Отже, постає серйозне завдання мінімізації впливу людського чинника з англійською складовою на безпеку польотів. Проблема полягає в тому, що до недавнього часу володіння англійською мовою не розглядалося як окремий фактор взаємодії екіпажу і диспетчера. Основна увага приділялась професійній компетентності авіаційного фахівця без урахування мовної підготовки. З введенням нових вимог ІКАО щодо четвертого рівня володіння англійською мовою авіафахівцями ставлення до цієї проблеми змінилося. Якщо раніше англійська мова розглядалася як навчальна дисципліна, то з позицій нового підходу професійно орієнтована англійська мова стає однією із провідних складових професійної підготовки і невід'ємною частиною професії авіаційного фахівця.

Мова і майбутня професія авіаційного спеціаліста – нероздільні, тому мотивація вивчення професійно орієнтованої англійської мови є необхідною умовою теоретичної підготовки авіаційних фахівців [2].

Список використаних джерел:

1. Плачинда Т. С. До проблеми формування професійно важливих якостей авіаційних спеціалістів // *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*. – 2013, Vol. 7. – С. 160–162.
2. Москаленко О.І. Роль Мотивації вивчення професійно орієнтованої англійської мови в безпеці польотів [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pfto/2011_19/files/P1911_33.pdf

Мельник Оксана,*студента 548 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: Тарасюк Анастасія Миколаївна, *викладач кафедри
початкової освіти Миколаївського національного університету імені**В. О. Сухомлинського*

ПИТАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Побудова громадянського, демократичного, гуманного та правового суспільства, орієнтованого на високі національні й загальнолюдські цінності, є **актуальною** в стратегії сучасної української освіти. З огляду на це потреба запровадження цілісної системи громадянського виховання в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи стає необхідним чинником сучасної освітньої реформи. У цьому контексті загальноосвітня школа першого ступеня виконує роль фундаменту, на якому будується вся система громадянського виховання школярів, формування у них любові до рідного краю, України, історичної пам'яті, духовності, національного характеру. Набуті в школі першого ступеня особистісні якості, а також знання, вміння і навички не лише забезпечують основу навчання і виховання підлітків, а й значною мірою визначають особливості практичної, громадської та професійної діяльності дорослої людини [1, с. 25].

Процес громадянського виховання підростаючого покоління широко і різнобічно обґрунтований в теорії і практиці: в педагогічній спадщині Г. Ващенко, А. Макаренка, С. Русової, К. Ушинського охарактеризовано основний зміст громадянського виховання дітей в школі, його національні ознаки; проблему формування громадянськості як провідної риси особистості досліджено О. Докукіною, М. Задержіною, Л. Канішевською, Н. Косаревою, В. Мазаєм, Л. Пономаренко; проблему громадянських цінностей обґрунтовано у працях Л. Бойко, І. Бондаренко, М. Боришевського, Л. Крицької, Н. Чернухи; аналіз педагогічних засад функціонування громадянської освіти та виховання у вітчизняній шкільній практиці подано в дослідженнях Н. Дерев'яно, Ю. Завалевського, В. Іової, О. Киричук, Н. Косаревої, В. Кузя, Т. Мальцевої, В. Оржехівського, А. Розенберга, І. Тараненко, О. Сухомлинської, К. Чорної.

Зі вступом дитини до школи вона починає зазнавати цілеспрямованого впливу суспільного виховання, що сприяє розширенню, ускладненню її досвіду в царині громадянських цінностей та справжніх актів їх прояву. Школа має невичерпні можливості для здійснення громадянського виховання завдяки цілеспрямованому ознайомленню учнів з історією українського народу, його культурою, традиціями, звичаями та обрядами, формуванню в них уявлень про державний устрій країни, чинні в суспільстві норми, правила, громадянські цінності. Вступаючи в численні взаємини в шкільному колективі дитина набуває вмінь розв'язувати конфлікти ненасильницькими способами, доходити порозуміння з оточуючими за допомогою діалогу, учитись захищати права людини, зокрема й свої права.

Розглядаючи генезу ідей громадянського виховання, не можна обійти увагою твори А. Макаренка, який уважав виховання громадянина основою формування особистості й сформулював основні характерні риси, властиві такій людині, а саме: уміння кваліфіковано працювати, бути політично й економічно освіченим, володіти високою загальною культурою, уміння працювати в колективі, бути дисциплінованим тощо. Громадянськість, стверджував видатний український педагог, проявляється також в усвідомленні потреби професійного і соціального самовизначення з урахуванням реальних обставин, особистих нахилів і потреб держави [6].

Зміст громадянського виховання учнів у школах включає в себе взаємопов'язану діяльність вчителів і учнів з метою засвоєння системи знань, спрямованих на формування і розвиток громадянських почуттів і відповідних ним рис поведінки, а саме: любові до Батьківщини, відданості їй, активної праці на благо Вітчизни, примноження традицій свого народу, бережливого ставлення до історичних пам'яток, традицій, звичаїв рідної України, прагнення до зміцнення честі та гідності своєї держави, мужності, готовності захищати Батьківщину; дружби з іншими народами; поваги до звичаїв, культури інших країн і народів, прагнення до співробітництва з ними. Ефективність громадянського виховання молодших школярів значною мірою зумовлюється як змістом виховного процесу, так і формами та методами навчання.

Таким чином, громадянське виховання в сучасному виховному процесі початкової школи має надзвичайно важливе значення. Повноцінне формування особистості молодшого школяра не може позитивно реалізовуватися без громадянської основи. Сьогодні як ніколи важливо спрямовувати дітей на вибір громадянсько-національних ідеалів та ціннісних орієнтацій у їхньому житті. Усебічне виховання підростаючої особистості в наш час не має сенсу без громадянського компонента. Ефективність виховання громадянськості, як і багатьох інших особистісних характеристик, значною мірою визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, відповідно до якого в структурі особистості виникають і закріплюються передусім ті новоутворення, у «конструювання» яких дитина вкладає свої почуття, власну працю, енергію, конкретну дію, проявляючи цілеспрямовану активність.

Список використаних джерел:

1. Момотюк Л. Інтерактивні технології громадянського виховання молодших школярів / Л. Момотюк // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. Збірник наукових праць. Частина II. – Рівне: Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 2008. – С. 25 – 30.
2. Макаренко А.С. Сочинения : [в 7-ми т.]. – М.: Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1958. – Т.5. – 558 с.

Наумчук Світлана,

*студента 348 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

**Науковий керівник: Якименко Світлана Іванівна, доктор філософії у
галузі освіти, професор кафедри початкової освіти Миколаївського**

національного університету імені В. О. Сухомлинського

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЧЕРЕЗ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

Загальнокультурна компетентність в педагогічній теорії визначається як рівень освіти, достатній для самоосвіти, самопізнання, самостійних і обґрунтованих думок про явища в різних галузях культури, діалогу з представниками інших культур.

Структуру загальнокультурної компетентності ми розглядаємо як трирівневу парадигму:

- когнітивний рівень;
- ціннісно-орієнтаційний рівень;
- комунікативно-діяльнісний рівень [3, с. 156].

Базові показники рівня загальної культури формуються в процесі освоєння культурного простору.

Маловикористовуваним засобом активізації пізнавальних здібностей, формування емоційно-ціннісних відносин у вузівському освітньому процесі, розвитку загальнокультурної компетентності є музей – джерело збереження культурних цінностей і досвіду людства.

Музей – це скарбниця людської історії і культури, думки і праці, це осередок пізнання навколишнього світу. У більш широкому сенсі: музей – це сховище артефактів або витворів природи, що отримали знакову цінність, один із засобів самозбереження культури [1, с. 19].

Розвиток загальнокультурної компетентності реалізується через використання специфічних можливостей і освітнього потенціалу музеїв і музейної педагогіки, активних методів навчання, музейних предметів і музейного середовища, образної мови експозиції і витворів мистецтва, звернення до культурних еталонів.

Розвитку загальнокультурної компетентності базується на наступних педагогічних принципах: проблемної, культурологічної орієнтації, діалогічності, комунікативної спрямованості, ціннісної орієнтації, активності, креативності.

У навчальному процесі необхідно акцентувати увагу на такому візуальному засобі як музейний предмет, який можна розуміти як «предметний результат діяльності людини або пам'ятку історії, що стала об'єктом ціннісного сприйняття та була віднесена після наукового опрацювання до складу музейної збірки» [2, с. 244].

До засобів педагогічної взаємодії відноситься і спеціальне організоване наочно-просторове середовище – музейну експозицію.

Особливе значення у розвитку загальнокультурної компетентності має позааудиторна самостійна діяльність студентів, направлена на набуття реального життєвого досвіду.

Музейно-педагогічний процес представляє собою системно організовану і чітко направлену взаємодію педагогів і студентів, орієнтовану на формування засобами мистецтва в умовах музейного середовища творчо розвиненої, цілісної особистості, яка володіє загальнокультурною компетентністю.

Список використаних джерел:

1. Виноградова О. В. Основи музеєзнавства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Виноградова, В. Г. Дарчук. – Львів: Магнолія, 2012. – 184 с.
2. Караманов О. В. Освітній потенціал музейної педагогіки: діалог, комунікація, творчість / О. В. Караманов // Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Гуманітарні науки. – 2014. – Вип. 12. – С. 242–246.
3. Шекера Н. Формування загальнокультурної компетентності засобами зарубіжної літератури / Н. Шекера // Молодь і ринок. – 2011. – № 3. – С. 155–158.

Обач Людмила,

*студентка 548 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник: Авраменко Квітослава Богданівна, доктор
філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти характерною є зміна освітньої парадигми та підвищення компетентнісної спрямованості. У свою чергу, зміни у сучасному суспільстві та на освітньому просторі, призвели до прийняття нових концепцій, у яких передбачено формування особистості, яка не лише має глибокі теоретичні знання, а й здатна самостійно їх застосовувати у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях. Зростає роль умінь здобувати, переробляти інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення дитини через формування предметних і ключових компетентностей.

Компетентнісно спрямована освіта на предметному і міжпредметному рівнях зорієнтована на засвоєння особистістю конкретних навчальних результатів – знань, умінь, навичок, формування ставлення, досвіду особистісної діяльності, рівень засвоєння яких дає змогу діяти адекватно в певних навчальних і життєвих ситуаціях. Це зумовлює принципові зміни в організації навчання, яке спрямовується на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань та умінь учнів.

Аналіз поняття «математична компетентність», в зазначеному трактуванні, є близьким до характеристики поняття «предметна компетентність», оскільки тлумачиться як специфічна здатність, яка є необхідною для виконання конкретної дії у певній предметній галузі на основі вузькоспеціальних знань, предметних умінь, навичок і способів мислення. Складовими математичної

компетентності вчені називають –обчислювальну, інформаційно-графічну, логічну, геометричну.

Готовність учня застосовувати обчислювальні вміння та навички у практичних ситуаціях є основою обчислювальної складової математичної компетентності. У змісті початкової математичної освіти до їх числа, зокрема, відносять вміння порівнювати числа, виконувати арифметичні дії з ними; знаходити значення числових виразів; порівнювати значення однойменних величин і виконувати дії з ними тощо.

Інформаційно-графічна складова включає: уміння, навички, способи діяльності, пов'язані з графічною інформацією – читати й записувати числа; подавати величини в різних одиницях вимірювання; знаходити, аналізувати, порівнювати інформацію, подану в таблицях, схемах, на діаграмах; читати й записувати вирази зі змінними, знаходити їх значення; користуватися годинником і календарем як засобами вимірювання часу тощо.

Логічна складова компетентності передбачає здатність учня виконувати логічні операції у процесі розв'язування сюжетних задач, рівнянь, ребусів, головоломок; розрізняти істинні й хибні твердження; розв'язувати задачі з логічним навантаженням; описувати ситуації у навколишньому світі за допомогою взаємопов'язаних величин; працювати з множинами тощо.

Геометрична складова знаходить своє відображення в уміннях і навичках учнів володіти просторовою уявою, відношеннями (визначати місцезнаходження об'єкта на площині і в просторі, розкладати і переміщувати предмети на площині); вимірювати (визначати довжини об'єктів навколишньої дійсності, визначати площу геометричної фігури) та конструювати (зображувати геометричні фігури на аркуші в клітинку, будувати прямокутники, геометричні фігури з інших фігур, розбивати фігуру на частини) [1, с. 138–142].

Зокрема методична система навчання математики в початковій школі постійно оновлюється, враховуючи світові тенденції та інновації.

Оволодіння учнями зазначеними складовими математичної компетенції в системі забезпечує формування в них предметної математичної компетентності як цілісного особистісного утворення та стає можливим за умови посилення процесуального аспекту сучасних підручників математики для учнів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Математика. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи // Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім : «Освіта», 2012. – С.138 -170.

2. Скворцова С. О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі. Навчально-методичний посібник для студентів. – Ч.ІІ: Методика формування в молодших школярів умінь розв'язувати задачі певних видів / С. О. Скворцова. – Одеса: Фенікс, 2011. – 156 с.

Паршук Світлана,

доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ГУМАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Проблеми людини, гуманізму, демократизму і виховання істинно вічні. Вони проходять через всю історію гуманітарних знань і залишаються актуальними в сучасній педагогічній науці. Ось чому бережливе ставлення до філософсько-педагогічної думки минулого має надзвичайно важливе значення для усвідомлення та розвитку гуманістичних і демократичних ідей сьогодення.

Стратегічний напрям суспільних змін в Україні зафіксовано в Конституції України. Зокрема, в статті 3, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Зміст і спрямованість державної політики визначають гарантії прав і свобод людини. Стаття 23 Конституції орієнтує на виховний ідеал сучасного українського суспільства. З одного боку, громадянин реалізує своє право на вільний розвиток особистості, а з іншого, поважає право на вільний розвиток всіх людей та має обов'язки перед суспільством. Ці твердження мають визначальний методологічний характер для здійснення гуманізації освіти та виховання. Вони зафіксовані в Законі України «Про освіту» та інших нормативних актах, що визначають правове коло реформування освіти України. На них ґрунтуються «Концептуальні засади гуманітарної освіти», «Концепція позашкільної освіти і виховання», які орієнтують освіту і виховання на соціалізацію, тобто підготовку людини до життя в суспільстві, що реформується на засадах гуманізму та демократизму і вимагає підтримки в цьому своїх громадян. Поява великої кількості концепцій, свідчить про надзвичайну важливість і значущість проблеми гуманізації навчально-виховного процесу, пошуки оптимального варіанта її вирішення.

Гуманізм – це відображення людяності у всіх багатоманітних проявах людської поведінки, ствердження поваги до людини та її цінностей. Ідея гуманізму приваблива за своєю природою, але ж сучасні відносини як в суспільстві, так і в школі переживають період маргінальності. Деякими вченими маргінальність розуміється як результат конфлікту з загальними нормами і виступає як продукт розпаду суспільства в умовах кризи. При цьому суперечливість ціннісних орієнтацій призвела до певних проблем переходу від авторитарного до особистісно зорієнтованого (гуманного) ставлення до людини. Прикро визнавати, але більшість вчителів спрощено сприймають поняття гуманізму, залишаючи поза увагою його головні принципи: визначення прав особистості, думки та позиції іншої людини; ненасильницьке формування потрібних якостей; відмову від фізичних покарань, що принижують честь і гідність особистості, тощо.

Термін процесу гуманізації залежить від багатьох об'єктивних та суб'єктивних факторів, серед яких найважливіше місце займає сам вчитель, його педагогічна позиція, етика і такт. Саме педагогічна етика є основою

гуманізації відносин у сучасній школі, провідним фактором розвитку особистості.

Для того, щоб визначити чітке місце принципів гуманізму та педагогічної етики у професійній діяльності вчителя треба згадати закономірності розвитку особистості, її поведінки в соціумі. Серед них провідне місце займають:

- бажання дитини швидше стати дорослою;
- зайняти своє місце в колективі ровесників;
- отримати від дорослої людини позитивну оцінку своїх дій;
- самоповага та інше.

Гуманізація й демократизація стосунків у системі «вчитель-учень» – найактуальніша проблема сьогодення. Вдало обрана форма стосунків – важлива умова успішного впливу педагогів на дітей, коли вчитель шукає шлях до серця кожного учня, добираючи потрібні слова і дії. На довірі, співробітництві з учнями будують взаємини всі передові педагоги. В основі їх роботи – послідовне, цілеспрямоване формування гуманістичної системи спілкування з учнями, яка сприяє перетворенню кожної дитини у вільну, самостійно мислячу особистість, здатну поважати себе й інших. А це дає можливість успішно впливати на особистість учня.

Отже, гуманізм – це визнання людини самою високою цінністю в світі, його права на повне розкриття здібностей, усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей.

Шкільні роки й навчальні взаємини формують майбутнє життя дітей. На жаль, з'ясування реальних стосунків у системі «вчитель-учень» і «учень-учні» показують: гуманні стосунки, доброта, справедливість, толерантність, власна гідність, повага до навколишніх – ще не стали центром життєдіяльності суб'єктів сучасної школи, а тому виховання гуманної особистості є педагогічною проблемою, яка породжена процесом, що в своїй основі будується на принципі суб'єкт-об'єктних відносин. Один виголошує істини, другий їх сприймає (або не сприймає). Цей процес настільки заорганізований, загнаний у рамки імперативів, що не дає змоги учневі розвивати свої особистісні, тільки йому притаманні якості, реалізувати свої здібності, інтереси, прагнення. Щоб уникнути цієї вади слід якомога швидше впроваджувати систему «суб'єкт-суб'єктних» відносин між учнем і вчителем, які створюють психологічний комфорт.

Вочевидь, не можна ігнорувати і такого важливого чинника впливу на гуманні стосунки, як колектив. Чим глибша емоційна чутливість колективу, тим гуманніше він впливає на особистість, тим меншою стає небезпека байдужості, безсердечності, емоційної «нечутливості» окремих учнів. У масовій практиці, на жаль, існує беззаперечне підпорядкування інтересів особистості груповій більшості, що часто стає джерелом багатьох дитячих трагедій. Найважливішим чинником у цьому контексті є перетворення формальних навчальних стосунків у не формальні, посилення емоційної схильності на основі усвідомленого підпорядкування меті.

Щоб суто емоційне гуманне спонукання стало стійким гуманним ставленням важливо зберегти його привабливість, силу, стійкість. Стосунки

мають бути такими, щоб кожна (встигаюча чи не встигаюча) дитина почувалася передусім не учнем, а особистістю, надзвичайно цікавою й потрібною в класі.

Щоб простежити механізм виникнення та становлення гуманних стосунків, необхідно випробувати різні способи й методи, спеціально організовані педагогічні ситуації, дослідити умови, за яких можна цілеспрямовано керувати цим процесом.

У центрі гуманного педагогічного процесу має бути не метод, не спосіб, а сама дитина, її почуття, переживання і проблеми. Гуманізму не притаманні ні крайній колективізм, ні абсолютний індивідуалізм. Гуманні стосунки треба спрямовувати на бережливе ставлення до особистості, бажання педагогів попри всі складності не порушити її індивідуальних особливостей, а зберегти їх і розвинути.

Педагоги мають відштовхуватися не від програми, а від дитини, захищаючи її загальнолюдські права. Саме тому виховання гуманних стосунків передбачає запровадження в шкільному педагогічному процесі цілісної гуманної моделі виховання, в основі якої має бути ідеал гуманної особистості. Головна функція гуманного виховання – перенести центр педагогічної орієнтації з предметного середовища на особистість суб'єкта. Напевно саме тому гуманна педагогіка стверджує, що співпереживання, співрадість є серцевиною людських стосунків. Гуманне ставлення вчителя до кожного учня забезпечує високий рівень його творчої активності та самоактивності, сприяє розвитку потенційних можливостей, як успадкованих, так і тих, що їх учень розвиває в процесі творчої діяльності.

Діалог з дитиною зберігає насамперед власне обличчя дитини, її емоційний стан, дає можливість виразити своє ставлення до пізнавальної інформації та долі людей. Діалог передбачає чутливе ставлення до дитячих переживань; прагнення дорослих зблизитися з дитиною, бути з нею в злагоді; пропонує їй інформацію, яка зацікавлює, приваблює, викликає бажання глибоко задуматися над людськими вчинками, створює умови для розкриття сутності дитини у своєму самовиявленні. Діалог є зрештою засобом виходу з простору вимушеного спілкування, що створює умови для пробудження в дітей творчої думки, розвитку фантазії, можливості побачити проблему там, де раніше вони її не бачили, знайти невідоме, незрозуміле в стосунках людей, використати свій власний досвід у нових морально-творчих ситуаціях. Водночас, не можна стверджувати, що одне бажання виявити гуманне ставлення до людини вже перетворюється на гуманну дію чи вчинок. Щоб це сталося потрібно створити умови, за яких діти свідомо творили б добро. Доброю людина може стати тоді коли вона робить добро.

Принцип гуманізації передбачає створення оптимальних умов для розвитку кожного вихованця, виявлення глибокої поваги до людини, визнання природного права особистості на свободу, на соціальний захист, на розвиток здібностей і вияв індивідуальності, на самореалізацію фізичного та соціального потенціалу, а також створення соціально-психологічного фільтра проти негативних впливів навколишнього середовища, виховання в молоді почуття гуманізму, милосердя, добротності.

Нині в Україні відбувається становлення нової системи освіти, яка зорієнтована на входження в єдиний світовий освітній та інформаційний простір. Така система управління відповідає регіональним особливостям, тенденції до зростання автономності навчальних закладів, конкурентності освітніх послуг, орієнтації освіти не на відтворення, а на розвиток.

Петраш Олена,

*студентка 528 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: Дрозд Олена Володимирівна,

*доктор філософії у галузі освіти, старший викладач кафедри педагогіки
та загальної психології Миколаївського національного університету імені
В. О. Сухомлинського*

ГУМАНІСТИЧНІ ЦІННОСТІ ТА ІДЕЇ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ КАРЛА РОДЖЕРСА

На сьогоднішній день одним із найважливіших принципів розбудови системи освіти є перехід на позиції гуманістичної педагогіки й психології. Як зазначив А. Маслоу: «Гуманістична освіта – це процес, який проходить через усе життя, а не обмежується стінами певної будівлі» [1, с. 135].

У Національній доктрині розвитку освіти наголошено, що «освіта має стати найважливішим чинником гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості» [2, с. 23]. Виходячи з концептуальної ідеї, ми вважаємо, що гуманізація освіти, як один із провідних напрямків розвитку педагогічної теорії й практики, потребує концептуального збагачення. У цьому контексті науково-педагогічну спадщину Карла Роджерса можна розглянути як частину загальнолюдської культури.

Метою статті є аналіз проблеми цінностей в гуманістичній педагогіці американського вченого.

Проблема цінностей розглядається сучасними вченими О. Дробницьким, А. Здравомисловим, І. Коновим, М. Боришевським, Г. Баллом та ін. Вітчизняні науковці І. Бех, С. Гончаренко, М. Євтух, Ю. Мальований, О. Сухомлинська та ін. досліджують сучасні концепції гуманізації освіти.

Метою виховання, на думку К. Роджерса, є створення сприятливих умов для зростання природно-властивих кожній особистості моральних принципів [8, с. 95].

Розглядаючи поведінку немовляти, К. Роджерс показує, що його дієві цінності не утворюють стабільної системи, але є процесом, у якому одні й ті ж об'єкти можуть отримувати прямо протилежний ціннісний статус [9].

К. Роджерс у своїх працях зробив низку припущень щодо цінностей і ціннісних орієнтирів: 1) ціннісний процес як частина життя людини має органічну основу, базується на довірі людини до мудрості цілісного Я, а не якоїсь його частки; 2) ефективність цього процесу прямо пропорційна відкритості людини своєму внутрішньому досвіду; 3) загальні для всіх людей цінності гуманістичні та конструктивні. К. Роджерс вважає, що універсальні

цінності дійсно існують, однак вони знаходяться в самій людині, тому їх не можна дати, а можна лише створити умови для їхнього розвитку [9].

Важливу роль у розвитку особистості відіграє самоосвіта, переконував педагог-гуманіст Карл Роджерс, яка не припиняється протягом усього життя й завдяки якій особистість займає активну позицію в суспільстві.

Однією з головних цінностей особистості, яка повноцінно функціонує, на думку Роджерса, є вроджене прагнення до морального, фізичного, психічного здоров'я.

Принагідно звернемо увагу на тлумачення такої цінності, як «свобода» у Роджерса. Свобода, як зауважує К. Роджерс, – це внутрішня освіта, тобто можливість вибору будь-яких із зовні представлених альтернатив. Суб'єктивну свободу американський учений розглядає як відчуття особистої влади, як здатність робити вибір та керувати собою. Зазначимо, що надання свободи студентам, з позиції гуманіста Карла Роджерса, сприяє розвитку їх природних ресурсів, допитливості, здатності робити вибір, обирати рішення і відповідати за них, виробляти власні цінності в процесі навчальної та іншої діяльності.

Американський психолог, педагог, один із засновників гуманістичного напрямку К. Роджерс наполягав на всезагальній гуманізації освіти. Ця думка особливо чітко звучить у його книзі «Свобода навчатися». Ми вважаємо, що гуманізація освіти вимагає певних змін не тільки самої особистості, але й соціуму загалом, а також інноваційних підходів у науці, техніці, політиці, культурі тощо.

Карл Роджерс розглядає гуманізм навчання й виховання як відсутність примусовості оцінювання ззовні, авторитаризму та імперативності, під якими розуміємо безапеляційне виконання учнями вказаних учителем дій, операцій. Гуманістичне виховання ґрунтується на діалектичній єдності загальнолюдських і національних цінностей і своєю метою ставить формування людини як неповторної особистості, готової до самоактуалізації та самореалізації.

Відповідно до гуманістичних поглядів К. Роджерса, сучасна освіта має виходити із загальнолюдських цінностей (свобода, щастя, совість, любов, добро, довіра, чесність), узгоджених із конкретними цінностями інших етнокультур. У будь-якій культурі в кліматі поваги і свободи, де людина цінується як особистість, люди будуть вибирати одні й ті ж цінності.

На думку американського педагога, особистість студента, учня необхідно не тільки всебічно розвивати, але й, найголовніше, створювати умови, за яких особистість молоді людини буде здатна до самовиховання, саморозвитку, самоактуалізації, самодисципліни. Становлення людини особистістю, яка повноцінно функціонує, виражається через розвиток таких якостей, як відкритість переживанням і досвіду, раціональність і відсутність прагнення до самооборони, залучення до екзистенціального процесу життя, узяття на себе відповідальності, творче ставлення до життя, прийняття інших людей як унікальних особистостей, адекватна самооцінка, відкрите й вільне реагування на основі безпосереднього переживання подій.

Зазначимо, що з погляду гуманістичної педагогіки Карла Роджерса, ціннісні орієнтири особистості базуються на інтегративній основі цінностей різних культур і народів.

До основних гуманістичних ідей Карла Роджерса, які можуть бути використані, на нашу думку, у системі освіти України, належать: сприяння гармонійному особистісному зростанню й дитини, і педагога; надання свободи та відповідальності тим, хто навчається, оскільки не може бути справжнього громадянина України без почуття відповідальності; підпорядкування знань потребам та інтересам особистості; забезпечення професіоналізму майбутнього фахівця з опорою на гуманістичні цінності та особистісні (свобода, творчість, здоров'я); створення клімату поваги та довіри, де людину цінують як особистість, що сприятиме збільшенню потреби в єдиній системі цінностей.

Таким чином, гуманістична спрямованість освіти забезпечує активне включення особистості у вирішення однієї з найактуальніших проблем сучасності – інтеграції різних культур (цінностей); здатність до толерантного й плюралістичного мислення.

Список використаних джерел:

1. Асташова Н. А. Концептуальные основы педагогической аксиологии / Н. А. Асташова // Педагогика. – 2002. – № 8. – С. 8–13.
2. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124–128.
3. Бутківська Т. В. Ціннісний вимір соціалізації учнів / Т. В. Бутківська // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1 (14). – С. 130–137.
4. Ігнатенко П. Р. Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблем / П. Р. Ігнатенко // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1 (14). – С. 118–123.
5. Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики / Перев. С англ. А. М. Татлыбаевой. Научн. ред., вступ. статья и коммент. Н. Н. Акулиной. – СПб. : Евразия, 1999. – 430 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті // Освіта України. – 2001. – № 1. – С. 22–25.
7. Роджерс К. О становлении личностью: психотерапия глазами психотерапевта / Роджерс К. / пер. М. М. Исениной, под редакцией д.п.н. Е. И. Исениной // М. : Прогресс, 1994. – 322 с.
8. Роджерс К. Свобода учиться / К. Роджерс, Д. Фрейберг; Науч. ред. и авт. предисл. А. Б. Орлов / пер. с англ. А. Б. Орлова, С. С. Степанова, Е. Ю. Патяевой – М. : Смысл, 2002. – 527 с.
9. Р. Фрейгер, Д. Фейдимен // Хрестоматия по гуманистической психотерапии / Сост. М. Папуш. М. : Ин-т общегуманитарных исследований, 1995. – 302 с.

Пукалова Наталія,

студентка VI курсу 648 групи заочної форми навчання факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник: Желан Алла Василівна, доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ СТІЙКОГО ІНТЕРЕСУ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ

Глобалізаційні процеси в освітній парадигмі та спроби змінити структуру освітнього середовища України посилюють необхідність у вивченні та підвищенні рівня гуманізації взаємодії педагогів та школярів. Основою гуманних відносин між ними є повага та любов до дітей, потяг до своєї справи та отримання задоволення від своєї роботи. Тому важливого значення набуває формування у майбутніх учителів початкової школи стійкого інтересу до педагогічної професії.

Вивченню інтересу до педагогічної професії приділяли увагу такі науковці як А. Кухарчук, В. Лях, А. Широкова, І. Хорев, О. Савченко, Н. Левитов, І. Зимня та інші.

У психолого-педагогічних дослідженнях виховання стійкого інтересу розглядається у зв'язку з формуванням зацікавленості у пізнанні певних об'єктів чи явищ. Зацікавленість виступає як практичний інтерес до чого-небудь. Вона пов'язується зі збудженням позитивного ставлення до об'єкта чи явища. «Зацікавленість» означає увагу, інтерес до чого-небудь, допитливість [1, с. 939]. Наукова думка стверджує, що стан зацікавленості є «вихідною позицією у формуванні інтересу» [2, с. 109]. Відповідно, на нашу думку, професійний інтерес являє собою активне пізнавальне й емоційно-дійове ставлення студентів до своєї майбутньої діяльності.

Проаналізувавши напрацювання науковців ми дійшли висновку, що інтерес до майбутньої професії можна визначити за такими критеріями:

- позитивне ставлення до пізнавальної діяльності з обраного фаху, або з тих напрямів, що розширюють професійну компетентність майбутнього педагога;
- цілеспрямоване та систематичне розширення педагогічної свідомості;
- застосування творчих, нестандартних підходів при вирішенні педагогічних завдань.

Н. Левитов зазначає, що для формування інтересу студента необхідно «створити таку ситуацію, за якої він не міг би не пережити стан зацікавленості» [3, с. 287]. Ми в свою чергу зазначаємо, що для формування інтересу через розвиток зацікавленості необхідно створювати цілісну систему засобів та методів, яку викладач зможе ефективно включити у навчально-виховний процес. Відповідно такі форми роботи мають бути адаптовані до аудиторії, в яку включаються, та враховувати наступні категорії: кількість учасників, ступінь інтересу до майбутньої професії, вік учасників навчально-виховного процесу, наявність педагогічного досвіду, основні показники мотивації до

професійної та навчальної діяльності, рівень наявних знань щодо професійної діяльності.

Визначення таких категорій потребує попередніх досліджень академічної групи. Тому ми пропонуємо використовувати відкрите анкетування, що значно зекономить час під час вибору певних методів роботи щодо формування стійкого інтересу до майбутньої професії.

Найбільш ефективними для розвитку стійкого інтересу, на нашу думку, є використання основних методів виховання, які реалізуються через різнопланову практичну діяльність.

Спираючись на праці О. Савченко та власні дослідження, ми можемо виділити наступні методи [4].

Таблиця 1

Методи та прийоми виховання, що сприяють формуванню стійкого інтересу до майбутньої професії

Метод	Прийом
Метод прикладу	Вивчення передового педагогічного досвіду.
	Перегляд фільмів про педагогічну діяльність.
Метод вправи	Розігрування педагогічних ситуацій.
Метод привчання	Практика в школі.
Метод переконання	Дискусія.
	Круглий стіл.
Метод навіювання	Бесіда.
	Залучення ситуацій у навчальний процес, що розвивають педагогічні явища.
	Обговорення педагогічних ситуацій.
Метод змагання	Конкурси.
	Олімпіади.
	Конференції.
	Квести тощо.
Метод заохочення	Похвала.
	Нагородження.
Метод примушення	Нагадування.
	Попередження.
	Заборона.
	Несхвальний відгук.

Розвиток інтересу до майбутньої професії являє собою складний процес взаємодії викладача, студента, компонентів освітнього процесу та зовнішніх чинників. Основне місце займає особистість викладача. Оскільки саме він обирає методи та форми впливу на студента [5, с. 78].

Під час дослідження ми дійшли висновку, що формування стійкого інтересу до майбутньої професії вчителя початкової школи починається із розвитку зацікавленості у студента до навчальної та професійної діяльності. Поступово педагог має поглиблювати та розширювати зацікавленість до

розвитку інтересу до майбутньої професії. І після систематичного застосування методів виховання, збільшивши мотиваційне спрямування студента можна сформулювати стійкий інтерес до діяльності педагога.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учебник для вузов/ И.А.Зимняя. – 2-е изд.; доп., испр. и перераб. – М. : Логос, 2002. – 384 с.
3. Левитов Н.Д. О психических состояниях человека/Н.Д. Левитов. – М. : Просвещение, 1964. – 344 с.
4. Савченко О. П. До проблеми визначення сутності поняття «самостійна робота студентів» / О.П. Савченко // Вісник Черкас. ун-ту. – Черкаси, 2002. – Вип. 41. – Сер.: Педагогічні науки. – С. 105–110.
5. Хорев І. А. Психология жизненного и профессионального успеха. – Х.: Изд. группа «Основа», 2010. – 240 с.

Рехтета Любов,

доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

**ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ**

Здоров'я людини відображає одну з найбільш чутливих сторін життя суспільства і перебуває у тісному взаємозв'язку з правом на фізичне, духовне і соціальне благополуччя впродовж життя людини. Сучасні підходи до визначення здоров'я включають соціальний, біологічний і психологічний чинники.

Майбутнє здоров'я дорослої людини багато в чому залежить від організації життєвого простору дитини і забезпечення її психологічного комфорту в умовах загальноосвітньої школи.

У окремих положеннях сучасних документів з питань організації педагогічного процесу (Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у ХХ столітті, «Закон про загальну середню освіту» та ін.) перед навчально-виховними закладами різного рівня акредитації поставлені важливі завдання, серед яких одним з провідних є забезпечення інтелектуального і духовного розвитку, творчих можливостей кожної дитини, її фізичного і психічного здоров'я.

Проблема психічного здоров'я привертає увагу багатьох сучасників, зокрема Вітюка В., Рум'янцева Ю., Стегній О., Степанова М., Чупрікова А. та ін.

Безсумнівно, що відповідальність та збереження психічного здоров'я дитини в школі, насамперед, лежить на вчителів. Тому особливої актуальності в наш час набуває проблема формування і вдосконалення психологічної

культури вчителя, оскільки він є головним організатором процесу педагогічної взаємодії між педагогом і учнем.

Мета: простежити процес формування психологічної культури студентів спеціальності «Початкова освіта».

Так, за Н. Пов'якель, психічне здоров'я – це «стан душевного благополуччя, що характеризується відсутністю хворобливих психічних проявів та забезпечує адекватну умовам довкілля регуляцію поведінки й діяльності...» [2]. Отже, психічно здоровий учень – це дитина не лише без ознак серйозних психічних захворювань, а й без негативних проявів внутрішнього душевного стану – відчуття психологічного дискомфорту, страхів, пригніченості, постійної роздратованості, знервованості та ін.

Оскільки майбутнє ставлення учнів до навчання, до вчителів та ін., передусім, залежить від перших вражень дитини про школу та відповідних емоцій, що виникають у процесі спілкування саме з першим вчителем. Як свідчить вікова психологія і як писав В. Сухомлинський про період «духовного життя людини» (вік від 5–6 до 9–10 років) – «у ці роки особливо недопустимі грубість, безсердечність – адже це удари по найтоншій тканині дитячого серця, після яких вона стає твердою й нечутливою, як шкіра буйвола. Пильно оберігайте вразливу тканину дитячого серця і ці роки, вихователю...» [3]. Отже, щоб уникнути педагогічних помилок і прорахунків вчитель початкової школи: має володіти знаннями про вікові особливості розвитку дитини, вміти вибрати найбільш оптимальні способи й стилі спілкування з кожною дитиною та ін., що є складовими психологічної культури вчителя.

Існуючі у психолого-педагогічній довідковій літературі визначення поняття «психологічна культура вчителя» мають деякі відмінності. Найбільш повним, на нашу думку, є визначення Н. Чепелевої: «Психологічна культура вчителя – це провідна характеристика особистості вчителя, що включає глибокі знання з психології, вміння використовувати їх у роботі з учнями, а також здатність бачити за поведінкою дитини її душевний стан, рівень розвитку пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, рис характеру; вміння орієнтуватися в педагогічних ситуаціях, оцінювати їх, вибрати відповідні способи спілкування з дитиною, колективом учнів, застосовувати засоби впливу, що відповідають індивідуально-психологічним особливостям школярів, спираючи їх психічному розвитку» [4].

Відповідно до цього простежимо процес формування психологічної культури вчителя початкових класів.

Даний процес включає оволодіння базовими теоретичними знаннями з блоку психолого-педагогічних дисциплін студентами педагогічного вузу.

Беручи до уваги те, що психологічна культура вчителя, – це «система антропологічних, психологічних, педагогічних знань, умінь і навичок вчителя...», яка включає: «вміння спілкуватися з людьми; поважати гідність дитини як особистості; високу довіру і справжню любов до дітей...», зазначимо, що сукупність необхідних знань, умінь та навичок додатково формується на заняттях. Отже, під час вивчення навчального матеріалу

студенти оволодівають базовими теоретичними знаннями і певними вміннями, необхідними для подальшого формування психологічної культури.

Важливу роль у процесі формування психологічної культури майбутніх вчителів початкових класів відіграє педагогічна практика.

Під час проходження кожного виду практики студенти виконують різні завдання які спрямовані на: систематизацію знань з психолого-педагогічних особливостей молодших школярів у процесі ведення щоденника з виконанням різних видів психолого-педагогічного аналізу навчально-виховного процесу в початкових класах; формування вмінь визначати рівні вікових, індивідуальних особливостей учнів і соціально-психологічного розвитку колективу в процесі складання психолого-педагогічних характеристик (окремого учня і колективу), а також спираючись на знання з психології, педагогіки та фізіології дітей, вміння проводити навчально-виховну роботу з дітьми з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей; формування вміння оцінювати психологічний вплив шкільного оточення на здоров'я психологічний вплив шкільного оточення на здоров'я учнів. Так, під час проходження практики студенти не лише закріплюють набуті теоретичні знання, а й набувають і вдосконалюють певні вміння та навички, які є складовими психологічної культури.

Отже, можна зробити висновок, що за умови сформованості позитивних моральних рис особистості студентів; засвоєння базових знань з блоку психолого-педагогічних дисциплін; набуття певних вмінь та навичок, у майбутніх вчителів початкової школи за роки навчання в університеті формується певний рівень психологічної культури.

Подальше підвищення її рівня та вдосконалення відбувається у процесі власної педагогічної діяльності.

Так, серед шляхів підвищення рівня психологічної культури вчителів можна виділити дві групи:

1) *самовдосконалення* – самостійне знайомство зі спеціальною новою літературою та її опрацювання; накопичення власного досвіду практичної педагогічної діяльності; самоаналіз та аналіз різних педагогічних ситуацій, конфліктів і ефективних шляхів виходу з них; врахування критичних оцінок щодо власної поведінки:

2) *опосередкованого вдосконалення* – переймання позитивного досвіду колег; групові та індивідуальні бесіди та консультації з практикуючими психологами (як шкільних, так і з інших закладів); участь у спецсеминарах, тренінгах.

Підсумовуючи зауважим, що для формування фізично і психічно здорової нації (майбутнє якої залежить від стану здоров'я учнів сучасних шкіл) важливо говорити про вирішення проблеми формування і вдосконалення психологічної культури вчителів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Барило О. А. Формування та вдосконалення психологічної культури вчителя початкових класів як передумова психічного здоров'я учнів // Вісник ЧДПУ. / За ред. М. О. Носко. – Чернігів.: Педагогічні науки, 2006. – С. 118–122.

2. Пов'якель Н. Психічне здоров'я // Педагогічний словник / За ред. М.Д.Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – С. 382.
3. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю. – К.: Рад.школа, 1988. – 320 с.
- 4.Чепелева н. Психологічна культура / Педагогічний // За ред. М.Д.Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – С. 386.

Рибалко Вікторія,

студентка VI курсу 648 групи заочної форми навчання факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник: Рехтета Любов Олександрівна, доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для розвитку пізнавальної сфери у дітей. Інтелект та вміння мислити – важлива складова розвитку особистості, тому необхідно якнайтісніше поєднувати засвоєння знань з розумовим розвитком учнів. Навчання веде за собою розвиток, тобто має йти попереду, воно джерело розвитку. Це означає, що навчання повинно вимагати таких розумових здібностей, які ще не повністю сформовані. Навчання не повинно бути надто легким, оскільки труднощі – відправні точки мислення. Якщо все дитині «розжувати», то вона втратить інтерес до навчання. Психологи і педагоги покликані вчити дитину так, щоб навчання було розвиваючим. Не будь-яке навчання сприяє розумовому розвитку. Якщо дитині лише повідомляти цифри і факти, наукові визначення, то навряд чи ця дитина сформується як творча особистість. Наукові поняття не засвоюються і не заучуються дитиною, а виникають і складаються за допомогою величезного напруження всієї активності її власної думки.

Максимум діяльності учнів, мінімум діяльності вчителя, опора на почуття та емоції: здивування, зацікавленість, ініціатива, творчий пошук, задоволення від процесу мислення, самостійність, пошук нових шляхів розв'язку, допитливість, кмітливість – ось ті наріжні камені, на яких базується продуктивне мислення дитини.

Для формування логіко-математичної компетенції на уроках рекомендується використовувати технологію роботи в малих групах (це технологія з особистісно-орієнтованого навчання). У своїй роботі вчителю важливо розкрити суть даної технології: що вона дає в плані формування комунікативної компетентності учнів. Технологію роботи в малих групах можна застосовувати для вирішення майже всіх основних дидактичних проблем: розв'язання задач і вправ, закріплення і повторення, вивчення нового матеріалу .

Важлива умова організації ефективної групової роботи – це комплектування груп. При комплектуванні враховується і кількісний, і

особливо якісний склад, так як він залежить від рівня знань та характеру міжособистісних стосунків. В даний час ряд авторів займається питаннями розробки методики математики (Т. Демидова, М. Богданович, Е. Климов, В. Краєвський, О. Кодлюк, О. Корчевська, Н. Костриця, Ст. Мізюк, А. Міщенко, В. Паламарчук, М. Севастюк, Р. Бевз, З. Слєпкань, Н. Тарасенкова, Е. Остряньська, А. Савченко, С. Скворцова, Л. Хомич). В аспекті, що цікавить нас питання з реалізації компетентнісного підходу в навчанні, для формування логіко-математичної компетентності слід дотримуватися певних педагогічних вимог – дидактичних, виховних і організаційних. Ці вимоги конкретизуються в залежності від цілей досліджуваної теми. Метою розвитку логіко-математичної компетентності фахівці (Комарова О., Зак А. рекомендують використовувати: інформаційні ресурси навчання, до яких відносяться телевізор, мультимедійне обладнання, комп'ютер та інформаційних технологій (аудіо- і відеозапис, презентації, Інтернет). Застосування таких методів сприяє не тільки формуванню в учнів уміння самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, але й організувати, перетворити, зберегти і передати її. Становлення та розвиток комунікативної компетентності передбачає також і звернення до прикладів із життя, що дає вчителю можливість формувати в учнів інформаційну компетенцію.

Для розвитку даного виду компетентності доцільно використовувати такі прийоми: «Питання для допитливих», «Цікаві факти», «Питання для розумників і розумниць», «Це цікаво», «Схематичне конспектування», «Правда це?», «Товсті і тонкі питання», «Помітки на полях».

Логіко-математична компетентність нерозривно пов'язана з ціннісно-сисловою, що включає постановку учня в ситуацію самовизначення. Для розвитку цього виду компетентності можна застосовувати такі прийоми: «Вірні – невірні твердження», «Незакінчені пропозиції», «Наш день підійшов до кінця, і я хочу сказати...», «Сьогодні на уроці я...», « Своєю роботою на уроці я...», «Я вибрав ці завдання на уроці, тому що...», «Мудрі поради».

Доцільним стає проведення математичних олімпіад, які включають нестандартні завдання, що вимагають застосування учнем логічного мислення, а не матеріалу шкільного курсу.

Очевидним є факт, що формування і розвиток логіко-математичної компетентності учнів на уроках математики залежить від розвиненості такої компетентності у самого вчителя. Тому вважаємо за доцільне звернути увагу на напрями роботи майбутнього педагога.

Такими, в дослідженнях С. Скворцової є: 1) розвиток математичної мови студентів, формування мовленнєвих моделей (варіантів стійких словосполучень або виразів), які найчастіше застосовуються на уроках математики; 2) оволодіння прийомами і засобами, які застосовуються на окремих етапах розв'язання логіко-математичних завдань на певному етапі уроку або під час роботи над окремим завданням; 3) моделювання мовної поведінки учнів з математики в заданих педагогічних ситуаціях; 4) формування умінь відстоювати, обґрунтовувати власну думку, позицію; вставати на бік

співрозмовника і приймати його аргументи; уміння слухати; емоційно забарвлювати власну мову.

Проведення роботи згідно з даними напрямками сприяє і формуванню комунікативної культури, що характеризує спілкування, головними компонентами якого є: культура слухання, культура говоріння та емоційна культура.

Важливого значення набуває спілкування учня і вчителя, мовленнєва активність учнів на уроці. В контакт з учнями вчитель повідомляє їм нову інформацію, учень, спілкуючись з учителем і один з одним засвоюють її, опановуючи мовленнєвою діяльністю.

Важливими засобами створення можливостей спілкування на уроці є:

- Комунікативні цільові установки, тобто вербальні (словесні) дії вчителя, які організують діяльність учнів;
- Спеціальна система ситуативних вправ;
- Використання тексту як дидактичної одиниці навчального матеріалу;
- Використання навчальних ситуацій спілкування;
- Навчання школярів раціональним прийомам роботи з книгою;
- Формування умінь систематизувати матеріал;
- Вміння працювати в команді, групі та ін.

Таким чином, при організації роботи по формуванню комунікативної компетентності як ключової, вчителю слід враховувати особливості уроків математики, способи та прийоми навчання. Доцільно також враховувати взаємозалежність успішного становлення логіко-математичної компетентності учня та вчителя. Новим завданням шкільної освіти є формування ключових (базових) компетентностей, необхідних для практичної діяльності кожного учня.

Список використаних джерел:

1. Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2012. – № 8. – С. 1–6.
2. Скворцова С. О. Основні новації в навчальній програмі з математики / С. О. Скворцова // Учитель початкової школи. – 2012. – № 1. – С. 9–12.

Сапсай Анна,

*студентка VI курсу 648 групи заочної форми навчання
факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського*

**Науковий керівник: Паршук Світлана Миколаївна, доктор філософії у
галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського**

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Реформування системи вищої освіти в Україні, зокрема системи підготовки майбутніх учителів початкових класів, у відповідності до положень Болонської декларації передбачає перехід на компетентнісно-орієнтовану

модель навчання. У сучасному суспільстві утверджується розуміння залежності майбутнього Української держави від якостей особистості спеціаліста, яких він набуває в процесі професійної підготовки.

Особлива роль у суспільному розвитку відводиться вчителю. Адже саме від нього залежить, як відбуватиметься становлення особистості дитини в навчально-виховному середовищі. Лише висококомпетентний педагог здатний організувати педагогічний процес на засадах гуманної підтримки дитини, толерантності, а не авторитаризму та нівелювання її індивідуальності. Потреба в широкій полікультурній освіченості професіонала, здатності до активного творчого розвитку поруч із володінням фаховими знаннями, вміннями й навичками визначається й вимогами сучасного ринку праці. Тому завданням сучасних закладів вищої педагогічної освіти є пошук нових підходів у формуванні наукової, методичної, предметної компетенцій майбутніх учителів, у тому числі й комунікативної компетенції як однієї з найважливіших складових їх професійно-педагогічної компетентності.

Проблеми змісту та структури професійно-педагогічної компетентності розглядалися у дослідженнях К. Абульханова-Славського, С. Акуніної, Ю. Бабанського, І. Беха, В. Журавльова, І. Зимньої, І. Зязюна, Г. Костюка, А. Маркової, Т. Мітічевої, В. Розова, О. Савченко, В. Симонова, С. Сисоєвої, В. Сухомлинського, Н. Тализіної, К. Юр'євої, С. Якименко та ін.

Розробкою проблеми комунікативних умінь учителя, їх змісту, структури та умов формування займалися Ф. Гоноболін, С. Кисельгоф, Н. Кузьміна, О. Орлова, В. Сластьонін.

Щодо проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів, слід зазначити, що Державний стандарт початкової загальної освіти вимагає професійної підготовки майбутніх педагогів на основі комунікативно-діяльнісного підходу. Адже сучасний вчитель повинен ще у стінах вузу навчитися не лише вирішувати різноманітні професійні завдання у стандартних умовах, а й стати спеціалістом, здатним підходити до справи творчо. У кінцевому результаті випускник, який характеризується належним рівнем професійно-педагогічної компетентності, повинен оволодіти фундаментальними педагогічними і психологічними знаннями, які є основою методик викладання усіх навчальних дисциплін у початковій школі; цільовим, стимулюючо-мотиваційним, змістовим, операційно-дійовим, емоційно-вольовим, контроль-регулюючим та оцінно-результативним компонентами навчального процесу; знати психолого-педагогічні особливості розвитку особистості молодшого школяра; розуміти закономірності функціонування навчально-виховного процесу; оволодіти новою методологією та методикою лінгвістичної освіти; не лише засвоїти необхідний обсяг лінгвістичних знань та вмінь, але й розуміти їх внутрішню логіку та міжпредметні взаємозв'язки; оволодіти вміннями професійної самоосвіти та самовдосконалення, педагогічного спілкування і рефлексії тощо.

Поняття комунікативної компетентності вчителя розкриває суть комунікативного підходу в навчанні мови. Термін «комунікативна компетенція» був уперше використаний Д. Хаймсом у 1966 р. Учений розробив

теорію навчання мови і трактував комунікативну компетенцію як внутрішнє знання ситуативної доцільності мови. Упродовж кількох десятиліть після цього поняття комунікативної компетенції, яке часто вживалося як синонімічне до поняття «комунікативна компетентність», набуло багатьох трактувань як у працях зарубіжних, так і вітчизняних учених, зокрема розглянуто його лінгвістичні, прагматичні, соціолінгвістичні та інші аспекти.

Низка авторів пояснюють комунікативну компетентність через поняття «здатності» (О. Аршавська, М. Вятютнев, Д. Ізаренков, Д. Крістел, С. Савіньон та інші). У роботах цих учених комунікативна компетентність розглядається як здатність використовувати мову в тій або іншій сфері спілкування.

Формування комунікативної компетентності спрямоване на розвиток культури мовленнєвого спілкування, засвоєння мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування. Головна мета мовного навчання в початковій школі – формування в учнів комунікативної компетенції, базою якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовленнєвих умінь і навичок.

Мета розвитку комунікативної компетентності – формування культури усного та писемного мовлення як засобу вільного спілкування та самовираження.

Рівень комунікативної компетентності вчителя залежить від: потреби вдосконалювати професійну педагогічну майстерність; потреби підвищувати особисту кваліфікацію спеціаліста; потреби вільного спілкування з колегами; потреби навчатися способів озброєння учнів засобами мисленнєво-мовленнєвої діяльності; потреби отримання методичних рекомендацій з метою підвищення ефективності проведення уроків в початковій класах; потреби в підвищенні рівня спеціальних знань; потреби в підвищенні рівня знань з навчально-виховної роботи; потреби вдосконалювати шляхи особистісного зростання; потреби вдосконалювати професійну педагогічну майстерність; потреби підвищення соціального статусу вчителя.

Як видно з вищесказаного, учені досі не дійшли спільної думки щодо змісту понять «комунікативна компетенція» та «комунікативна компетентність». Це пов'язано як із складністю даних понять, так і з різноманітністю підходів до їх характеристики. Однак посилена увага до цієї проблеми вказує на те, що саме комунікативна компетентність є основною метою підготовки майбутнього вчителя.

УДК 37.036: 374.3

Сироєжко Ольга,

завідуюча художньо-естетичним відділом

Будинку творчості дітей та юнацтва Інгульського району м. Миколаїв

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Зв'язки мистецтва з суспільством поліфункціональні. Мистецтво стимулює духовний та інтелектуальний розвиток особистості, зміцнює її морально-етичні якості, гармонізує соціальні відносини,

розширює й одухотворяє Всесвіт. Воно має надзвичайно важливе значення у розкритті творчого потенціалу й ідеалів людини, бере участь у формуванні її цілісного світогляду: від найнижчого – світовідчуття – до найвищого – світорозуміння – рівня. Вплив мистецтва на внутрішній світ особистості та на її мислення завжди великий, але в кожному епоху він набуває своєї значущості. В сучасному світі, насиченому комп'ютерно-інформаційними технологіями, товарно-ринковими відносинами, засиллям реклами, мистецтво допомагає подолати відставання духовно-морального розвитку людства від науково-технічного прогресу, протистоїть тиску прагматичної ідеології виробництва й ринкових потреб, споживчо-матеріалізованого ставлення до життя, дає надію досягти ідеалу гармонійної людини, спонукає її до істинної, некон'юнктурної творчості.

Вплив мистецтва на душу людини вперше висвітлив Аристотель у вченні про катарсис. Це вчення й досить актуально щодо художнього сприйняття, досягнення людської солідарності, формування гуманістичного світосприймання, залучення до високих духовних цінностей людства, які несуть твори великих творців. Протягом усієї історії культури, мистецтво відображало проблеми морального життя суспільства та особистості. У своїх творах митці розкривають моральні проблеми, які хвилюють їх і людство, дають відповіді на етичні питання. «Мистецтво в його ставленні до моралі, має властивість концентрувати в своїх творах етичну інформацію, надавати їй вигляд особливої цінності, збагаченої глибиною почуттів і переживань... Там, де мистець уважний до моральних явищ і процесів, зміст його творів орієнтується не тільки на нинішнє, а й на майбутнє. Такі твори показують ціннісну перспективу духовного розвитку особистості або суспільства» [4].

Логіка еволюції мистецтва пов'язана з конкретно-історичними періодами розвитку цивілізації. Воно проходить шість етапів: доісторичний, стародавнього світу, середньовіччя, Відродження, Нового часу, другої половини XIX–XX ст. Закономірності розвитку мистецтва ґрунтуються на принципі історизму, що відкриває можливість показати логіку формування його основних структурних елементів, підкреслити їхній безпосередній зв'язок з конкретним історичним періодом, наголосити на тому, що поняття «канон» пов'язане з добою середньовіччя; поняття «стиль» виникає у часи Відродження; «художній образ» стає наріжним поняттям у мистецтві XIX ст., а проблема «художнього методу» фактично ототожнюється мистецьким рухом XX ст.

Мистецтво в усій різноманітності його видів і жанрів є каталізатором творчого потенціалу особистості, воно здатне не тільки змінювати психічний стан людини, але й характер і мотиви її діяльності. Його виховне значення обумовлене психологічними особливостями впливу на людину, перетворення зовнішніх культурних смислів у внутрішні, особистісні. При спілкуванні людини з твором мистецтва діють психологічні механізми емоційного уподібнення, співпереживання [2]. Діючи на глибинні психологічні механізми людських емоцій, мистецтво активно впливає на особистість, збагачуючи її духовний та моральний потенціал. Воно є одним із вирішальних засобів виховання духовності.

Музика (від грец. *Musike* – мистецтво муз) – вид мистецтва, художні образи якого створюються завдяки звукам. Музичний образ позбавлений смислової конкретності слова та візуальної природи архітектурного, скульптурного, живописного, хореографічного, театрального та кінематографічного мистецтв. Музика – найбільш абстрактний вид мистецтва.

Існує думка, що музика, як і муральне мистецтво (печерний живопис), виникла у доісторичний період людської цивілізації. Зокрема, ця точка зору належить професорові С. М. Бібікову, який вважав, що перші музичні інструменти були зроблені з кісток мамонта.

Сприйняття музики тісно пов'язане із завданням формування музично-естетичного смаку. Проблема виховання естетичного смаку – одна з найважливіших сторін естетичного виховання.

Результати. На проблему музично-естетичного виховання в цілому і на окремі її аспекти вказували у своїх працях Л. Коваль, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Лобова, О. Матюшкін. В сучасних психолого-педагогічних дослідженнях визначено шляхи і умови формування творчих здібностей та естетичного виховання дітей у різних видах діяльності: музичній (В. Лабунець, В. Рагозіна, Г. Рігіна); музично-ігровій (О. Борисова, Н. Ветлугіна); музично-ритмічній (Н. Георгян); музично-сценічній (О. Хижна); естетично-оцінній (Д. Джола, А. Щербо, Л. Коваль).

Музично-естетичне виховання спрямоване, загалом, на виховання емоційного відношення до музики шляхом «переведення з області незначних і незрозумілих, або тих, які мають негативну значимість в силу своєї «незрозумілості» і складності в розряд естетично значимих, емоційно усвідомлених» [2, с. 24]. Таким чином, сприйняття – це не пасивне копіювання миттєвої дії, а живий творчий процес пізнання.

М. Лященко, досліджуючи процес сприйняття музики, наголошує на тому, що повноцінне музичне сприйняття не є апріорно властиве особистості. Воно являє собою синтез «розвинених перцептивних уявлень, сенсорної чутливості, тонкої спостережливості, специфічних інтелектуальних та творчих якостей» і відбувається «протягом тривалого часу в процесі цілеспрямованої педагогічної роботи» [4]. Тобто, в сам процес перцептивності обов'язково включається життєвий досвід, індивідуальні психологічні якості особистості, наявні смаки та, загалом, духовний світ індивіда. Видатний вчений-педагог В. А. Сухомлинський також наголошував, що музичне виховання дитини потрібно починати з раннього дитинства. Саме цей період є тим оптимальним віком, коли закладається інтерес до музики, який повинен стати рисою характеру, натури людини. За спостереженням Сухомлинського «Без музичного виховання неможливий повноцінний розумовий розвиток дитини. Як гімнастика випрямляє тіло, так музика випрямляє душу людини» [5].

Особливу роль у музичній освіті відіграють педагогічні концепції Карла Орфа і Золтана Кодая. Ці музичні педагоги вважали, що музична уява, починаючи з елементарного рівня, накопичуються по мірі загального дозрівання особистості і тому важливо стежити, щоб музичний розвиток не відставав від загального розвитку. Результатом музично-педагогічної практики

К. Орфа став знаменитий «Шульверк» – унікальна школа для виховання дітей за допомогою музики, вся система занять у якій будується на інтеграції руху, співу та гри на спеціально створених дитячих музичних інструментах. Педагогічна концепція К. Орфа полягає у: творчому процесі навчання за принципом «від простого до складного»; поєднанні музики, руху, слова; виховання почуття ритму; високої рухової активності; використання музичного фольклору; сприяння розв'язанню низки комунікативних та соціальних завдань. За його думки, дитяча творчість, нехай сама примітивна, дитячі знахідки, нехай самі скромні, самостійна дитяча думка, нехай сама наївна, – ось що створює атмосферу радості, стимулює розвиток творчих здібностей.

Провідними принципами концепції З. Кодая стали наступні: у процесі навчання музиці відводиться центральна роль; гарний музичний смак виховується з дитинства; завдання школи – прилучення до серйозної музики; щоденний спів розвиває тіло і душу; основою музичного виховання є народна музика; спів і рух повинні бути пов'язані, музичне виховання позитивно впливає на розвиток різноманітних здібностей дитини [4].

У 90-х роках минулого століття в Україні набули поширення ідеї вальдорфської педагогіки, цілісної педагогічної системи, що забезпечує вільний творчий розвиток особистості, збереження її фізичного, психічного та духовного здоров'я, соціальну адаптацію та повноцінну самореалізацію у житті. Вальдорфська педагогіка спирається на принципи людинознавства, обґрунтовані видатним філософом та педагогом П. Штайнером на початку минулого століття. Теоретичний аналіз відповідних джерел дозволяє визначити головні з них: гуманістична спрямованість, принцип дитиноцентризму, орієнтації на конкретну дитину, урахування її індивідуальних особливостей та перспектив розвитку; принцип цілісного охоплення природи людини, в основі якого лежить антропософська концепція розвитку дитини через цілісну взаємодію тілесних, душевних та духовних чинників; принцип вікової відповідності (відповідність змісту та методики викладання психолого-педагогічним характеристикам дітей конкретного віку); принцип різнобічності і гармонійності, що включає гармонійне поєднання факторів розвитку інтелектуальних, почуттєвих та вольових функцій особистості; принцип залучення почуттєвого переживання, що передбачає як інтелектуальне, так і емоційно-вольове опрацювання учнями будь-якого навчального матеріалу; принцип пов'язаності з життям; принцип поєднання національного та загальнолюдського у вихованні; принцип релігійної толерантності; принцип поєднання соціального та індивідуального, що дозволяє виховувати самодостатню, соціально адаптовану особистість; принцип поваги до дитини, її почуттів, здібностей та потенціальних можливостей. Головною метою вальдорфської педагогіки є світоглядне, соціальне та професійне самовизначення кожної окремої особистості у контексті усвідомлення власної індивідуальної свободи та відповідальності.

Висновки: Активна музична діяльність розвиває здібності школярів, виховує їх художній смак. Отже, музичне мистецтво навіть при побіжному огляді вражає своєю складністю і багатогранністю. При цьому згадується

вислів відомого німецького філософа О.Шпенглера, який вважав музику вищою формою людського пізнання.

Список використаних джерел:

1. Демянчук О. Н. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи. / О. Н. Демянчук – К., 1995. – 37 с.
2. Кондратенко Г. П. Сутність та структура естетичного світосприйняття особистості у психолого-педагогічному аспекті: науково-методичний журнал / Г.П. Кондратенко – 2004. – № 1. – С. 62.
3. Лозовой В.О., Панов М.І., Стасевська О.А. Етика: навчальний посібник. / В.О. Лозовой, М.І. Панов, О.А. Стасевська. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 27.
4. Ляшенко М.П. Сучасні зарубіжні концепції музичного виховання. // Педагогіка і психологія./ М.П. Ляшенко – 1996. – № 2. – С.171–178.
5. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину. Вибр. твори у 5т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.2 – С. 378–385.

УДК 378.14

Січко Ірина,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

**ІДЕЇ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ
В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується докорінними змінами у всіх суспільно політичних, економічних структурах та переоцінкою життєвих цінностей. З'явилися ознаки критичного стану і в духовному житті: втрачається престижність знань, знижується моральна культура. Практичні навички, підпорядковані пресловутому «вмінню жити», стали значною мірою визначати поведінку людей. Об'єктивною реальністю стало наростання негативних тенденцій в молодіжному середовищі, які проявляються в споживацтві, дармоїдстві, рості злочинності. Тому виховання високоморальної особистості в умовах, що утворилися, нагальна потреба суспільства.

На основі аналізу сутності гуманізму та гуманності, як його етичного аспекту, в нашому дослідженні розкривається зміст гуманного відношення до людей. Воно є складним за своєю структурою і включає в себе цілий ряд моральних норм, таких як: доброзичливість, чуйність, повага, співчуття, вимогливість до себе та оточуючих, непримиримість до всякого зла та несправедливості. Гуманні відносини проявляються в почуттях, мотивах і відповідній їм поведінці [1, с. 482].

Орієнтація особистості в процесі її формування на загальнолюдські ідеали, прагнення до подальшого їх удосконалення – одне із важливих завдань національної школи.

Проблема формування гуманних відносин не нова. Спираючись на філософські, соціологічні, психологічні дослідження, педагогічна наука все активніше шукає шляхи виховання гуманної людини. При цьому вона використовує багатовікові традиції прогресивної зарубіжної та вітчизняної

класичної педагогіки (Я. А. Коменський, Я. Корчак, Й. Г. Песталоцці, М. І. Пирогов, Ж.-Ж. Руссо, Л. М. Толстой, К. Д. Ушинський та ін.)

Проблема формування гуманних відносин досліджувалась П. П. Блонським, С. Ф. Русовою, С. Т. Шацьким, А. С. Макаренко.

В працях Ф. Ф. Корольова, І. В. Мединського, З. І. Равкіна, А. Ш. Мельниченко, І. Д. Ясинського, М. М. Грищенко висвітлюються питання створення відповідних матеріальних та соціальних умов виховання гуманізму і реалізації його в практичній діяльності педагогічних колективів загальноосвітніх шкіл.

Вагомий внесок до розв'язання проблеми формування гуманних відносин, виховання гуманної людини внесли Ш. О. Амонашвілі, Н. І. Болдирев, В. О. Сухомлинський.

Окремим аспектам формування гуманних відносин присвячені праці А. Г. Ковальова, Л. І. Божович, О. В. Киричука, В. І. Петрової, І. Д. Бега. Дослідники довели, що вік учнів початкових класів найбільш сприятливий для формування особистісних пізнавальних потреб, моральної свідомості, гуманних якостей.

В. О. Сухомлинський сформулював педагогічну концепцію, основою якої є повага і довіра до дитини, визнання її унікальності і права на власний моральний вибір. У своїй педагогічній практиці В. О. Сухомлинський відстоював головну філософську ідею свого життя: гуманне суспільство можуть створювати лише мудрі, гуманні люди, а таких людей може виховати лише гуманізм. В. О. Сухомлинський у багатьох своїх працях підкреслював, що в рішенні складних задач навчання і виховання значна роль належить вчителю. Він глибоко досліджував цю проблему, її особливості. Він зазначав, що «необхідно, щоб особистість вчителя здійснювала найбільш яскравий, діяльнісний та благодіючий вплив на особистість учня ...» [2, с. 346].

Одним із напрямків морального виховання підростаючого покоління є гуманістичне виховання. Воно покликано прищеплювати молодій людині, яка входить у життя, стійке, активно діюче гуманне ставлення до людей.

Але, щоб діяльність учителя у цьому напрямку набула належного характеру, йому необхідне знання всіх суттєвих ознак гуманного ставлення людини до людей. Чітке усвідомлення мети гуманістичного виховання допомагає вчителю перетворити її у зміст прагнень своїх вихованців, прилучати їх до стійкого вироблення у собі основних моральних якостей [2, с. 504].

Перш ніж перейти до детального розгляду тих конкретних рис, які в сукупності своїй складають етичний зміст гуманного ставлення людини до людини, відмітимо різницю у поняттях «гуманізм» і «гуманність».

Гуманізм – це вираження людяності в усіх багатоманітних проявах людської поведінки.

Гуманність – риса людини, яка проявляється у людяності у своїх діях і ставленні до інших людей.

Отже, вищезазначене дає підстави стверджувати, що гуманність – особистісна якість, зміст якої обумовлений наслідуванням принципів гуманізму. Гуманність формується на основі повсякденного доброзичливого

ставлення людини до оточуючих. Коли таке ставлення набуває глибокої усвідомленості, стікості, воно перетворюється в особистісну якість.

Гуманізм є вихідною категорією для характеристики поняття «гуманізація виховання», визначення сутності, змісту та організації цілеспрямованої виховної роботи з гуманізації відносин учнів.

Гуманізація відносин – це той логічний центр загальної системи педагогічної науки, на основі якого можна конструювати розв'язання проблеми формування особистості, її внутрішнього світу, регуляції поведінки людей, будувати ефективну систему виховання.

Тому знання педагогом сукупності потреб, що утворюють гуманність, знання засобів їх задоволення, усвідомлення особистої відповідальності за їх розвиток у підростаючого покоління складає найважливішу умову вдосконалення гуманістичного виховання школярів.

У своїй творчій діяльності В. О. Сухомлинський виходить з положень класичної педагогіки про важливість дошкільного і молодшого шкільного віку у формуванні людської особистості та великі потенційні можливості для розвитку і виховання в ці роки. Дуже важливо, щоб основні інтелектуальні вміння, потрібні для успішного оволодіння змістом шкільної освіти, самостійного засвоєння та осмислення навчального матеріалу, розвитку пізнавальних сил і здібностей, починали закладатися саме у цей період. Цей вік багатий на приховані можливості розвитку, які важливо своєчасно помічати і підтримувати.

З приходом дитини до школи основною діяльністю стає навчально-пізнавальна, по-перше, тому, що саме через неї здійснюється процес активного пізнання малюком навколишнього світу, який спрямований на оволодіння системою знань з різних наукових сфер, по-друге, саме у навчальній діяльності починають формуватися як основні якості особистості молодшого школяра, так і окремі психічні процеси; розвиватися здібності, нахили, які стануть основою розвитку школяра.

Важливим аспектом морального розвитку дитини є формування гуманного ставлення до людей. Відомо, що вчитель початкових класів – найголовніша людина для молодшого школяра і авторитет його незаперечний. Очевидна і фундаментальність формуючого впливу, за В. Сухомлинським, особистості вчителя на становлення життєвої позиції дитини, її ставлення до навколишніх людей [1, с. 493].

Спілкування, націлене на розвиток учнів, має бути головною метою вчителя. Психологічний портрет особистісно-зорієнтованого вчителя:

- з ним може поспілкуватися без страху кожен з учнів, він дає можливість висловлювати усі їхні думки і почуття, відвертий у своїх поглядах;
- демонструє цілковиту довіру до дітей, не принижує їхньої гідності;
- щиро цікавиться життям учнів, небайдужий до їхніх проблем, справедливий;
- виявляє емпатійне розуміння – бачення поведінки учня його ж очима, вміє відчувати внутрішній світ дитини;
- надає учням реальну допомогу.

Процес спілкування сприяє реалізації формування в молодших школярів чіткої гуманістичної позиції. Гуманні почуття та гуманна свідомість виховуються, тобто обираються дитиною в процесі спілкування. Спілкування розглядається як особливий вид діяльності, де в центрі уваги – особистість, її унікальність і неповторність.

У шкільній практиці часто допомога педагога дитині здебільшого пов'язується тільки з розв'язанням пізнавальних завдань і тому занадто звужується, втрачає широкий педагогічний смисл. Справжню допомогу в розвитку дитини ми повинні вбачати у самій спрямованості та характері педагогічного процесу, вирішуваних ним завданнях формування та виховання особистості.

На жаль, виховання особистості учня певні вчителі розуміють як вільну від виховання «передачу» знань, умінь, навичок. Це одна із вагомих причин, через яку ситуація у вихованні школярів надто повільно змінюється на краще.

На думку В. О. Сухомлинського, для забезпечення процесу формування гуманістичного досвіду потрібні відповідні педагогічні умови; їх значення полягає в тому, щоб у визначений термін професійної підготовки майбутній вчитель отримав можливість вийти на рівень концептуального самовираження.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Вибрані твори в 5 томах. – Т. 3. – К.: Радянська школа, 1980. – 536 с.
2. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю. Вибрані твори в 5 томах. – Т. 2. – К.: Радянська школа, 1976. – 655 с.

УДК 387.14:373.3

Склянова Юлія,

*студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
**Науковий керівник: Авраменко Квітослава Богданівна, доктор
філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського**

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність проблеми. Актуальність методу проектів значно підвищується при переході сучасної системи освіти від управління процесом освіти за кінцевим результатом до компетентнісного підходу, пов'язаного з виховання і розвитком компетентнісної особистості здатної діяти осмислено, орієнтуватись у навколишньому середовищі.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Як відомо, дидактичні основи методу проектів розробили американські педагоги Дж. Дьюї та його послідовники В. Кілпатрик, Є. Коллінз, Є. Паркхерс. Дж. Дьюї не вживав термін «проектне навчання», а оперував терміном «активні методи навчання». Уперше поняття «метод проектів» застосував В. Кілпатрик.

У 60-і рр. минулого століття у низці публікацій знайшла віддзеркалення думка про необхідність формування нової наукової дисципліни – педагогічного проектування і появи фахівця педагога-проектувальника. На початку 70-х років ХХ сторіччя в педагогічній літературі почали з'являтися такі терміни, як «програма діяльності», «проекти виховання, навчання, організації», «плани», «програми», «проектування особистості», «техніка виконання гри, користування книгою», «інструмент виховання», «інструмент розвитку особистості», «інструментування педагогічної дії». Все це вимагало теоретичного осмислення, і педагогіка все глибше проникала в галузь проектування.

У кінці 80-х рр. ХХ ст. з'явилася перша праця з педагогічного проектування В. Безпалька, який визнавав проектування і технології як самостійні види педагогічної діяльності.

Поняття «педагогічне проектування» пройшло вікову еволюцію та на сучасному етапі його визначають як сукупність усіх умінь щодо проектування процесу викладання. Цей тип умінь є необхідною складовою фахової підготовки майбутнього педагога та їх розвиток є актуальним на сучасному етапі розвитку української освіти.

Основне завдання проектної діяльності – це озброєння дитини інструментарієм для вирішення проблем, пошуку та досліджень у життєвих ситуаціях.

Проектна методика для початкової школі цікава насамперед спробою зорієнтуватися на особисті інтереси учня, будувати навчання на активній основі через діяльність дітей з певною метою, що вимагає використання дослідницьких та пошукових завдань, творчості, роботи з різними джерелами інформації. Пропонуючи учням початкових класів роботу над проектом, потрібно враховувати навчальну ситуацію з певних предметів, власні інтереси та здібності учнів. Дидактична мета проекту повинна бути триєдиною, що сприяє становленню компетентнісної особистості молодшого школяра.

Отже, аналіз педагогічної літератури з цього питання дає можливість з'ясувати, що технологія проектів на сьогодні – одна з найбільш розповсюджених видів дослідницької роботи школярів. Вона розглядається як альтернатива класно-урочній системі навчальних закладах, яка має бути використана як доповнення до інших видів навчання. Участь у проектній діяльності молодших школярів сприяє формуванню у них життєвих та предметних компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. – http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
3. Концепція позашкільної освіти та виховання // Шкільний світ. – 2005. – № 101–102 – С. 3-7.
4. Кондратова Л.Г. Організація проектної діяльності учнів в позаурочний час / Л.Г. Кондратова. – Х. : Основа, 2009. – С. 124.

5. Мантула Т.І. Проектні технології: теорія і практика / Т.І.Мантула. – Кіровоград: ТОВ «ПОЛІМЕД-Сервіс», 2008. – 150 с.
6. Роменець В.А. Психологія творчості: Навчальний посібник.– К.: «ЛИБІДЬ», 2004. – 286 с.
7. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С.О. Сисоева. – К. : Поліграфкнига, 1996. – 406 с.

Соляник Альона, Солодка Вікторія,
студентки 548 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник: Авраменко Квітослава Богданівна, доктор
філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського

ІДЕЇ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ
К. Д. УШИНСЬКОГО

Наголошуючи на важливості формування почуття національного в людині, К. Ушинський писав: «Є лише одна загальна для всіх природжена схильність, на яку завжди може розраховувати виховання: це та, що ми зevamo народність. Як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до Батьківщини, і ця любов дає вихованню ключ до серця людини і могутню опору для боротьби з її поганими природними, особистими, сімейними і родовими нахилами. Звертаючись до народності, виховання завжди знайде відповідь і допомогу в живому і сильному почутті людини, яка впливає багато сильніше за переконання, сприйняття тільки розумом, або за звичку, вкорінену страхом покарань. У лиходія, у якого згасли всі благородні людські почуття, може ще дошукатися іскра любові до батьківщини: поля батьківщини, її мова, її перекази із життя ніколи не втрачають незбагненої влади над серцем людини. Є приклади ненависті до батьківщини, але скільки любові буває іноді в цій ненависті!» [3].

Вихователь повинен чітко бачити сам процес становлення національної свідомості дитини та глибоко розуміти зміст ключових слів («національний», «патріотизм», «громадянськість» тощо).

Великі можливості для формування моральних якостей особистості закладені в неписаних законах лицарської честі, що передбачають: виховання любові до батьків, до рідної мови, рівність у коханні, дружбі, побратимство, готовність захищати слабших, піклуватися про молодших, зокрема дітей; шляхетне ставлення до дівчини, жінки. Непохитну рівність ідеям, принципам народної моралі та духовності; відстоювання повної свободи й незалежності особистості, народу, держави; турботу про розвиток народних традицій, звичаїв, обрядів, бережливе ставлення до рідної природи, землі; прагнення робити пожертви на будівництво храмів, навчально-виховних і культурних закладів; цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму, вміння завжди й всюди чинити шляхетно, виявляти інші чесноти.

Важливим у моральному вихованні є святкування дат народного календаря. Народний календар – це система історичних дат, подій, спостережень за навколишньою дійсністю, народних святих, інших урочистостей, які відзначаються протягом долі; це енциклопедія знань про життя людей, їх побут, спосіб життя, виховну мораль, природні явища [1]. Є в народному календарі також дати, пов'язані з релігійними святами. Складовою народного календаря виступає родинний календар, який охоплює важливі дати, віхи життя сім'ї, кожного її члена.

Тематика виховних заходів, які проводять у сучасній початковій школі, свідчить про те, що виховання повертається до національних традицій та джерел вітчизняної педагогіки.

Моральне виховання починається з перших кроків свідомого життя дитини. Саме в молодому віці, коли душа дуже піддатлива до емоційних впливів, ми розкриваємо перед дітьми загальнолюдські норми моральності, вчимо їх абетки моралі. Саме тому, вчителі початкової школи намагаються, щоб кожна дитина могла щасливо жити й працювати, переживаючи радість за зроблене для людей, повинна робити те, що треба для загального добра. Вони повинні відчувати, що в кожній людині є серце, яке треба берегти, що завдати їй болю – велике зло. Нехай дитяче серце хвилюється за частку живого й гарного; йому тоді буде чуже розбещене почуття солодкого задоволення від думки, що чиєсь серце страждає через нього.

К. Д. Ушинський вважав головним завданням школи виховання в учнів високих почуттів любові й відданості народові. Великого значення у зв'язку з цим він надавав вивченню історії – історія народу, його життя й боротьби в минулому й тепер, вивченню рідної мови, літератури й особливо фольклору. Він писав, що з вуст трудового народу «плететься чудова народна пісня, з якої черпають своє натхнення й співає, і художник, і музикант; чується влучне, глибоке слово, у яку, за допомогою науки й дуже розвиненої думки, вдумуються філолог та філософ і дивуються глибині й істині цього слова...» [3].

Багато цінних думок висловив К. Д. Ушинський з питань методики морального виховання. Вказуючи на необхідність виховувати свідому дисципліну, він різко критикував сучасну йому школу, у якій «дисципліна спиралася на найбільш проти природну основу – на страх до вчителя, який роздає нагороди й покарання...Цей страх, – писав він, – змушує дітей не тільки до невластивого, а й шкідливого для них положення: до нерухомості, класної нудьги й лицемірства».

Таким чином, робота вчителя початкової школи має особливого значення у формуванні моральних цінностей молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Охріменко Н.Д. Народознавство на уроках української мови // Початкова школа. – 1991, № 3. – С. 16–19.
2. Стельмахович М. Т. Народна педагогіка. – К. : Рад. школа, 1985. – 226 с.
3. Ушинський К.Д. Педагогические сочинения: В 6 томах. Т 1 / Состав. С.Ф.Егоров. – М. : Педагогика, 1988. – 416 с.

Тарасюк Анастасія,
*викладач кафедри початкової освіти факультету дошкільної та
початкової освіти Миколаївський національний університет імені
В. О. Сухомлинського*

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми. Концепція розвитку школи стверджує необхідність якісного оновлення змісту освіти, забезпечення безперервного процесу становлення та розвитку гармонійної творчої особистості учня. Школа бере на себе місію створення нового освітнього середовища, де панує атмосфера педагогічної творчості вчителів – одноступів, учнів і батьків. Нове освітнє середовище передбачає й новий зміст освіти, нові технології навчання і виховання, розвиток інтелектуальних здібностей дітей, щоб вивести кожного школяра на виховання культури творчого мислення. Сьогодні школа має готувати не лише носія знань, а й творчу особистість, яка здатна використовувати здобуті знання для конкурентоспроможної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя, тобто формувати компетентну особистість. Одним із пріоритетних завдань навчально-виховного аспекту є формування ключових творчих здібностей особистості, яке реалізується при виконанні та удосконаленні всієї змістової лінії художньо-творчої діяльності.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Широке коло досліджень проблеми формування предметно-перетворювальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи підтверджує її актуальність. Питання формування професійної компетентності майбутнього вчителя на сучасному етапі вивчали В. Баркасі, М. Елькін, В. Калінін, Л. Карпова, Н. Лалак, Г. Монастирна, О. Онопрієнко, І. Полубоярина, В. Саюк, І. Халимон. Проблема підготовки майбутнього вчителя початкової школи у наукових доробках Н. Бібік, В. Бондар, М. Вашуленко, С. Мартиненко, І. Пальшкової, О. Савченко, Л. Хомич та ін.). Сучасна наука розглядає предметно-перетворювальну компетентність як складну конвергенцію основних видів найбільш активних і продуктивних форм діяльності людини, що перетворює дійсність – праці, пізнання і спілкування. Різні аспекти цієї проблеми розроблялися філософами, соціологами, педагогами, психологами, зокрема, Б. Ананьєвим, Г. Альтшуллером, Л. Андреєвим, В. Введенським, С. Гольдентрихтом, Є. Громовим, В. Загвязинським, М. Каганом, В. Кан-Каликом, Н. Кузьміною, В. Моляко, В. Шинкаруком, А. Шуміліним та іншими.

Мета статті – розкриття особливостей формування предметно-перетворювальної компетентності студентів спеціальності «Початкова освіта».

Виклад основного матеріалу. В Україні здійснюється пошук шляхів якісної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, формування їхньої професійної компетентності на засадах синтезу мистецтва, науки і техніки, наступності змісту професійного навчання, його індивідуалізації та диференціації.

Важливою умовою розвитку сучасного суспільства є реформування вищої педагогічної школи, яка забезпечує підготовку компетентних, конкурентоздатних спеціалістів, що зумовлює розробку науково-обґрунтованих концепцій, моделей, систем професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи.[4]

Нові вимоги, визначені суспільством до професійної підготовки сучасного вчителя, його професійної компетентності, орієнтація на ефективність результатів його діяльності зумовили необхідність дослідити сутність понять «компетенція»; «компетентність»; «компетентнісний підхід»; «професійна компетентність вчителя початкової школи»; «предметно-перетворювальна компетентність».

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» за редакцією В.Бусела, компетенція визначається як: 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [2]. У цьому ж словнику розглядається термін «компетентність» як властивість за значенням компетентний. Компетентний – 1) той, хто має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікації; 2) який має певні повноваження, повноправний, повновладний [2].

Аналізуючи наукові праці українських та зарубіжних дослідників, можемо дійти висновку, що серед кола проблем, пов'язаних з формуванням предметно-перетворювальної компетентності фахівця, особливе місце належить дослідженням з питань професійної компетентності майбутнього педагога, представленим у науковому доробку В. Бондаря, С. Вітвицької, О. Дубасенюк, І. Зязюна, О. Митника, Є. Павлютенкова, В. Семиченко, Е. Соф'янца та інших українських науковців. Низка науковців, зокрема І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Самещенко, В. Семиченко, Н. Тарасевич, розглядаючи питання теоретичної підготовки майбутніх учителів, акцентують увагу на розвитку творчого потенціалу особистості педагога.

В процесі професійної підготовки потрібна щоденна і наполеглива праця над розвитком своїх здібностей до педагогічної діяльності, формуванням ціннісних орієнтацій, виховуванням уміння спілкуватися з людьми, у процесі органічної взаємодії розв'язувати завдання навчання та виховання.

Особливу цінність у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи має праця Ю. Завалевського «Сучасний вчитель: вимір часу» [3]. Висвітлені в ній ідеї співзвучні із запитамі сьогодення у потребі високопрофесійних фахівців.

Предметно-перетворювальну компетентність Ю. Завалевський розглядає як складову професійної діяльності вчителя, що формується за допомогою складної трансформації інтересів, мотивів, потреб, під час практики, на основі процесів усвідомлення і переосмислення [3, с. 60]. Він зазначає, що професійна компетентність вчителя визначається не лише базовими знаннями та вміннями, а й ціннісними орієнтаціями, мотивами його діяльності, розумінням себе та навколишнього світу, сталими взаєностосунками з людьми, здатністю до розвитку свого творчого потенціалу [3, с. 59].

Зважаючи на нові вимоги суспільства до майбутнього фахівця, вважаємо, що під професійною компетентністю майбутнього вчителя початкової школи засобами художньо-естетичних технологій слід розуміти інтегральне особистісне утворення майбутнього фахівця, яке вміщує комплекс поліфункціональних професійних знань, практичних навичок і вмінь, особистісних якостей та набутого професійного досвіду, спрямованих на успішну реалізацію професійної педагогічної діяльності засобами художньо-естетичних технологій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Якість початкової освіти визначається не лише засвоєнням учнями предметних компетентностей, а й ключових, які мають бути найважливішим особистісним надбанням кожного випускника початкової школи. Успіх реалізації методичної складової підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів визначається впровадженням у практику навчання нових підходів до його організації й арт-технологій. Розробляючи і впроваджуючи нові технології у навчальний процес трудового навчання молодших школярів, слід подбати про те, щоб змінити ставлення учнів до праці, стимулювати позитивну мотивацію й прагнення займатися предметно-перетворювальною діяльністю з повною віддачею сил і творчості, забезпечити ситуацію успіху для кожного молодшого школяра.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
3. Завалевський Ю.І. Сучасний вчитель: вимір часу : навч.-метод. посіб. для вчителів та студ. вищ. пед. навч. закладів / Ю.І. Завалевський. – К. : ВД «Букрек», 2008. – 288 с.
4. Колесник Н.Є. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів: Монографія. / Н.Є. Колесник. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2008. – 291 с
5. Локшина О. Розвиток компетентнісного підходу в освіті Європейського Союзу / О. Локшина // Шлях освіти. – 2007. – № 1. – С. 16–21.

Урсалова Наталя,
студентка VI курсу 648 групи заочної форми навчання факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

**ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ У
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

*Без високої культури читання
Немає ні школи, ні справжньої розумової праці.*

В. Сухомлинський

Сучасна якість освіти в початковій школі визначається рівнем оволодіння дітьми молодшого шкільного віку ключовими компетентностями – здатність самостійно діяти в навчальному процесі, використовувати набуті знання і вміння на практиці і в житті.

Навчання літературного читання в молодших класах приділяється значна увага, його метою вважається не підвищення грамотності і вдосконалення навичок читання, а й формування читацької компетентності молодших школярів, усвідомлення себе як вдумливого читача, здатного до застосування читацької діяльності як спосіб самовдосконалення. Формування звички читати так, щоб отримати насолоду від спілкування з книгою, задовольнити свої пізнавальні інтереси, розширити свої пізнання і можливості.

Сформувати будь-яку компетентність дуже важко, якщо дитина погано читає. В учня, який не вміє читати, або читає дуже повільно, будуть виникати труднощі при виконанні домашніх завдань. Йому буде нецікаво на уроках.

Як показники інтересу до читання в учнів можуть виступати: позитивне ставлення до читацької діяльності; зацікавленість літературними творами; захоплення читанням; бажання поділитися емоціями від прочитаної книги.

Читацька компетентність визначається за наступними критеріями:

- володіння технікою читання вголос і про себе;
- досвід читання різноманітних письмових текстів, як художніх, так і науково-популярних;
- усвідомлення прослуханих і прочитаних творів;
- духовною потребою в читанні і книзі;
- вміння особисто вибирати книгу для читання.

Для поліпшення навичок читання потрібно викликати інтерес до нього у молодшого школяра.

У процесі оволодіння технікою читання молодші школярі спочатку запам'ятовують букви, пізнають своєрідність їх поєднань, розрізняють конкретну букву з числа інших, співвідносять її зі звуком, з'ясуують, як вона позначає, коли виявляється в ланцюжку інших букв, що утворюють слово. Потім починають відтворювати звукову форму слова, розвивається досвід плавного складового читання, читаються складові збірки, слова, словосполучення, пропозиції, невеликі слова. В результаті систематичної і цілеспрямованої роботи складається навик читання.

Надзвичайно важливо на уроках в молодших класах розвивати потреба в самостійному, ініціативному читанні засобом застосування різноманітних форм позакласної діяльності. Для цього потрібно буде створити умови. Головне з них – організація читацького простору для молодших школярів, правильна добірка матеріалу для читання, націлена на становлення читацької діяльності.

Правильна читацька діяльність складається на заняттях з літературного читання, в даному процесі цілком можливо виділити три моменти роботи з текстом.

- 1 – прогнозування тлумачення, чуттєвої, тематичної спрямованості тексту
- 2 – робота з текстом під час його читання.

Після первинного прочитання зіставляються початкові припущення учнів зі змістом та емоційним забарвленням прочитаного тексту. При повторному читанні спостерігається визначення основних слів, коментування тексту учнями, проводиться бесіда з автором через текст.

3 – здійснюється робота з текстом після прочитання: колективне обговорення змісту і смислового навантаження, коментування картинок, дискусія.

Учням молодшої школи цілком можливо дати творчі завдання, що базуються на сферах читацької діяльності (художні форми уяви, емоції).

Позитивний вплив на складання читацької діяльності у молодших школярів надає використання групової роботи на уроках літературного читання. Особливо в значній мірі воно простежується при інсценуванні художніх творів.

Під час уроків по літературному читання цілком можливо використовувати різноманітні форми роботи з творами, таких як створення проблемних і пошукових ситуацій, що налаштувати всіх учнів на активну участь у вирішенні проблемних питань.

Під час проведення бесід-дискусій молодші школярі навчаються міркувати і висловлювати особисту думку про прочитане. Як продемонстрували результати досліджень, в разі якщо діти отримували завдання самостійно задавати питання за змістом прочитаного, то у них істотно підвищується вдумливість читання. У пошуках відповідей на особисті питання учням доводилося звертатися до тексту твору, потроху накопичуючи матеріал для переказу.

Безсумнівно, власний приклад вчителя надає особливий вплив на досягнення позитивних результатів по формуванню читацької компетенції. У разі якщо вчитель може виразно і барвисто прочитати художній твір, зуміти захопити дітей так, що вони будуть самостійно знаходити і читати твір, уривок з якого вони почули, через те, що їм дуже сподобалося, як його прочитав учитель. Молодші школярі намагаються наслідувати викладача голосом, інтонацією. Тим самим використовується метод усного словесного малювання. Під час читання складних текстів потрібно приділяти значну увагу словниковій роботі, застосовувати різні прийоми для пояснення значення нових слів, працювати з прислів'ями та приказками, загадками. Складні слова цілком можливо пояснювати за допомогою тлумачного словника, навчаючи способам роботи з ним, а також демонструючи самі предмети або їх ілюстрації, приводячи їх синоніми та антоніми.

Драматизація процесу роботи над твором сприяє підвищенню інтересу до читання у дітей молодшого шкільного віку.

Підвищенню інтересу до самостійного читання книг сприяють нестандартні форми роботи з дитячою книжкою (конкурси та вікторини, усні журнали, читацькі конференції, випуск літературної газети.)

Приклади позакласних заходів, націлених на стимулювання інтересу до читання і підвищення читацької компетенції:

- проведення предметних тижнів (створення тематичних і предметних газет, підбір матеріалів по дослідницькій роботі, виступ хлопців з доповідями та повідомленнями з різних предметів і т. д.);
- зустрічі з цікавими людьми;
- участь в змаганнях (конкурс читців віршів, ілюстрацій, творів і т. д.).

– підготовка і роль в класичних календарних святах, етнічних і православних урочистостях.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в навчальній і позакласній роботі істотно збільшує ефективність роботи з виховання у дітей інтересу до книжки, до читання (пізнавальні, цікаві ігри, вікторини, знайомство молодших школярів з письменниками та їх творами біографією і творчістю художників, артистів, науковців і т.д.) Позитивний вплив робить своєчасний і тісний контакт з батьками молодших школярів. Це дає можливість педагогу знайти в їх особі надійних і надійних помічників. Згода книжкових інтересів і книжкового оточення батьків і дітей – головна умова успішного формування дитини-читача в сім'ї, тому максимально використовуємо виховний потенціал сім'ї, установлюємо контакт з батьками, надаємо їм необхідну допомогу.

До завершення початкової школи переважна більшість учнів володіє достатнім рівнем техніки читацької роботи, можливістю самостійно мислити, організовувати особисту пізнавальну діяльність. Всі перераховані вище якості сприяють соціальної адаптації молодшого школяра в суспільстві, його громадянської активності.

Набуті учнями у початкових класах навички читання, особистісні якості, пов'язані із формуванням мовної культури особистості, стануть фундаментом для подальшого навчання, виховання, розвитку, самовираження, значною мірою зумовлять практичну, громадянську, професійну діяльність у майбутньому. А головне – допоможуть дитині опанувати найвище мистецтво – мистецтво життя!

Список використаних джерел:

1. Фурсова Л. Від літературної компетенції – до життєвої компетентності // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах. – 2005. – № 5. – С. 12–21.
2. Вашуленко О. В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Дайджест 1 / О. В. Вашуленко. 2011. – 94 с.
3. Логачевська С. Критичне мислення і диференціація на уроках читання. – Початкова школа. – 2004. – № 7. – С. 26.
4. Формування читацької компетенції в контексті сучасної методичної парадигми // Науковий вісник Чернівецького національного університету «Серія педагогіка і психологія». – 2006. – Вип. 300. – С. 184–194.
5. Сафарян С. Проблеми формування читацької компетенції школярів у світлі сучасного змісту шкільної літературної освіти / С. Сафарян // Всесвіт. л-ра в серед. навч. закл. України. – 2008. – № 10. – С. 4–6.

Чичук Антоніна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У США

Підходів, що впливають на побудову курсів професійної підготовки майбутніх американських учителів, багато, що пов'язано з тим, що в онову

системи освіти у США покладено плюралізм. Це такі підходи: біхевіоризм, когнітивізм, гуманізм, конструктивізм та ін.

Біхевіористський підхід (поведінковий) зародився у 30–40-х роках ХХ століття його прихильники – Дж. Б. Уотсон, Б. Блум та інші поширюють ідеї, що його методологія обумовлює сциентичний (науковий) характер психологічних та педагогічних положень, що сутність і поведінка людини детерміновані зовнішнім середовищем незалежно від індивідуальних і генетичних відмін. Процес навчання уявляється ними як набір цілей, їх критеріїв, оцінки, умов навчання, тестування, що допомагає уточненню поставлених цілей [2, с. 68–69].

Біхевіористська психологія увагу приділяє вивченню змін, які відбуваються в поведінці людини як реакція на стимули у навколишньому середовищі; внутрішні ж трансформації залишаються без уваги. Основним при цьому підході є вчитель, учень пасивний, він має вивчити все, про що говорить учитель. Як зазначає Н. Малкова, програми професійної педагогічної підготовки не можна віднести до тих, що засновані зараз на біхевіоризмі [1, с. 106–107].

У 80–90-ті роки когнітивістський напрям почав домінувати над біхевіористським, при якому самостійна дослідницька робота пропонується майже в усіх програмах щодо підготовки майбутніх учителів у США. У зв'язку з цим, прихильники підходу М. Айзенк, Ж. Піаже вважають, що учень – не пасивний, він активний дослідник навколишнього світу. Адже викладач ВНЗ виступає не передатчиком інформації, він виробляє у студентів потребу «вчити себе вчитися», вміння самостійно засвоювати інформацію, аналізувати ситуацію та приймати рішення [1, с. 107–109].

Отже, в процесі використання когнітивістського підходу майбутні вчителі виконують науково-дослідну роботу, вивчають курси за вибором. Але слід зазначити, що цей підхід не заперечує повністю біхевіоризм, лише розширює його, приділяючи увагу внутрішнім трансформаціям, які аналізуються.

Сьогодні когнітивістський підхід уступає свої позиції конструктивістському підходу, сутність якого полягає в підготовці такого вчителя, який би міг досягти необхідного рівня знань із свого предмета, а також професійної підготовки до педагогічної діяльності.

Американські вчені Г. Каннелла (G. Cannella) та Дж. Райф (J. Reiff) конструктивістський підхід визначають таким чином: це епістологія, яка пропонує власне пояснення природи знань, конструюючи своє особисте нове розуміння, бо те, що людина знала до цього, вступає у взаємодію з новими для неї ідеями і діяльністю. Такі знання одержуються в результаті занурення у зміст. При цьому вчитель підтримує учнів, які вчаться висувати нові проблеми, ідеї, думки і не настоює на вірних відповідях та інтерпретаціях [1; 3, с. 110–112]. При застосуванні конструктивістського підходу основна увага приділяється внутрішньому розвитку.

Одним із проявів конструктивістського підходу є те, коли студенти самостійно виробляють для себе розуміння навчального матеріалу, самі його оцінюють, виступаючи в ролі експертів у процесі власного навчання [1, с. 126].

Гуманітарний підхід орієнтований на самореалізацію, на абсолютизацію особистості унікальності й неповторності, на самовиявлення особистості. Підхід сприяє підвищенню якості професійної педагогічної підготовки студентів у ВНЗ США. Теоретичні основи гуманістичного підходу розробляли вчені А. Маслоу, К. Роджерс та ін. [2, с. 69].

Американський вчений К.Т.П. Даймонд (С.Т.Р. Diamond) вважає, що лише гуманістичний (персоналістський) підхід до підготовки студентів, тобто забезпечення їм повного розуміння їх індивідуальних якостей, професійних умінь та схильностей, розв'яже проблему підготовки творчого вчителя, здатного до неперервного самовдосконалення. Особлива увага в цьому підході приділяється формуванню особистісних цілей учителя [4; 18, с. 131]. але, не дивлячись на те, що сьогодні переважає знанийовий підхід у навчанні, в американських школах значна увага приділяється вибору самого учня та існує певна гнучкість навчальних планів [1, с. 136]. Але реалізація гуманістичного підходу не повинна відбуватися на шкоду знання, які учні одержують у школі від добре підготовлених учителів як з предмету, так і професійно [1, с. 141].

Останнім часом в усіх ВНЗ США виділяється тенденція посилення мультикультурної підготовки вчителів із урахуванням регіональних особливостей [2, с. 112]. Мультикультурологічний підхід до якості педагогічної освіти у США характеризується культурним, етнічним, расовим, релігійним різноманіттям, при цьому кожний громадянин функціонує в межах своєї етнічної групи. Цей підхід орієнтує на врахування національних та етнічних відмін, формує моделі педагогічних орієнтацій, притаманних світогляду й потребам мультиетнічного суспільства США. Підхід дозволяє залучати молодь із національних меншин для навчання їх професії вчителя, підтримувати етнічний плюралізм. Цю проблему досліджують відомі американські вчені Джеймс Бенкс, Джоел Спринг та ін. [2, с. 71–73].

Мультикультуралістичний підхід до підготовки педагогічних кадрів в Америці забезпечує розв'язання таких завдань:

- Створення сприятливих можливостей для одержання освіти для всіх категорій громадян країни, незалежно від їхньої расової та етнічної приналежності;
- Розроблення технологій з етнокультурної, бікультурної, білінгвальної підготовки студента;
- Ознайомлення із змістом різних культур, формування толерантного ставлення до інших культур [2, с. 145–146].

Викладачі-дослідники С. Керр, Е. КукСазен та ін., характеризуючи концептуальні основи програм з підготовки вчителів, підкреслюють на сучасному етапі перехідну від біхевіоризму (зміст представлявся в готовому вигляді, студенти у його формуванні ніякої участі не брали) до конструктивізму (студенти висувають нові проблеми, ідеї, думки) і вже набуті знання перебудовуються ними в нові педагогічні концепції, ситуацію [1, с. 106, 113].

Інтеграція представлених підходів виводить освіту на новий рівень, у центрі якого стає людина, її розвиток і самореалізація, що дозволяє визначити людиноцентристську спрямованість педагогічної освіти [2, с. 67], на що вказував Дж. Дьюї, стверджуючи, що не програма, а дитина має визначити кількість і якість навчання. Нами представлена група підходів, кожний з яких являє собою різні позиції одного людиноцентристського напрямку.

Системний підхід являє собою один з основних теоретико-методологічних підходів у США, заснований у 70-х роках ХХ ст. На думку американських учених І. Каста та Дж. Розенцвейга, як зазначає М. Широкова, системний підхід являє собою упорядочену сукупність цілей, змісту, форм і методів взаємодії суб'єктів педагогічної освіти, він забезпечив основу для інтеграції педагогічних концепцій [2, с. 73–74].

Розробкою компетентнісного підходу займалися у 70-х роках ХХ століття американські вчені А. Ліберман, Дж. Сайкс, Ф.Б. Хейслі та ін. [2, с. 82].

Багато хто з викладачів американських педагогічних ВНЗ вважають, що студентам доцільно представити різноманітні підходи. А студенти після ознайомлення з ними приймають уже свою власну філософію викладання і лише тоді, вважається, що майбутні вчителі можуть виходити на педпрактику.

Список використаних джерел:

1. Малкова Наталья Вячеславовна. Теоретико-методологические аспекты обоснования содержания педагогической подготовки будущих учителей в США: дис. ... канд.пед.наук: 13.00.01. – Владимир, 2008. – 192 с.
2. Широкова Мария Владимировна. Ведущие тенденции управления качеством педагогического образования в США. – Дисс. ... канд. пед. наук. – Белгород, 2010. – 165 с.
3. Canneila G. S. Individual constructivist teacher education: Teachers as empowered learners / G. S. Canneila, J. C. Reiff // Teacher education quarterly. – 1994. – № 21. – P. 27–38.
4. Diamond C.T.P. Teacher Education as Transformation: a Psychological Perspective / C.T.P. Diamond. – Philadelphia Open Univ. Press, 1991. – XVI. – 140 p.

УДК 378.147:371.1

Щитініна Катерина,

студентка VI курсу 648 групи заочної форми навчання факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник: Якименко Світлана Іванівна, доктор філософії у галузі освіти, професор кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ГУМАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ НАВЧАННЯ Й ВИХОВАННЯ

Постановка проблеми. Гуманізація навчально-виховного процесу перш за все передбачає формування особистості, розвиток її здібностей тощо. Вирішення цих завдань неможливо без впровадження у навчально-виховний процес особистісно-орієнтованого виховання, яке спрямоване на досягнення

особистісно-розвивальної мети, на усвідомлення вихованцем себе як особистості, на його вільне і відповідальне самовираження.

Вивчення та аналіз практичної діяльності учителів початкової школи дає підстави виокремити труднощі, які виникають під час вирішення цих проблем. Вони пов'язані, перш за все, з недостатньою обізнаністю учителів початкової школи із самою ідеєю інноваційної діяльності, а також невмінням оптимально організувати процес навчання та виховання учнів початкової школи на засадах особистісно орієнтованих технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідники інноваційної діяльності (М. Лапін, В. Паламарчук, А. Пригожин та ін.) виокремлюють дві її сторони – технологічну й особистісну. Технологічна сторона пов'язана зі створенням моделей і технологій навчання й виховання, упровадженням і поширенням педагогічних інновацій, а особистісна – характеризує виявлення особистісних якостей у процесі самореалізації особистості під час професійної діяльності.

Метою статті є проаналізувати та узагальнити наукову теорію і практику щодо гуманізації процесу формування інноваційної діяльності майбутнього вчителя початкової школи на засадах особистісно-орієнтованого навчання.

Виклад основного матеріалу. Не зважаючи на різноманітність поглядів, особистісно-орієнтоване навчання та виховання перш за все характеризується зверненням на особистість, її духовний світ. У цьому аспекті важливо звернутися до філософії екзистенціалізму, яка поруч із особистісно-орієнтованим навчанням та вихованням дає нам можливість розглядати цей процес як такий, що не веде до знеособлення людини, що є дуже актуальним в наш час, де по мірі посилення ролі машин людина сама себе готова розглядати, як функцію машини, а не як особистість. Отже, одним із найскладніших завдань особистісно-орієнтованого навчання та виховання є створення умов для розвитку особистості і творчого проявлення його індивідуальності.

Сучасний викладач має широкі можливості й необмежене поле діяльності, оскільки саме він на практиці переконається в ефективності наявних технологій навчання й може коригувати їх, створювати нові. Під час інноваційної діяльності педагог має створювати умови, які забезпечуватимуть оптимальний режим роботи учасників педагогічного процесу.

Особистісно орієнтоване навчання передбачає нову педагогічну етику, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага, творча співпраця [4]. На наш погляд, оптимальній реалізації особистісно орієнтованого навчання сприяє дотримання таких умов: дві сторони активні й виступають організаторами навчально-пізнавальної діяльності. Діяльність викладача при цьому спрямована на формування пізнавальної діяльності студентів, її основна функція – організаційно-формувальна (управлінська). Діяльність студентів – орієнтовна, пізнавальна, контрольна-коригувальна – спрямована на оволодіння способами навчальної роботи, а на їх основі – знаннями, уміннями, прийомами теоретичного мислення в спільній діяльності викладача і студентів, заснованій на суб'єкт-суб'єктних відносинах. Студент стає основним суб'єктом процесу навчання, і в цьому ми вбачаємо перевагу особистісно орієнтованого підходу.

Загальну мету особистісно орієнтованого навчання слід реалізувати на заняттях. Утілюючи в процес навчання сучасні педагогічні технології, необхідно прагнути:

- використовувати оптимальні для навчального закладу та студентського колективу форми й методи організації навчальної діяльності, які зорієнтовані на конкретного студента;

- створити в процесі навчання атмосферу зацікавленості кожного студента;

- стимулювати студентів до висловлювань, використання різних способів під час виконання нестандартних завдань без страху помилитись, одержати неправильну відповідь;

- підтримувати студента в його бажанні віднайти власний спосіб роботи, на заняттях аналізувати роботу свою та інших студентів;

- створювати педагогічні ситуації під час занять, що дають можливість кожному студентові виявити ініціативу, самостійність у роботі.

Навчання, що здійснюється в умовах взаємодії викладача і студента – органічно цілісний процес. Складність навчальної діяльності полягає в тому, що студент має не тільки сприймати, а й усвідомлювати, запам'ятовувати та застосовувати здобуті знання у практичній роботі. Кожна сторона в системі відносин «викладач – студенти» має свою специфіку, яка визначається дидактичними цілями та завданнями. За особистісно орієнтованих технологій навчання переводиться на суб'єктну основу з установкою на саморозвиток і самовиховання особистості.

Враховуючи умови особистісно орієнтованого навчання та міжособистісних відносин під час підготовки майбутніх фахівців, слід прагнути до: створення відчуття колективізму, подолання психотравмивних факторів, психологічного бар'єра, хвилювання; постійного підтримання уваги та активності студентів.

Очевидно, що в результаті дотримання зазначених вимог у студентів поступово формується:

- потреба в освіті;

- внутрішня мотивація та зовнішнє стимулювання прагнення знань;

- найбільш доступний для кожного студента процес спілкування.

Можна узагальнити, що саме потреба в освіті, внутрішня мотивація до знань і спілкування збагачує особистість, формує необхідні в житті якості колективності, толерантності, демократичності, взаємодопомоги, вимогливості, відповідальності.

Отже, педагогічний процес у своєму розвитку, в побудові найкращого варіанта, який забезпечує максимально можливу ефективність, має бути орієнтований на створення різноманітних можливостей вільного спілкування студентів між собою, з викладачами в усіх сферах взаємодії.

Слід зазначити, що до становлення майбутнього фахівця початкової школи слід підходити не тільки з урахуванням рівня його професійного становлення, а і його готовності до проектування розвивального освітнього простору. Якість підготовки студентів до педагогічної діяльності пов'язана з використанням у педагогічному процесі дидактичних технологій, що стимулюють у майбутніх

педагогів позитивну мотивацію до оволодіння обраною професією та інтерес до наукових знань. Уміння студента пояснити мету, тему заняття, здатність самостійно добирати методи пізнання, вміння визначати структуру й будову, визначати функції та зв'язки об'єкта зі спорідненими об'єктами, володіти інтуїцією, вміти прогнозувати кінцевий результат – це ті навички, які потрібні учителю початкової школи для професійної діяльності. Однак ці навички формуються поступово.

Особистісна (гуманізаційна) орієнтація змісту заняття передбачає розвиток творчих здібностей студентів з урахуванням їхніх мотивів; оптимізації обсягу навчальної інформації та відповідності проблем, які розв'язуються студентами їхнім віковим особливостям; оновлення навчального матеріалу відповідно до досягнень базових наук; відображення в змісті освіти сучасних технологій, якими має користуватися студент.

Для розвитку кожної сфери особистості (когнітивна, психомоторна, афективна) та особистості в цілому необхідне поєднання різноманітного методичного арсеналу принципів і методів навчання. Найбільш ефективного, універсального методу викладання немає і бути не може, тому що кожен метод навчання є діалектичним за своєю суттю: більш ефективно вирішує одні завдання й менш ефективно – інші, впливає на досягнення одних цілей і перешкоджає досягненню інших.

Добір методів необхідно здійснювати на основі особистісного підходу в навчанні. Методи – це сукупність засобів і прийомів організації навчально-пізнавальної діяльності, яка забезпечує активність студентів у здобутті знань. Виходячи із наявних умов, необхідно обирати той метод, прийом чи операцію, який є оптимальним для розв'язання конкретних завдань заняття.

Висновки. Отже, за допомогою особистісно-орієнтованого виховання стає можливим розкриття потенціалу кожного учня, що дає можливість торкнутися усіх граней його внутрішнього світу і, таким чином, спонукати задуматися над міжлюдськими стосунками, формувати в нього гуманні уявлення, бачити світ очима інших людей.

Застосування особистісно орієнтованої технології навчання на практиці є складним процесом. Його реалізація покладена на певну групу педагогів та студентів. Для досягнення поставленої мети важливо налагодити ефективний обмін інформацією як між самими педагогами, так і між студентами. На наш погляд, уміння одержувати таку інформацію в компактній і доступній для педагогічного аналізу формі є необхідною умовою застосування прогресивних технологій навчання.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник / Іван Дмитрович Бех – К., 1998. – 204 с.
2. Бондаревская Е. В. Смысл и стратегия личностно-ориентированого воспитания / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 2001. – № 1. – С. 17–25.
3. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва : навч. посіб. / М. Д. Касьяненко. – К. : Вища школа, 1993. – 320 с.

4. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. І. Лозова, Г.В. Троцько. – 2-е вид. випр. – Х. : Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 365 с.

Якименко Світлана,
*доктор філософії у галузі освіти, професор кафедри початкової освіти
факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ В ГУМАНІСТИЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Сучасна соціокультурна ситуація характеризується безліччю інноваційних змін у сфері освіти. Використання нових технологій у навчальному процесі приводить до того, що міняються педагогічні методи і прийоми, освітнє середовище, стиль роботи вчителів, відбуваються структурні зміни в педагогічній системі.

Це ставить специфічні задачі по організації і керуванню педагогічним процесом: перехід школи з екстенсивного на інтенсивний шлях розвитку і саморозвитку.

До числа базових цінностей професійності вчителя початкової школи відносяться: самоцінність пізнання як найважливішої форми діяльності (у протигагу ранньому прагматизму освіти); формування універсальності інтелекту (для подолання тенденції до вузької спеціалізації); співробітництво з професійно і морально сильними людьми (як основа прогресу особистості); відповідальність кожної людини за формування власної особистості (школа створює умови і допомагає їй в цьому); прагнення до саморозвитку і самореалізації на основі високої культури і порядку; первинність досягнень людини стосовно статусу, що здобувається нею, (статус як результат рівня і масштабу діяльності); прагнення до гармонічних відносин з навколишнім середовищем (природним і соціальним); стійкість до негативних впливів.

Тому дослідження особливостей формування сучасної професійної культури вчителя початкової школи є на часі актуальним питанням.

Дослідження професійної культури вчителя початкової школи у світовій теорії і практиці школи почали розвиватися в рамках гуманістичного підходу до організації та управління людьми в ній, де основним завданням вважається адаптація організації до зовнішнього середовища і його подальша зміна за допомогою розвитку професійної культури, яка допомагає впливати на діяльність через встановлені цінності, норми, традиції, мову тощо; озброює вчителя початкової школи спеціальною системою понять, яка робить щоденну професійну діяльність осмисленою, і зрозумілою. У рамках гуманістичного підходу до професійної діяльності важлива роль належить культурному контекстові спілкування з учнями і ефективний організаційний розвиток розглядається як не тільки «зміна структур, технологій і навичок, але й зміна цінностей, які лежать в основі спільної діяльності людей».

Для розкриття проблеми формування професійної культури педагога та можливого керівника школи необхідне розуміння сутності категорії «професійної культури», осмислення цієї якості у спеціалістів.

Мета даної статті – на основі різних підходів до визначення суті поняття «професійна культура» або «управлінська культура» дати характеристику її основних компонентів.

Професійно-управлінська культура – поняття багатогранне, і розглядати його необхідно також із багатьох позицій. Правомірно розглядати культуру як знання та володіння теорією раціональної організації роботи апарату управління, прищеплення йому найбільш ефективних засобів, форм і методів праці, розкриття ролі культурного елемента в ньому.

Найбільш важливими компонентами професійної культури, або управлінської культури, керівника, вважає проф. К. Абульханова, є високорозвинені:

- системний кругозір;
- професійна творчість;
- праксеологічні здібності;
- рефлексивні здібності;
- інформаційне озброєння;
- компетентність, самовдосконалення;
- конкретно-предметні знання.

Управлінсько-професійна культура керівників саме навчальних закладів має певні особливі характеристики та розглядається у дещо іншому контексті з огляду на певну специфіку їх роботи. Так, В. О. Сластьонін вважає, що управлінська культура людей, зайнятих у сфері освіти є частиною їхньої професійно-педагогічної культури. Традиційне уявлення про професійно-педагогічну культуру зв'язувалося в основному з виділенням норм, правил педагогічної діяльності, педагогічної техніки й майстерності.

Психолого-педагогічні дослідження проблем педагогічної культури останніх років розкривають її у категоріях педагогічних цінностей, педагогічних технологій і педагогічної творчості. У такому випадку компонентами професійної культури є: аксіологічний, технологічний і особисто-творчий.

Здібності до професійної діяльності – це якості особистості, що інтегровано виражаються в природних нахилах до роботи з людьми, дітьми, любові до дітей і своїх колег-педагогів, отримання задоволення від спілкування з ними. Головними групами здібностей є: організаторські, дидактичні, перцептивні, комунікативні, сугестивні, дослідницькі, науково-пізнавальні.

Окрім того, можна виділити ряд найспецифічніших психологічних якостей, необхідних майбутньому вчителю початкової школи, котрі дозволяють визначити рівень сформованої в нього особистісно-творчого компоненту професійної культури:

- стійка соціальна мотивація, зацікавленість у праці, здатність організовувати колектив на вирішення завдань, котрі стоять перед школою;

- схильність до аналітичного мислення, абстрагування та моделювання шляхів розвитку педагогічних процесів;
- оперативність мислення, його конструктивність, комунікативні якості;
- здатність чуйно, доброзичливо і коректно взаємодіяти з людьми, чітко організувати своєчасне досягнення поставленої мети;
- готовність до прийняття нестандартних рішень, вміння раціонально організувати свою діяльність та ін.

Таким чином, професійна культура містить у собі усі аспекти вчительської діяльності. Це дає змогу стверджувати, що найбільш всеоб'ємлючим є визначення професійної культури як рівня сформованої знань, умінь, здібностей та особистісних якостей, які направлені на забезпечення ефективного управління школою та педагогічним процесом. Отже, серед найголовніших завдань вищої педагогічної освіти на всіх етапах її розвитку є формування професійної культури майбутніх педагогів як запорука ефективності діяльності навчального закладу. Таким чином, об'єктивні потреби практики вимагають подальших глибоких досліджень з проблеми формування професійної культури майбутніх педагогів, які могли б бути використані в практиці роботи вищої школи і знайти застосування в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів.

Жодна частина цих публікацій не може бути відтворена в будь-якому вигляді та будь-якими засобами без попередньої згоди з авторами
Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідність за достовірність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.